

Taidetta kampuksella

Julkisen taiteen käytännöt,
pedagogiikka ja uudet avaukset

Riina Kotilainen (toim.)

Taidetta kampuksella

Julkisen taiteen käytännöt,
pedagogiikka ja uudet avaukset

Riina Kotilainen (toim.)

Turun ammattikorkeakoulun raportteja 289
Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2022

Graafinen ilme ja taitto:
Jaana Kurvinen, Ad Twist ky

ISBN 978-952-216-818-4 (pdf)
ISSN 1459-7764 (elektroninen)
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-216-818-4>

Turun AMK:n sarjajulkaisut: turkuamk.fi/julkaisut

Kirjoittajat

TAINA ERÄVAARA (*FM*) on kuvataiteen koulutus- ja tutkimuspäällikkö Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa. Hän on KampusART-taideohjelman projektipäällikkö, taiteellisen työryhmän puheenjohtaja ja ohjausryhmän jäsen. Erävaaran kiinnostuksen kohteita ovat nykytaide ja valokuvan tutkimus.

VELI GRANÖ on kuvataiteilija, valokuvaaja, taiteen vapaa tutkija ja elokuvantekijä. Granö toimii asiantuntijana julkisen taiteen hankintatyöryhmissä, kuten Porvoon länsiranta -hankkeessa ja KampusART-taideohjelman taiteellisen työryhmän jäsenenä. Lisäksi hän on ollut pitkään jäsenenä valtion taideteostoimikunnassa, joka koordinoi valtion julkisen taiteen hankkeita. Granön kiinnostus suuntautuu laajasti koko kuvataiteen alueelle.

RIIKKA GRÖNDAHL (*MFA*) on dokumentaarisen videon ja tekstin kanssa työskentelevä kuvataiteilija. Keväällä 2022 Gröndahl toimi työyhteisötaiteilijana KampusART-taideohjelmassa. Gröndahl kuvasi hiljaisia videomuotokuvia Tekniikan ja liiketoiminnan sektorin työyhteisön jäsenistä. Gröndahl on valmistunut kuvataiteen maisteriksi Göteborgin yliopistosta.

RIINA KOTILAINEN (*FM, HuK, kulttuurituottaja AMK*) työskentelee KampusART-taideohjelman taidekoordinaattorina Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa. Hän on kiinnostunut julkiseen tilaan liittyvistä kysymyksistä, taide- ja kulttuuripolitiikasta sekä kestävämmästä tulevaisuudesta.

EMMI-VIENO LEMMENHELMİ on kuvataiteen opiskelija Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa. Taiteessaan hän tutkii todellisuuden ja ajan kerroksia maalauksen sekä valokuvan keinoin. Lemmenhelmen julkinen teos Läpikuultavat maisemat oli esillä EduCityssä kevään 2022 ajan. Teoskokonaisuus oli osa KampusART-taideohjelmaa.

EMMI NOKKALA on energia- ja ympäristötekniikan opiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Hän on haastatellut taiteilijoita KampusART-taideohjelman puitteissa kehitetystä taiteen hiilipäiväkirjasta ja sen käytöstä taiteen ilmasto vaikutusten selvittämisessä. Nokkalan kiinnostuksen kohteita ovat ympäristönsuojelu ja meret.

ROSE PIETOLA on toiminut Video Art Festival Turku -tapahtuman festivaalijohtajana vuodesta 2016. Pietolan sydäntä ovat lähellä DIY-kulttuuri sekä taiteen kuratoiminen valkoisen kuution ulkopuolelle. Pietolan voi bongata myös heittämässä puujalkavitsejä Bar Ö:n tiskin takana.

NINA RANTALA (MA) toimi työyhteisötaiteilijana KampusART-taideohjelmassa ja teki taiteellista praktiikkaansa puolen vuoden ajan osana Terveysten ja hyvinvoinnin sektorin työyhteisöä Turun ammattikorkeakoulussa. Rantalaa kiinnostaa jaettu tekijyys ja erilaiset kytkeytyvät taiteeseen.

ANNIINA SAVISALO (arkkitehti / M.Sc. Archit, fil.yo) toimii rakennuttajapäällikkönä Turun TeknologiaKiinteistöillä. Hän on osallistunut KampusART-taideohjelman ohjausryhmän toimintaan ja sparrasi taiteilijoita taideohjelman luonnoskilpailussa, jossa etsittiin teoksia kampusrakennuksen sisätiloihin. Savisaloa kiinnostavat erityisesti julkisen taiteen ja arkkitehtuurin rajapinnat sekä taiteen merkitys työympäristökehittämisessä.

JENNA SUOMALAINEN on voittoa tavoittelemattoman kulttuuriyhdistys Ääriö ry:n perustajajäsen ja varapuheenjohtaja sekä Video Art Festival Turku -tapahtuman tuottaja. Häntä kiinnostaa nykytaiteen kirjossa erityisesti moniaistiset ja immerssiiviset kohtaamiset teosten kanssa. Kulttuuritoimijana hän haluaa vaalia yhdenvertaisuutta, läpinäkyvyyttä, lempeyttä ja reilua.

HENRI TERHO (FL) on taiteen tukemisen päällikkö Taiteen edistämiskeskuksessa ja valtion taiteostotoimikunnan puheenjohtaja. Terho on KampusART-taideohjelman ohjausryhmän jäsen.

ANNUKKA VÄHÄSÖYRINKI (FM, TaM) työskentelee Suomen Taiteilijaseuran toiminnanjohtajana. Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen edunvalvonta- ja asiantuntijaorganisaatio, jonka tehtäviin lukeutuu myös julkisen taiteen valtakunnallinen edistämisen- ja kehittämistyö. Vähäsöyrinki on kiinnostunut taiteen roolista yhteiskunnassa ja inhimillisellä tasolla hyvän elämän rakentamisessa.

Teosvideo

Ääniteos

Lukijalle

Julkisen taiteen suosio on kasvanut vuosi vuodelta, ja yhä useammin taide on oleellinen osa rakennettua ympäristöä jo alueiden kaavoituksesta lähtien. Taide vaikuttaa fyysiseen tilakemukseen, mutta myös ajatuksiin ja tuntemuksiin tilasta ja paikasta. Arjen keskelle sijoittuva taide käy aktiivista vuoropuhelua paitsi sijoituspaikkansa myös yleisönsä kanssa.

Julkinen taide on täynnä mahdollisuuksia. Siinä yhdistyvät erilaiset (ja joskus risteävätkin) intressit taiteellisesti korkeasta laadusta vetovoiman lisäämiseen ja taloudellisen arvon kasvatamiseen. Taiteen sijoituspaikkana julkinen tila on erityinen jo yleisösuhteensa vuoksi: julkisen taideteoksen kohtaava yleisö on laaja ja heterogeeninen. Julkisen taiteen hankkeille on ominaista yhteistyö ja moniammatillisuus, jotka vaativat myös taiteilijalta erityisosaamista ja hyviä vuorovaikutustaitoja.

Myöskään hankkeiden merkitystä kuvataiteilijoiden toimeentuloon ei voi jättää mainitsematta: toukokuussa 2022 julkaistun tutkimuksen mukaan taiteilijat kokevat julkisen taiteen palkkiot yleisesti taloudellisesti tärkeiksi ja niistä saatu tulo muodostaa noin puolet taiteilijan vuoden kokonaistuloista¹. Taidekoulutuksen pitää pystyä osaltaan tarjoamaan tulevaisuuden taiteen tekijöille valmiuksia ja osaamista toimia julkisen taiteen kontekstissa.

Julkinen taide elää ajassa ja herättää keskustelua. Se edustaa aikansa arvoja, ja myös taiteen sijoittaminen yhteisön keskelle on arvovalinta. Julkisen taiteen prosesseja tulee pystyä tarkastelemaan kriittisesti suhteessa ajankuvaan. Miten julkinen taide voi vastata ekologisen kestävyuden vaateisiin? Entä mikä on julkisen taiteen diversiteetin tila: minkälaista julkista taidetta Suomessa tehdään? Ketkä ovat tekijöitä, entä ketkä saavat äänensä kuuluviin julkisessa tilassa?

Tämä julkaisu kokoaa vuosien 2018–2022 aikana toteutetun KampusART-taideohjelman yksiin virtuaalisiin kansiin. Julkaisu on jaettu kolmeen osaan, joista jokainen tuo erilaisen näkökulman julkiseen taiteeseen. Artikkeleissa hankkeessa mukana olleet asiantuntijat tuovat esiin näkemyksiään ja kokemuksiaan julkisesta taiteesta. Lisäksi julkaisu esittelee taideohjelman aikana tilatut ja hankitut taideteokset sekä avaa prosesseja niiden takana.

KampusART-taideohjelman onnistumisen eteen on tehnyt töitä iso joukko eri alojen ammattilaisia. Kiitos kaikille hankkeeseen osallistuneille! Suurin kiitos kuuluu taideohjelman taiteilijoille, joita ilman taideohjelman lopputulos ei olisi se, mikä se on.

Kokemuksen perusteella voi sanoa, että taide julkisessa tilassa – tässä tapauksessa osana korkeakouluympäristöä – virittää keskustelua ja luo viihtyisämpää ja omaleimaisempaa opiskelu- ja työskentely-ympäristöä. Samalla se tuo julkiseen tilaan ihmisen mittakaavaa, joka on erityisen tärkeää tässä ajassa.

Turussa toukokuussa 2022,

Taina Erävaara & Riina Kotilainen

¹ Vuonna 2022 julkaistu Julkisen taiteen teokset, palkkiot ja prosessit 2021 -kyselyllä kerättiin tietoa ensisijaisesti Suomessa toimivien ammattikuvataiteilijoiden tekemistä, vuonna 2021 valmistuneista julkisen taiteen teoksista sekä teosten tilaajista, työstä maksetuista palkkioista, julkisen taiteen työskentelyprosesseista ja projektien vaikutuksista taiteilijoiden toimeentuloon ja uranäkymiin. https://www.artists.fi/sites/default/files/inline-files/2022-05/Julkinen%20taide_Yhteenveto_Julkaistavaksi_0.pdf

Sisällys

I JULKINEN TAIDE RAKENTAMISESSA

Julkista taidetta korkeakoulun ja rakennuttajan yhteistyönä / Taina Erävaara	9
Anssi Pulkkinen & Taneli Rautiainen: Meanderi (pyörätelineillä)	17
Noora Schroderus: PIQUE-NIQUE	18
Shoji Kato: Kalpa Kallioperä Fibroin	19
Stig Baumgartner: Säähavaintoja	20
Taide korostaa arkkitehtuuria, luo yhteisöllisyyttä ja herättää keskustelua / Anniina Savisalo	21
Nyt onnistui! / Veli Granö	26
Resepti onnistuneeseen julkiseen taidehankkeeseen / Riina Kotilainen	30

II JULKINEN TAIDE JA PEDAGOGIIKKA

Julkinen taide luo omat vaatimuksensa pedagogiikalle / Riina Kotilainen	37
Fanny Varjo & Niina Villanueva: Anomalia	41
Emilia Usvalaakso: Pinta & Nousu	42
Milja Hakkarainen: Suojelevat	43
Elina Lahdenperä: Eino-Vakaa, kilpahevonen	44
Kaisa Nurminen: TUU ETTII!	45
Iina Gröhn & Susanna Selin: KATVE	46
Sakari Kiilavuori: Kaiku	47
Jenni Laaksonen & Otilia Orenius: Nexus	48
Emmi-Vieno Lemmenhelmi: Läpikuultavat maisemat	49
Epävarmuuden sietämistä ja uuden oppimista – Taideopiskelijan kokemuksia KampusART-taideohjelmasta / Emmi-Vieno Lemmenhelmi	50
Keskustelunavauksia mediaseinällä – Taideopiskelijoille suunnattu kilpailu toi kansainvälistä mediataidetta EduCityyn	52
Rotaatio-galleria tarjoaa vaihtuvia nykyaikaisen taiteen näyttelyitä	54

III JULKISEN TAITEEN UUDET AVAUKSET

Miten palkata taiteilija? Työyhteisötaiteilijan tehtävän perustaminen KampusART-taideohjelmassa	57
Kutsu hiljaisuuteen / Riikka Gröndahl	58
Säteilevä kampus / Riina Kotilainen & Nina Rantala	62
Mikä ihme on luovuuslaboratorio? / Minna Salakari	68
Mediataide julkisena taiteena / Rose Pietola & Jenna Suomalainen	69
Mediataideohjelma tuo vaihtuvat mediataideteokset osaksi kampuksen arkea	74
Julkisen taiteen hiilijalanjälkeä selvittämässä / Riina Kotilainen & Emmi Nokkala	75
Kohtaamisia portaikossa	79
Selkeät pelisäännöt tuottavat tasokasta julkista taidetta / Annukka Vähäsöyrinki	81
Julkisen taiteen tulevaisuus / Henri Terho	86

I JULKINEN TAIDE RAKENTAMISESSA

JULKISTA TAIDETTA KORKEAKOULUN JA RAKENNUTTAJAN YHTEISTYÖNÄ

TAINA ERÄVAARA, *kuvataiteen koulutus- ja tutkimuspäällikkö*

Artikkelissani esittelen KampusART-taideohjelman taustaa, sen vision ja toimintamallin. Lisäksi tuon esille taideohjelman myötä syntyneen PARTGO: Digital and Critical Views on Public Art Pedagogy -hankkeen, jossa julkisen taiteen pedagogiikkaa on kehitetty kansainvälisessä yhteistyössä. Sekä KampusART-taideohjelman että PARTGO-hankkeen keskiössä ovat olleet avoimuus, yhteistyö ja yhteisöllisyys. Lopuksi kerron uusista avauksista, jotka ovat syntyneet taideohjelman aikana.

TAIDEOHJELMAN TAUSTAA

KampusART-taideohjelman idea syntyi, kun kuulin lähes kymmenen vuotta sitten, että Turun ammattikorkeakoulu suunnittelee rakennuttavansa Kupittaa alueelle uuden kampusrakennuksen, EduCityn. Tavoitteena oli toiminnoiltaan ja tiloiltaan yhtenäinen Kupittaa kampus. Lähdin heti visioimaan ja myöhemmin neuvottelemaan prosenttiperiaatteen käytäntöjä noudattavasta taideohjelmasta, joka toteutettaisiin korkeakoulun ja rakennuttajan yhteistyönä. Ensimmäiset kollegojen kanssa yhteistyössä tehdyt suunnitelmat löytyvät jo vuodelta 2013.

Alusta lähtien lähtökohtana oli, että taideohjelman tulisi olla kokeileva, uutta luova ja sen budjetin tulisi taata kaikille siihen osallistuville asianmukainen korvaus. Sen tulisi kehittää julkisen taiteen pedagogiikkaa, mahdollistaa moniammatillinen työryhmätyöskentely ja taideohjelman ammattimainen toteuttaminen vaatisi taidekoordinaattorin. Yhteistyösopimus KampusART-taideohjelman toteuttamisesta EduCity-kampusrakennukseen solmittiin Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiaakiinteistöjen välille kesäkuussa 2018. Sopimuksessa määriteltiin, että taideohjelman koordinoinnista vastasi Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia. Samana kesänä Taiteen edistämiskeskus myönsi Turun ammattikorkeakoululle Prosentti rakennuskustannuksista taiteeseen -erityisavustuksen Kupittaa kampuksen taideohjelman kilpailukustannuksiin.

Kuvataiteen koulutuksen taiteilija-opettajat Erika Adamsson, Susana Nevado ja Renja Leino ja kuvataiteen opiskelijat toteuttivat jo vuosina 2013–2016 lukuisia julkisia taideteoksia Kupittaa kampuksen taideohjelman pilottikohteina. Teokset olivat nähtävissä ICT-Cityssä ja Lemminkäisenkadulla muun muassa seinämaalauksina ja installaatioina sekä Turun Teknologiaakiinteistöjen parkkihallissa graffitiseinänä. Julkiset taideteokset toteutettiin erilaisilla pedagogisilla menetelmillä ja kombinaatioilla, kuten taiteilijaopettaja & opiskelijaryhmä, opiskelijaryhmä, opiskelija & assistentit opettajan ohjauksella ja taiteilijaopettaja & assistentti. Näistä pilottikohteista saadut pedagogiset kokemukset, tilojen käyttäjien näkemykset ja opiskelijapalautte huomioitiin KampusART-taideohjelman projektisuunnitelmassa.

Yksi KampusART-taideohjelman pilottikohteista oli Ainoa Ojalan teos *Connection* (2016), joka toteutettiin ICT-Cityyn.

VISIO JA TOIMINTAMALLI

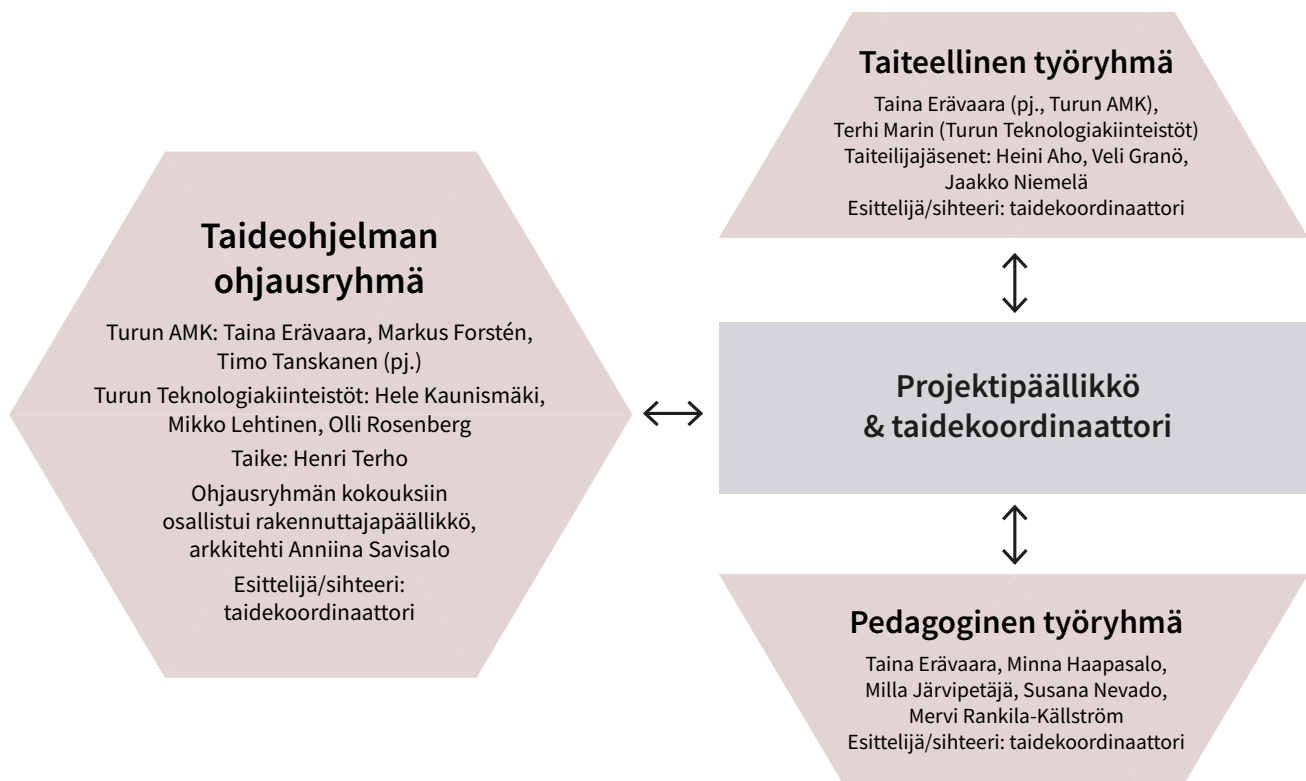
Kupittaaan kampuksen taideohjelman budjetti oli lähes miljoona euroa, ja näin ollen se on taloudellisesti mitattuna yksi merkittävimpiä toteutuneita julkisen taiteen hankkeita Suomessa. Sen ytimessä on korkeatasoinen, rohkea ja moninainen nykyaide, joka lisää uuden kampuksen vetovoimaisuutta sekä rakentaa rakennuksen ja alueen identiteettiä.

Taidekoordinaattori muotoili KampusART-taideohjelman vision taiteellisen työryhmän keskustelujen pohjalta huhtikuussa 2019. Vision mukaan:

KampusART-taideohjelman tarkoituksena on pohtia yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta, joita vahvistetaan julkisen taiteen keinoin. Taideohjelman tavoitteena on luoda kestävä ja laadukas teoskokonaisuus, joka lisää Kupittaaan kampuksen viihtyisyyttä ja ottaa huomioon tilojen tulevat käyttäjät ja toiminnot. Taideohjelman aikana toteutettava taide on paikkasidonnaista ja moninaista, mikä viittaa Turun AMK:n monipuoliseen koulutustarjontaan. Taide muodostaa arkkitehtuurin kanssa kiinnostavan ja jännittävän visuaalisen kokonaisuuden. Lähtökohtia ovat rohkeus ja monimuotoisuus, jotka tulevat näkyään niin taideteosten materiaaleissa ja toteutustavoissa kuin niiden vaikutuksessa tilakokemukseen. (KampusART-taideohjelma 2019.)

Vision toteuttamista varten KampusART-taideohjelma organisoitui siten, että hankkeen päävastuu oli ohjausryhmällä. Projektipäällikkö ja taidekoordinaattori muodostivat työparin, joka vastasi hankkeen toteuttamisen prosesseista yhteistyössä taiteellisen ja pedagogisen työryhmien kanssa. Taideohjelman onnistumisen kulmakivenä oli avoin ja rakentava dialogi kaikkien eri toimijoiden välillä.

Taideohjelman hallinnollinen rakenne

Taidetta tuotettiin uuden kampusrakennuksen ulko- ja sisätiloihin. Taideohjelma jaoteltiin kilpailukohteisiin, opiskelijakohteisiin ja muihin kohteisiin. Taideteoksen hankintaprosessi puolestaan muotoiltiin seuraavasti:

- 1) taiteen hankintamallin määrittely
- 2) hakuvaihe: esim. avoin portfoliohaku ja kutsukilpailu
- 3) sopimus teoksen toteuttamisesta ja toteutusvaihe
- 4) käyttöönotto ja lopputarkastus.

Taideohjelman toteuttajina ovat olleet ensisijaisesti ammattitaiteilijat. Tavoitteena on ollut lisätä kuvataiteen kentälle valmistuvien sekä siellä jo toimivien taiteilijoiden ammatillisia valmiuksia julkisen taiteen osaajina. Avoimet portfoliohaut, taidekilpailut, seminaarit ja avoimen ammattikorkeakoulun opintojaksot ovat mahdollistaneet useiden satojen taiteilijoiden osallistumisen hankkeeseen. Samalla on muun muassa kehitetty julkisen taiteen prosesseja ja kuratoimialleja sekä tapoja toteuttaa prosenttiperiaatetta.

KampusART-taideohjelma on toteuttanut erinomaisesti ammattikorkeakoululaissa määritellyjä tehtäviä. Lain mukaan

ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen. (Ammattikorkeakoululaki 28.12.2018/1368)

PEDAGOGINEN OHJELMA OSANA TAIDEOHJELMAA

Taideohjelman aikana on kehitetty ja edistetty julkisen taiteen pedagogiikkaa sekä pohdittu sen asemaa tulevassa kuvataiteen koulutuksen oppimissuunnitelman uudistusprosessissa. Taideopiskelijat – tulevat julkisen taiteen ammattilaiset – ovat päässeet osallistumaan KampusART-taideohjelman toteuttamiseen opintojensa aikana. Osa taideohjelman teosprosesseista on integroitu kuvataiteen koulutuksen opintojaksoihin ja opiskelijat ovat saaneet toteuttaa teoksia EduCityyn ammattikentältä tutuin toimintamallein. Hankkeessa tuotettu tutkimuksellinen ja pedagoginen aineisto on hyödynnettävissä valtakunnallisesti esimerkiksi tässä julkaisussa.

Taideakatemia pyrkii kasvattamaan opiskelijoiden kompetensseja toteuttaa kestäviä ja oivaltavia julkisen taiteen teoksia sekä osallistua julkisen taiteen kilpailuihin – ja antaa taiteilijoille mahdollisuuksia työllistyä. Julkisen taiteen pedagogiikassa yhtenä avainasiana on taiteen tekemisen prosessien ymmärtäminen. Työ julkisessa tilassa vaatii erityisiä taitoja, jotka kaikki eivät liity varsinaiseen taiteen tekemiseen: projektinhallinta, talouden suunnittelu, tilaaminen, arkkitehtuurin ja ympäristön lukemisen taidot ovat merkittäviä osaamisalueita laajoissa

taideprojekteissa. Lisäksi hyvät vuorovaikutus-, tiimi- ja viestintätaidot tukevat menestymistä julkiseen taiteen prosesseissa. Nämä taidot ovat myös tärkeitä valmistuville taiteen ammattilaisille. (Turun ammattikorkeakoulu 2019.)

JULKISEN TAITEEN PEDAGOGIIKAN KEHITTÄMISTÄ KANSAINVÄLISESSÄ YHTEISTYÖSSÄ

Taideohjelmassa on ollut myös kansainvälinen ulottuvuus. Sen myötä syntyneessä PARTGO: Digital and Critical Views on Public Art Pedagogy -hankkeessa (2018–2022) kehitetään julkisen taiteen pedagogiikkaa ja jaetaan hyviä käytäntöjä yhteistyössä kumppanikorkeakoulujen kanssa. Erasmus+-rahoitteisessa hankkeessa toteutetaan julkisen taiteen koulutuskartoitus, kansainvälisiä julkisen taiteen pilottiopintojaksoja ja väliaikaisia julkisia teoksia kohdemaihin. Hankkeen oppimisympäristöt ovat työelämälähtöisiä ja vastaavat ”extended academy” -käsitettä eli laajennettua akatemiaa: taidekoulu ei ole umpio, vaan opiskelijat kokeilevat työskentelyä erilaisissa työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä jo opintojensa aikana. Taideakatemian koordinoiman hankkeen kumppaneita ovat Estonian Academy of Arts/Tallinn, Moholy-Nagy University of Art and Design/Budapest ja National College of Art and Design/Dublin. (Turun ammattikorkeakoulu 2019.)

PARTGO-hankkeen ensimmäisessä partnerikokouksessa Dublinissa vuonna 2018 lähdimme yhdessä määrittelemään julkista taidetta. Tarvitsimme yhteisen näkemyksen julkisen taiteen käsitteestä pilottiopintojaksojen toteuttamista ja hankkeessa tehtävää koulutuskartoitusta varten. Näimme, että julkisen taiteen käsite on jatkuvassa muutoksessa. Se voi pitää sisällään niin visuaalista kuin esittävää taidetta, se voi olla osallistavaa tai yllättäviä julkisen tilan interventioita. Julkinen taide voi olla pysyvää, väliaikaista, tapahtumallista, monumentaalista tai pienieleistä. Sen esittämisen paikkana ovat yhä useammin myös virtuaaliset ympäristöt, kuten sosiaalisen median kanavat. Julkinen tila taiteen esittämisen paikkana vaati pedagogiikan kehittämistä siten, että opiskelijoita kannustetaan kriittiseen, analyttiseen ja itsekritiiseen ajatteluun.

Kaikissa PARTGO-pilottiopintojaksoissa opiskelijat työskentelivät kansainvälisissä tiimeissä, kansainvälisen opettajatyöparin ohjauksessa. Kunkin kumppanikorkeakoulun pilottiopintojakson konteksti ja teema olivat erityisiä. Taideakatemian pilottiopintojaksojen ajankohta osui pahimpaan koronapandemia-aikaan. EduCityyn suunniteltu työskentelyviikko muuttui etätoteutukseksi ja se siirrettiin kokonaan virtuaaliseen ympäristöön. Critical Campus -kokonaisuuden teemaksi muodostui *Virtual engagement? Share your space*. Tehtävänä oli pohtia, miten pandemia on vaikuttanut käsityksiimme yksityisestä ja julkisesta tilasta. Kaikki osallistujat, niin opiskelijat kuin opettajat, toteuttivat muun muassa *Pillow/Cushion*-tehtävän, jonka inspiraationa toimivat EduCityn keskusaulan, Taidon portaiden neliön muotoiset tynnyt¹. Budapestin pilottiopintojakso toteutettiin hybridinä, mutta vihdoinkin tänä keväänä 2022 Tallinnan ja Dublinin vastaavat toteutettiin paikan päällä. Tallinnassa työskentelimme kaupungin eri osissa ja Dublinissa puolestaan taidekoulun lähistöllä, Thomas Street´n ympäristössä. Olin itse hankkeessa opettajana ja oli kiehtovaa huomata, miten opettajan rooli ja pedagogiset toimintamallit vaihtelivat kumppanikorkeakoulujen opettajien välillä. Jokaisesta pilottiopintojaksosta kerättiin myös opiskelijapalautetta julkisen taiteen pedagogiikan kehittämistä varten. Opiskelijoiden vuorovaikutus- ja ryhmätyötaidot näyttivät kehittyneen kansainvälisen

1 Ks. <https://www.instagram.com/partgoproject/>

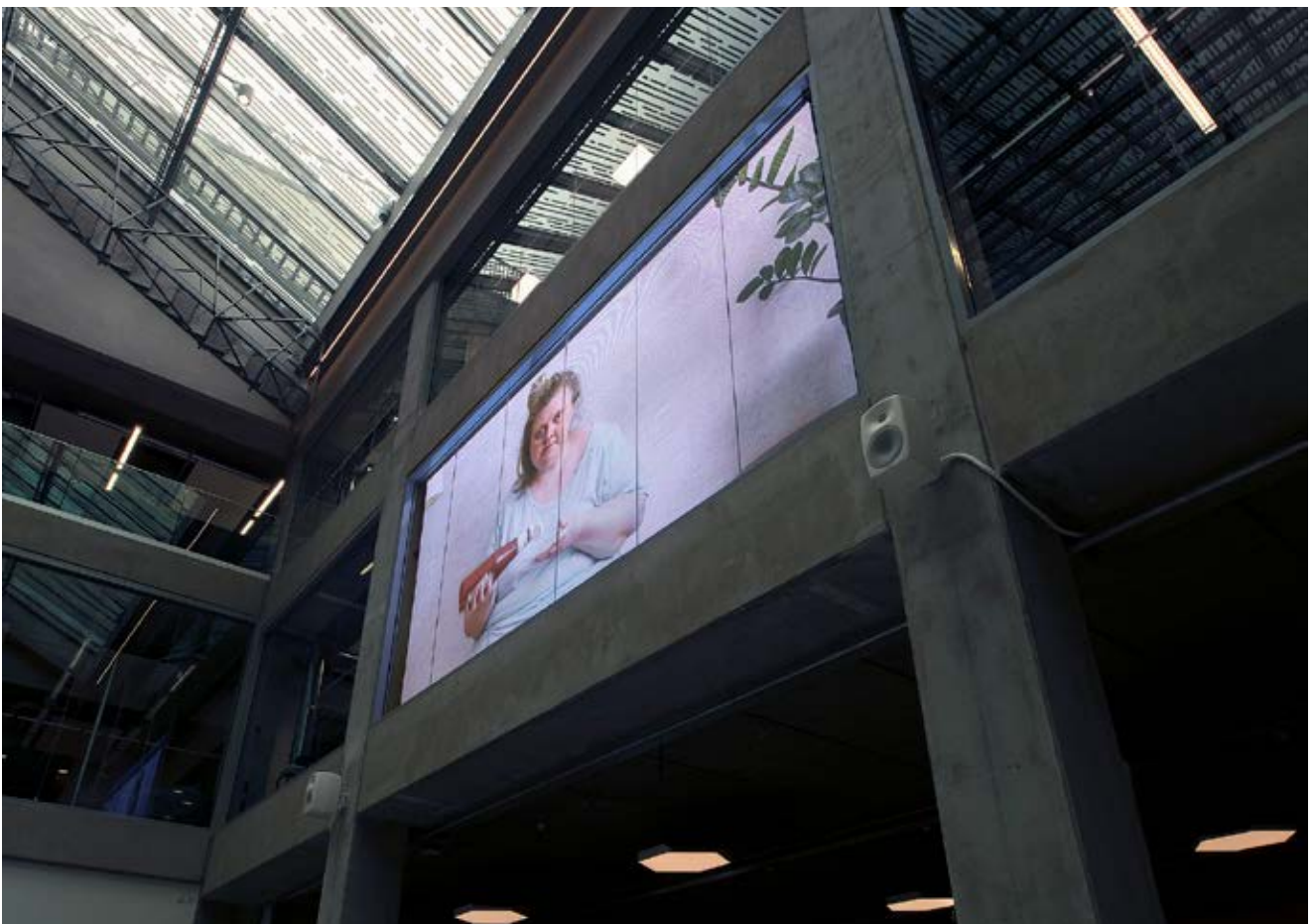
yhteistyön kautta. Ja mikä tärkeintä, hankkeen kautta heille on muodostunut kansainvälinen tulevaisuuden taiteen ammattilaisten verkosto. Näistä julkisen taiteen pedagogisista ja digitaalisista prosesseista voi lukea lisää tulevasta PARTGO-hankkeen julkaisusta (2022).

TOIVEET TOTEUTUVAT YHTEISTYÖSSÄ

Taidekoordinaattori keräsi kampuksella opiskelevien ja työskentelevien toiveita tulevasta julkisesta taiteesta Kupittaaan kampuksen uudisrakennuksen pop up -tapahtumassa huhtikuussa 2019. Turun ammattikorkeakoulun henkilöstö ja opiskelijat toivoivat kampuksen taiteen olevan:

Yhteisöllistä, osallistavaa ja demokraattista, avointa ja rohkeaa. Patsaita, Taideakatemia opiskelijoiden ja alumnien teoksia. Värejä, merkityksellisyyttä ja yhteensopivuutta. Tekniikan ja taiteen yhdistelmiä. Kuvia luonnosta ja eläimistä. Maalauksia, valokuvia, valo- ja veistotaidetta. Kantaaottavaa, mutta puolueetonta. Aktivoivaa. Ekologista. Funktionaalista. Opiskelijoiden teoksia vaihtuvassa näyttelyssä.

Olemme mielestäni mitä parhaiten vastanneet näihin käyttäjien toiveisiin esimerkiksi media-taideohjelman, Rotaatio-gallerian perustamisen ja työyhteisötaiteilijoiden kautta. Ja tietenkin

KUVA: VESA AALTONEN

Mediataideohjelma koostuu Turun AMK:n Taideakatemia alumnien teoksista. EduCityn mediaseinällä nähtiin muun muassa liu Susirajan teos *Red cheeks* (2017).

itse taideteokset ovat puhutelleet EduCityn käyttäjiä ja vierailijoita.

KampusART-taideohjelman aikana on tehty onnistuneesti yhteistyötä eri sektorien ja toimijoiden välillä. Aktiivinen dialogi, etenkin korkeakoulun ja rakennuttajan välillä, on ollut taideohjelman ytimessä ja mahdollistanut sen menestyksekkään toteuttamisen. Tiimi- ja työparityöskentely KampusART-taideohjelman keskeisten toimijoiden, kuten taidekoordinaattorin ja projektipäällikön, välillä on ollut erinomaista. Etenkin on ollut suuri kunnia seurata taidekoordinaattorin julkisen taiteen asiantuntijuuden kehittymistä.

Taideohjelman aikana on tehty sekä alueellista että valtakunnallista yhteistyötä, esimerkiksi Video Art Festival Turku -tapahtuman ja Suomen Taiteilijaseuran kanssa. Lisäksi olemme saaneet osallistua taidekoordinaattorin kanssa Varsinais-Suomen ja Turun julkisen taiteen ohjelmien laatimiseen työpajatyöskentelyn kautta. Myös yhteistyö Turun ammattikorkeakoulun sisällä on lisääntynyt: kaksi tutkimusryhmää, Nykytaide ja Kiertotalouden liiketoimintamallit, ja kuvataiteen koulutus ovat yhdistäneet voimansa ja aloittaneet uuden valtakunnallisen verkoston, joka syntyi taideohjelmassa kehitetyn hiilipäiväkirjan jatkoksi. Kohti kestävää kuvataiteen tulevaisuutta -verkosto kokoaa yhteen työelämän, rahoittajien ja korkeakoulujen edustajat. Taideakatemian koordinoima verkosto jatkaa työskentelyään myös KampusART-taideohjelman jälkeen.

KampusART-taideohjelman aikana käsitys julkisesta tilasta on radikaalisti muuttunut, julkisen ja yksityisen tilan raja on hämärtynyt. Missä ja minkälainen on se julkinen tila, jossa taide mahdollistuu? Kenen tilasta on kyse ja kenellä on tilaan pääsy? Julkinen taide on aina aika-, paikka ja tilannesidonnaista. Ehkä näemme tulevaisuudessa julkista taidetta pienistä eleistä tilan speaktaakkelimaiseen haltuunottoon – se voi olla immateriaalista, monitaiteista ja performatiivista. Toivon myös, että alueellinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen yhteistyö eri toimijoiden kesken jatkuu niin julkisen taiteen pedagogiikan kuin laajemmin kestävä kuvataiteen tulevaisuuden kysymysten parissa.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki (28.12.2018/1368), 1. Luku, 4 § Tehtävät. Viitattu 26.5.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

KampusART-taideohjelma 2019. Kupittaaan kampuksen taideohjelma. Viitattu 25.5.2022. <https://kampusart.turkuamk.fi/info/kupittaaan-kampuksen-taideohjelma/>

Turun ammattikorkeakoulu 2019. PARTGO - Digital and Critical Views on Public Art Pedagogy. Viitattu 25.5.2022. <https://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hae-projekteja/partgo-digital-and-critical-views-public-art-pedag/>

KampusART numeroina

KUVA: VESA AALTONEN

ANSSI PULKKINEN & TANELI RAUTIAINEN: MEANDERI (PYÖRÄTELINEILLÄ)

2020, sinkitty teräs

Teos esittää polkupyörätelinettä, joka on taivutettu vallattomasti mutkalle. Sen lähtökohtana on Turun Kupittaaan alueen dynaaminen luonne ja teoksen sijainti eri kulkumuotojen liikenteellisessä solmukohdassa.

Teoksen nimi *Meanderi* viittaa antiikin arkkitehtuuriperinteestä tuttuun, katkeamattomana nauhana jatkuvaan ja toistuvaan viivaornamenttikuvioon, jonka myös pyörätelineen loputtomat rivit teoksessa muodostavat. Toisaalta nimi viittaa suoraan teoksen muotoon, joka heijastelee kaupunkiympäristön kokemista: meanderointi on mutkittelua, kuljeskelua ja harhailua.

Teos yhdistyy huumorin sävyttämänä modernistisen ulkoveistostaiteen traditioon. Suuri ja näyttävä abstrakti muoto on toteutettu lähemmin tarkasteltuna hyvin tavanomaista esinettä muokkaamalla. Samalla teos venyttää leikkisästi arkisen kokemuksen rajoja.

Katso video teoksen rakentumisesta: <https://youtu.be/cXFsgj7YP6k>

KUVA: VESA AALTONEN

NOORA SCHRODERUS: PIQUE-NIQUE

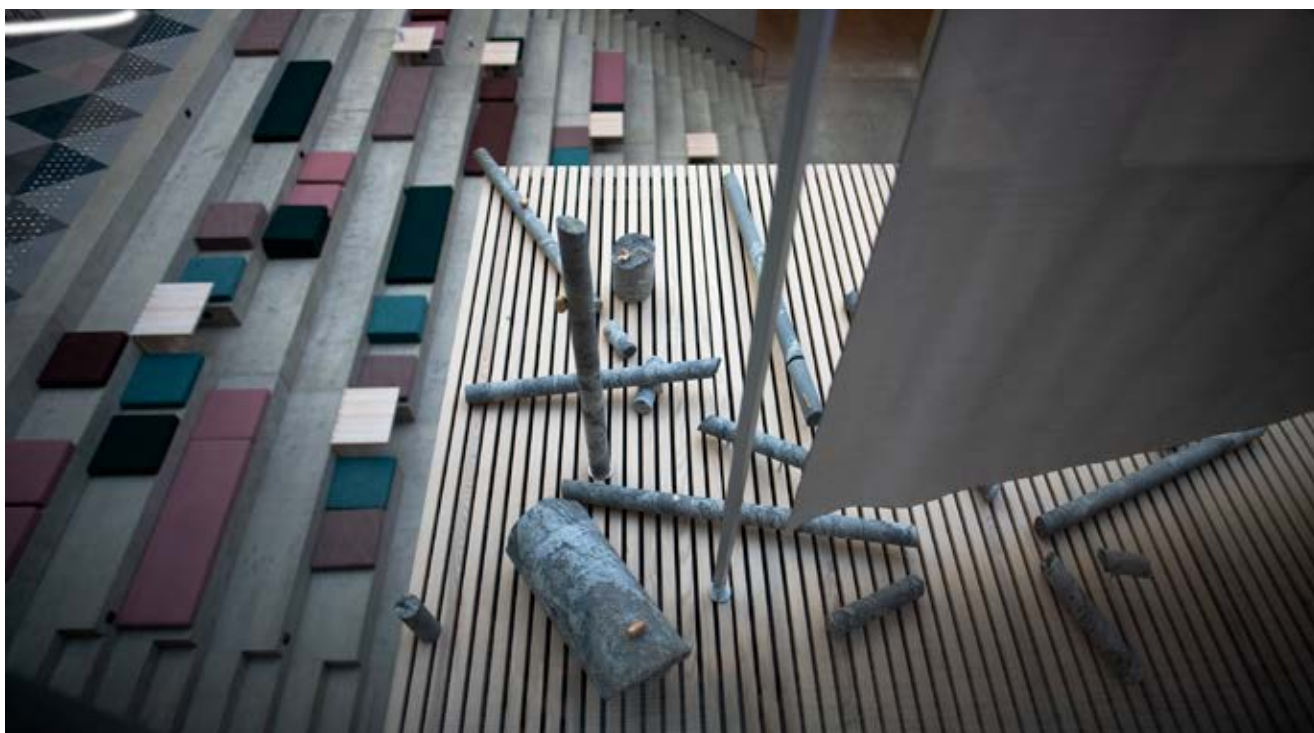
2020, ruostumaton teräs, valettu haponkestävä teräs, maali

PIQUE-NIQUE sijoittuu EduCityn ensimmäisen kerroksen kahvilatilan kolmeen kattoikkunasyvennykseen. Mobilemainen ja orgaaninen teos koostuu ruostumattomasta teräksestä taivutetuista muodoista. Siroihin elementteihin on yhdistetty haponkestävään teräkseen valettuja yksityiskohtia eksoottisia hedelmistä ja vihanneksista. Teos muistuttaa hedelmäpuuta, pilvi-muodostelmaa tai avaruudellista maisemaa, jonka alle voi pysähtyä syömään, juomaan ja viettämään aikaa.

Rakennuksen arkkitehtuurissa toistuvat ilmavuus, korkeusvaihtelut, epäsymmetria ja muodon monistuminen. Teos toistaa samoja elementtejä, mutta on muodoltaan orgaanisempi. PIQUE-NIQUE elää muuttuvien valaistusolosuhteiden myötä. Visuaalisesti kiinnostava teos luo yllyttävää tunnelmaa kahvilaan ja ikään kuin kutsuu katsojaa poimimaan paratiisin hedelmiä.

Taiteilijahaastattelu: https://youtu.be/p_jDebylCLO

KUVA: VESA AALTONEN

SHOJI KATO: KALPA | KALLIOPERÄ | FIBROIN

2020, silkki, alumiini, ruusukulta valetulle hopealle, kairausnäytteet Olkiluodon Onkalosta

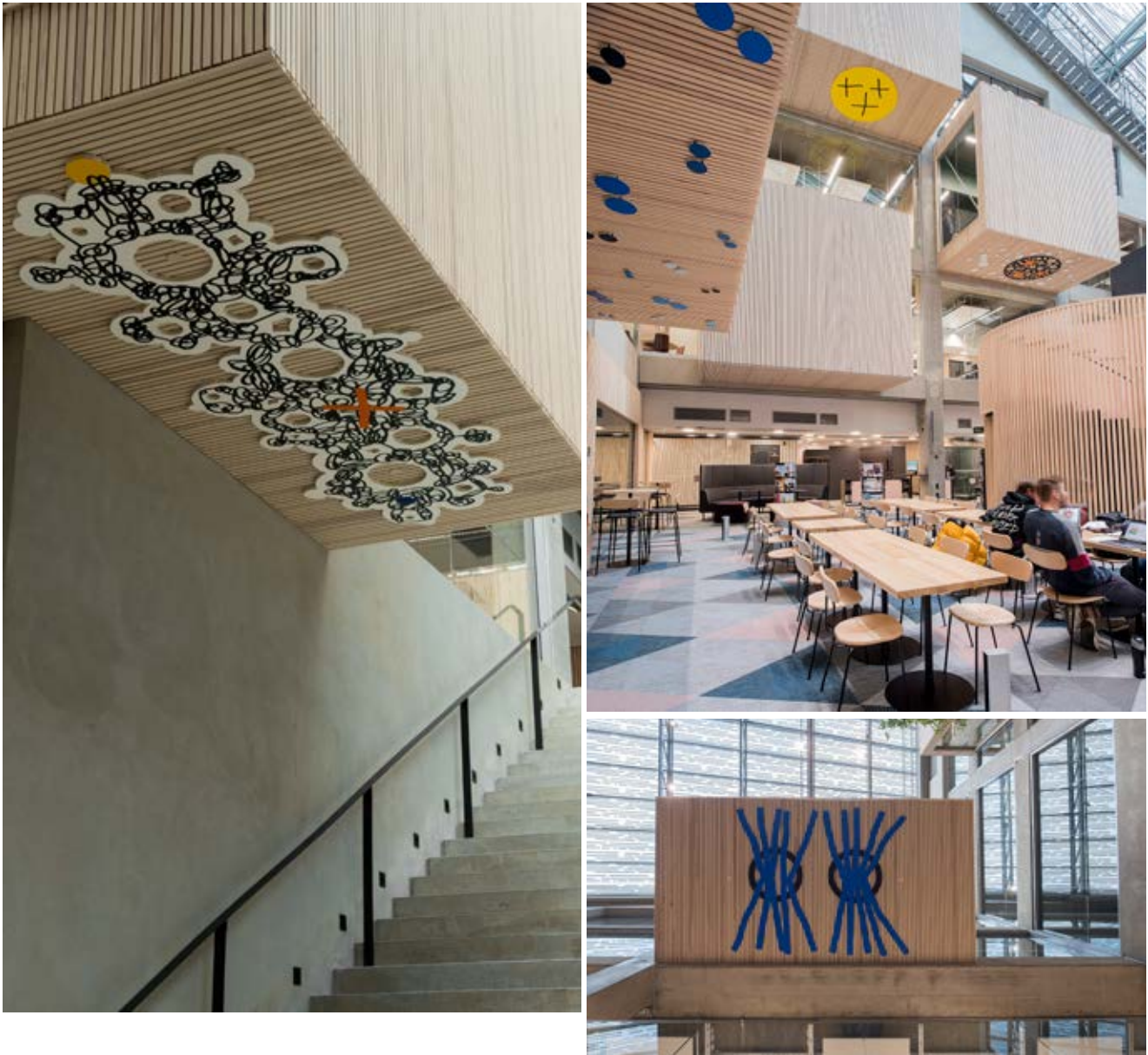
Hyvinvointimme muodostuu teknologisten ja tieteellisten tekijöiden lisäksi myös lukemattomista meille käsittämättömäksi jäävistä aineksista.

Filosofit, insinöörit, työntekijät, piispa, hirviömäinen jumalatar, toteemit, nymfit, silkkiperhoset toukkineen, malmit ja maa – edellä mainitut asiat sekä teoksen materiaaleihin liittyvä ihmisen toiminta ovat oleellinen osa teosta.

Teos käsittelee ajallisuutta ja narratiivisuutta. Siinä on viittauksia myytteihin ja tarinoihin, kuten Kalpaan, joka viittaa yleensä aikaan maailman luomisen ja sen uudelleen luomisen välillä.

Taiteilijahaastattelu: https://youtu.be/m6iyDR_ApOs

KUVAT: VESA AALTONEN, KAISA VIITASALO

STIG BAUMGARTNER: SÄÄHAVAINTOJA

2020, öljymaalaus mdf-levylle

Säähavaintoja koostuu viidestä osasta: *Hiilellä veistetty pilvi*, *Havaintoja taivaasta*, *Terve aurinko!*, *Sade* ja *Luminen järjestys*. Yksittäiset teokset muodostavat toisiinsa viittaavan kokonaisuuden, jossa toistuvat samantyyppiset kuva-aiheet.

Öljvärimaalaukset on sijoitettu EduCityn keskusaulan neuvottelukuutioiden alapinnoille. Katseen suuntautuessa ylös teoksia voi ajatella myös kattomaalauksina. Nimensä mukaisesti säähavainnoista aiheensa saaneet teokset ovat vuorovaikutuksessa lasikaton ja sen läpi näkyvien säätilojen kanssa.

Maalausten muotokieli on yhtenäinen ja pelkistetyin ornamenttimainen. Käsimaalatut teokset tuovat EduCityyn inhimillistä mittakaavaa. Teoksissa toistuva ympyrämuoto viittaa myös kasvuihin, katseisiin ja väkijoukkoon tai ihmisten liikkeeseen ja kuhinaan tilassa. Ne antavat rakennuksen eri toimintoille ja tiloille persoonallisia merkityksiä ja kenties myös nimiä.

Taiteilijahaastattelu: <https://youtu.be/IADJ5wIGXKE>

TAIDE KOROSTAA ARKKITEHTUURIA, LUO YHTEISÖLLISYYTTÄ JA HERÄTTÄÄ KESKUSTELUA

ANNIINA SAVISALO, *arkkitehti, rakennuttajapäällikkö*

Turun Tiedepuiston alue on kehittynyt isoin harppauksin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Alueesta on tullut Turun liike-elämän keskus, jossa taide, tiede, julkinen sektori ja yrittäminen nivoutuvat sulavasti toisiinsa. Julkinen taide on alueella otettu kiinteäksi osaksi kaupunkikehitystä. Turun Teknologiakiinteistöt uskoo kiinteistönomistajana erityisen vahvasti, että taide parantaa ympäristön laatua. Mieleenpainuvilla taidekokemuksilla luodaan mieleenpainuvaa ympäristöä ja lisätään uusien tilojen ja rakennusten vetovoimaa.

ALUEELLISIA ERITYISPIIRTEITÄ TUKEMASSA

Inspiroiva työympäristö on muuttuneen maailmantilanteen myötä tullut yhä tärkeämmäksi osaksi työelämää. Monet kiinteistönomistajat, Teknologiakiinteistöt mukaan luettuna, haluavat parantaa työelämän laatua. Yhteisöllisiä tiloja ja palvelukokonaisuuksia rakennetaan työpaikalla viihtymisen ehdoilla, koska viihtyisät työympäristöt ovat myös tuloksellisia työympäristöjä. Arkkitehtina toivon, että jokainen ihminen saisi työskennellä ympäristössä, joka kannustaa ja inspiroi. Voimme rakentaa parempaa ympäristöä työntekoon monilla erilaisilla tavoilla, ja oikeaan paikkaan sijoitettu julkinen taide on niistä yksi eikä varmasti vähiten tärkeä.

Kuten Turun Tiedepuistolla, on jokaisella alueella omat erityispiirteensä ja tarinansa, jotka luovat alueen identiteettiä. Parhaimmillaan taiteen on havaittu vahvistavan rakennetun ympäristön elämyksellisyyttä, viihtyisyyttä ja identiteettiä (Rakennustietosäätiö RTS sr 2022). Turun Kupittaaalla ympäristö on rakentunut orgaanisesti ja pala kerrallaan. Aluetta kehitetään suuntaan, jossa talot ovat persoonallisia, erottuvat toisistaan ja kertovat jo ulkoisella olemuksellaan tarinaa sisällä tapahtuvasta toiminnasta. Monimuotoisellekin alueelle on tärkeää luoda kohtaamispaikkoja. Ulko- tai sisätilojen taideteos voi parhaimmillaan olla paikka, jonka luokse sovitaan treffit ystävän kanssa tai jota hyödyntäen opastetaan vierailija alueelle. Teos voi auttaa käyttäjää kokemaan ympäristön ja tilat omakseen ja parhaassa tapauksessa edistää yhteisöllisyyttä.

KOHTI TAIDEOHJELMAA

Taiteen yhdistämisessä rakennettuun ympäristöön saavutetaan paras lopputulos, kun hihat kääritään ja asioihin syvennytään ajoissa. Taiteen sulautuminen osaksi rakennushanketta ja arkkitehtuuria onnistuu suuremmalla todennäköisyydellä, kun päätökset taidehankinnasta tehdään jo aikaisessa vaiheessa. Turun Tiedepuistoon, Turun ammattikorkeakoulun uuteen EduCity-rakennukseen ja sen ympäristöön sijoittuvan KampusART-taideohjelman ensiaskleet otettiin vuosia sitten, kun hanke oli vasta luonnosviivoja arkkitehdin tietokoneen ruudulla. Jo silloin alkoivat mielenkiintoiset keskustelut siitä, millaisen roolin taide voi kyseisessä uudisrakennuksessa ottaa, mihin se voisi sijoittua ja minkälaisia tarinoita kertoa.

KUVA: KAISA VIITASALO

Shoji Katon teoksen asennuskorkeus oli 12 metriä ja sitä varten tarvittiin massiiviset rakennustelineet.

Osa teoksista löysi sijaintinsa rakennuksessa luontevasti jo talon luonnosvaiheessa, osa etsi paikkaansa hieman pidempään. Alusta asti oli selvää, että mediataide olisi rakennuksessa merkittävässä asemassa, joten mediaseinä sijoitettiin rakennuksen keskusaulaan, muiden tilojen kiertyessä sen ympärille. Teosten sijoittelu tuotti ilahduttavia yllätyksiäkin: korkeaan aulatilaa työntyvät neuvottelukuutiot olivat sisätilojen luonnoskilpailun kohde, ja ilmeinen ratkaisu olisi ollut sijoittaa teoksia niiden seiniin tai katolle. Stig Baumgartnerin teos *Säähavainnot* sijoittuu kuitenkin kuutioiden pohjiin, ja lunta, aurinkoa ja sadetta kokeakseen kävijän on tähystettävä ylöspäin taivaalle. Näiden teosten asennus ei ollut helpoin mahdollinen eikä sitä oltu otettu kuutioiden rakennesuunnitteluvaiheessa huomioon. Haaste saatiin kuitenkin yhteistyöllä ratkaistua.

Noora Schroderuksen teoksen *PIQUE-NIQUE* osat saatiin sisään rakennukseen tarkoitukseen hieman liian pienistä ovista, Shoji Katon *Kalpa | Kallioperä | Fibroin* -teoksen asennusta varten rakennettiin valtavat telineet käytössä olevan portaikon päälle ja Anssi Pulkkinen ja Taneli Rautiaisen *Meanderi (pyörätelineillä)* -teokselle laskettiin tarkoituksenmukaiset ainevahvuudet. Sekin onnistui, vaikka vaati rakennesuunnittelijan ohjelmistolta koko yön työn. Rakennuttajalle matka on ollut tärkeä, onneksi myös määränpää mieleinen.

ARKKITEHDIN ROOLISTA

Arkkitehtuurissa ja rakennussuunnittelussa leikitään mittasuhteilla, valoilla ja varjoilla. Myös minua kiinnostaa arkkitehtina luonnollisesti taideteoksen koko. Julkisen taiteen teos voi olla rakennuksen sisällä korostetun suuri tai erityisen pieni tai tilaan juuri sopivan kokoiselta

tuntuva, paikalleen loksahava. Mittakaavalla on iso merkitys myös kaupunkitilassa, jossa sekä pieni että iso voi olla yllättävä ja mieleenpainuva. Koko voi myös tarkoittaa ääntä, valoa tai niiden yhdistelmää.

Näistä kaikista syntyvä tunnekokemus voimistuu rakennuksen ja sinne sijoitettujen elementtien yhteisvaikutelmasta ja parhaimmillaan tekee tilasta merkittävän ja mieleenpainuvan. Sellaiseen tilaan haluaa palata yhä uudestaan. Joku voi ajatella, että jo arkkitehtuuri itsessään riittää, mutta nähdäkseni rakennukseen oikein valittu teos korostaa arkkitehtuuria sen sijaan, että veisi siltä voimaa.

Sain olla mukana erityisessä roolissa KampusART-taideohjelman luonnoskilpailussa, jossa etsittiin teoksia toteutettaviksi kampusrakennuksen sisätiloihin. Portfoliohaun perusteella kilpailuun kutsutuilla taiteilijoilla oli luonnoskilpailuvaiheessa mahdollisuus keskustella ehdotuksista kanssani. Keskustelut ja sparraukset tässä vaiheessa mahdollistivat uuden julkisen taiteen tilaustavan kokeilun yhteistyössä Suomen Taiteilijaseuran kanssa. Ilokseni useampi taiteilija käytti tätä mahdollisuutta, muutaman kanssa keskusteltiin useampaankin kertaan, etänä ja paikan päällä. Keskustelujen sisällöt vaihtelivat idean sanallisesta esittelystä teknisten neuvojen kysymiseen. Talon suunnittelussa mukana olleena arkkitehtina oli erityisen mielenkiintoista kuulla tilojen tulkintoja suoraan taiteilijoilta. Muutama hyvä vinkkikin tuli toivottavasti annettua.

KAIKKI JULKISUUS ON HYVÄÄ JULKISUUTTA?

Joskus kuulee sanottavan, että monet rakennuttajat toteuttavat julkista taidetta vain koska on pakko, tai koska sillä saadaan huomio käännettyä rakennetun ympäristön todellisesta laadusta kohti houkutuslinnuiksi asetettuja taide-elämyksiä. Seurattuani läheltä niitä intohimoja, joita KampusART-taideohjelman teokset ovat Turun TeknologiaKiinteistöjen henkilöstössään herättäneet, on minun helppo todeta ainakin meillä väittämä vääräksi. Halu olla mukana muun muassa KampusART-taideohjelmassa ja vastaavissa hankkeissa jatkossakin ei ole syntynyt pakosta, vaan aidosta halusta olla toteuttamassa mieleenpainuvaa ympäristöä, johon taide kiinteänä osana kuuluu. Taloudellinen näkökulma on silti myös kiistaton. Taideprojektien tuoman arvonnousun mittaaminen on vaikeaa, mutta omasta näkökulmastani näyttää ehdottomasti siltä, että niiden vaikutus on ilmeinen.

TeknologiaKiinteistöillä on nyt kokemusta useammasta suorasta taideostosta, teosten tilaamisesta portfoliohaun ja kutsukilpailun yhdistelmällä Suomen Taiteilijaseuran kilpailusääntöjen mukaisesti osana KampusART-taideohjelmaa sekä laajalti keskustelua herättäneestä, taidekilpailun rajojakin etsineestä pysäköintihallien elävöittämissä kilpailusta. Kaikista näistä on varmasti kertynyt paljon hyviä kokemuksia ja myös tärkeitä oppeja vastaisen varalle. Ennen kaikkea vastaan on tullut sellaisia yllätyksiä, joita olisi ollut mahdoton ennakoita.

Tärkein oppi on ollut, että taiteilijoiden valintaprosessin on tärkeää olla läpinäkyvä riippumatta taiteen hankintamallista. Olemme myös huomanneet, että vaikka näkemykset vaihtelevat, voidaan yhteiseksi tavoitteeksi valikoida ainakin laatu, näkyvyys, ajankohtaisuus ja käyttökelpoisuus. Ajankohtaisuus voi tarkoittaa myös herättelevän keskustelun avausta. Pysäköintihallien

KUVA: VESA-AALTONEN

Stig Baumgartnerin teoskokonaisuus *Säähavaintoja* (2020) hankittiin portfoliohaun ja luonnoskilpailun yhdistelmällä. Hankintamalli pilotoitiin yhteistyössä Suomen Taiteilijaseuran kanssa.

elävöittämisprojekti osoitti meille sen, että keskusteltavaa riittää, ja mielipiteet voivat vaihdella laidasta laitaan.

MITÄ SEURAAVAKSI?

Tulevaisuudessa näen, että Turun Tiedepuiston taideprojektit voivat olla entistä enemmän ja laajempiakin ihmisryhmiä sitouttavia. Jatkossa toive on saada alueen käyttäjät mukaan vuorovaikutteisiin prosesseihin. Haluamme työelämässä tuoda ihmisiä yhteen mahdollistamalla tiloja spontaaneihin kohtaamisiin. Tätä lähtökohtaa olisi hyvä saada entistä enemmän mukaan myös taidehankintoihin. Taidehankinnat nimittäin jo itsessään parhaimmillaan luovat vuorovaikutusta.

Prosesseissa voi olla mukana esimerkiksi taiteilijoita, arkkitehteja, maisemasuunnittelijoita, valaistussuunnittelijoita, rakennesuunnittelijoita, käyttäjiä, rahoittajia, rakentajia, asentajia ja ylläpitäjiä, vain osan mainitakseni. Julkisessa keskustelussa voisimme painottaa enemmän sitä, että maailmalla on useita esimerkkejä innovaatioiden syntyemisestä erityisen inspiroivassa opiskelu- tai työympäristössä.

Sitouttavilla prosesseilla voimme tehdä kaupunkitilasta sen käyttäjille entistä erityisempää. Tiedepuistossa on mahdollisuuksia vieläkin enemmän korostaa paikallisuutta ja alueen erityispiirteitä ja historiaa ja tuoda tavoitteita esille. Olemme tietoisesti halunneet tehdä

wau-arkkitehtuuria ja wau-taidetta. Merkittävä rakennus tai taideteos voisi tulevaisuudessa tuoda Turkuja ja Kupittaata kartalle jopa kansainvälisesti.

Mielestäni on tärkeää muistaa, että julkinen taide on tarkoitettu kaikille, ja siitä voi myös olla seurauksia, jotka eivät aina näyttäydy pelkästään positiivisena. Kuten Oona Myllyntaus ja Sari Karttunen (2020, 18) kirjoittavat: ”Julkisissa tiloissa sijaitsevaa taidetta vastaanottaa valtaosin yleisö, joka ei ole hakeutunut paikalle taiteen vuoksi. Julkinen taide asettuu kaikkien ihmisten arjen maisemaan, ja se voi myös aiheuttaa mielipahaa tai kiistoja, jos kaikki eivät voi hyväksyä tapaa tai tarkoitusta, johon yhteistä tilaa käytetään.” Tiedepuiston laajentuessa tätä yhteistä tilaa tulee vähitellen lisää, ja taidehankintoihin kohdistuvasta mahdollisesta kriitikkistä huolimatta teokset voivat kertoa jotain oleellista alueen käyttäjistä ja yhteisöistä. Ne voivat parantaa ympäristön kokemista ja tuoda uusia asioita käyttäjien tietoisuuteen, kysyä ajankohtaisia kysymyksiä ja toivottavasti myös vastata niihin.

Minulle julkinen taide on jotain, joka voi tuoda kaupunkikokemukseen iloa, yllätystä ja pohdintaa. Kun sopii lounastreffiin tapaamispaikaksi *Meanderin (pyörätelineillä)*, voi tapaamisen aluksi keskustella mahdollisista vaihtoehtoisista tavoista kiivetä teoksen huipulle tai muistella pitkäksi venyneen teoksen asennuspäivän eri vaiheita. Alueen kehittyessä edelleen olisi meidän olisi kuitenkin hyvä rakennuttajan asemassa aina säännöllisin väliajoin miettiä, mitkä ovat julkisen taiteen tavoitteet alueella jatkossa. Mitä kohti haluamme seuraavaksi mennä ja mistä toivomme seuraavaksi keskusteltavan?

Art is too important to be left to the art critics. It is about much more than aesthetics. Art is language and public art is public speech. Oratory is often brash, dishonest, vulgar - but without it there would be no communal life at all.

– taidekriitikko Jonathan Jones (The Guardian 2/2008)

LÄHTEET

Jones, Jonathan 2008. The new embraceable Britain. The Guardian 2/2008.

Myllyntaus, Oona ja Karttunen, Sari 2020. Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät. Cuporen verkkojulkaisuja 65.

Rakennustietosäätiö RTS sr 2022. Taiteen lisäarvo ympäristölle. <https://taiderakentamisessa.fi/taide-rakennetussa-ymparistossa/taiteen-lisaarvo-ymparistolle/>. Viitattu 6.5.2022.

NYT ONNISTUI!

VELI GRANÖ, *kuvataiteilija*

KampusART-taideohjelman taiteelliseen työryhmään kuului kolme taiteilijaa: Heini Aho, Veli Granö ja Jaakko Niemelä. Taiteilijat ovat tuoneet taideohjelmaan oman ammattitaitonsa, mutta he kertovat myös oppineensa hankkeen aikana yhtä ja toista kertomisen arvoista. He keskustelivat marraskuun alussa 2021 siihenastisista kokemuksistaan. Keskustelun kirjasi ylös Veli Granö.

MILLAISIA KOKEMUKSIA TEILLÄ ON MUISTA TAIDEKILPAILUISTA?

HEINI: Olin viimeksi mukana Tiedekeskus Heurekan ja Sähköturvallisuuden edistämiskeskus STEK ry:n yleisen taidekilpailun raadissa. Hankittiin teosta Heurekan eteen. Kilpailu oli avoin kaikille ja mukana oli monenlaista tekijää, harrastajista arkkitehteihin. Teosluonnokset olivat tietysti kovin monen tasoisia nekin. Raadin jäsenet työskentelivät Vantaalla erikseen, ja päätös tehtiin aika nopeasti. Keskustelut olivat aika lyhyitä. KampusART-taideohjelman prosessi on ollut vuosien pituinen, ja käyty keskustelut syvällisiä ja perusteellisia – koko prosessi oli rakennettu aivan eri näkökulmasta. Heurekan kilpailu on hyvä vertailukohta KampusART-hankkeeseen.

JAAKKO: Olen toteuttanut kymmeniä omia julkista teoksia eri puolille Suomea ja nähnyt niiden toteuttamisen toimintakulttuuria. Länsimetron taideohjelma on isoin hanke, jonka valintaraadisissa olen ollut mukana. Se on kiinnostava ja vielä kesken. Huonoin kokemus oli KPMG:n toimitalon taidekilpailun koordinointi. Se on valtava uudisrakennus Helsingissä keskuskirjasto Oodin takana. Kaikki meni siellä hienosti siihen asti, kun olisi pitänyt toteuttaa valitut teokset. Juuri mitään ei lopulta tehty. Kiinnostus lopahti ihan kokonaan. Valitettavasti olen ollut epäonnistuneessa hankkeessa mukana aikaisemminkin, siksikin KampusART on ollut niin upea kokemus.

VELI: Olen ollut kymmenkunta vuotta Valtion taideteostoimikunnassa. Puheenjohtajuuteni sattui Helsingin musiikkitalon taidekilpailun loppuvaiheeseen. Se oli yksi Suomen suurimmista julkisen taiteen hankinnoista, ja myös ongelmat olivat isoja. Valtion taideteostoimikunnassa näin jos jonkinlaista projektia eri puolilla Suomea. Vaikka valtiolla oltiinkin, siellä pyrittiin uudistamaan julkisen taiteen muotoja. Eräs kiinnostavimmista oli Kiasman taidekilpailun voittanut Nestori Syrjälän *Running man* -teos. Sehän oli ajallinen ja katoava teos ja edusti ihan uutta julkisen taiteen ajattelua.

Olen ollut viime vuodet Porvoon Länsirannan julkisen taiteen hankintaryhmän jäsenenä. Pienen kaupungin julkinen taide on toisella tavalla tärkeää, koska siinä muokataan koko kaupungin ilmapiiriä.

MILLAISTA ON OLLUT TYÖSKENNELLÄ OSANA KAMPUSART-TAIDEOHJELMAA?

H: EduCity on iso talo, ja taidehanke sen mukainen. Hankkeen kokoon nähden työskentely on ollut yllättävän vapaata ja rentoa. Hermoilua ei juuri esiintynyt, vaikka kaikkien teosten kehittäely ei aluksi mennyt ihan suunnitelmien mukaan. Oli myös hienoa, että taiteilijoihin oli keskusteluyhteys. Vaikka taiteellisen työryhmän jäsenenä en saanut tilaisuutta suoraan jutella

KUVA: RIINA KOTILAINEN

Taiteellinen työryhmä vastasi KampusART-taideohjelman taiteellisesta kokonaisuudesta. Työryhmän jäseniä olivat Taina Erävaara, Terhi Marin, Heini Aho, Veli Granö ja Jaakko Niemelä.

heidän kanssaan, saatoimme välittää hankeen taidekoordinaattorin kautta heille lisäohjeita ja kannustusta. Uskon keskustelumahdollisuuden parantaneen huomattavasti lopputulosta.

J: Täällä on ollut ihan erikoisen pätevää väkeä toteuttamassa hanketta. Ammattitaitoa on ollut kaikkia tarpeellisia lajeja. KPMG:n hankkeen epäonnistuminen oli varmaankin kirjoitettu jo sen rakenteeseen. Turussa taiteellinen työryhmä on koottu ajatuksella. Taiteilijoita on kolme, jokainen vähän erilainen osaamiseltaan. Taidekoordinaattori Riina Kotilainen, puheenjohtaja Taina Erävaara ja rakennuttajan edustaja Terhi Marin olivat kiinteä osa ryhmää. Näin Terhin mukana olemisen erittäin tärkeänä. Terhi osallistui myös teosten valintaan, näin saatiin mukaan myös tilaajan ääni ja sitoutuminen toteutukseen.

Rakennuttajapäällikkö-arkkitehti Anniina Savisalonen voisi mainita erikseen. Hän oli poikkeuksellisen joustava, eikä sanonut kertaakaan ”ei käy”. Hän tunsu rakennusprojektin läpikotaisin ja osasi aikatauluttaa työryhmän tekemiset rakentamisen kanssa oikeaan hetkeen. Esimerkiksi teosten vaatimat kiinnikkeet ja vahvikkeet olivat ajoissa oikeissa paikoissa.

V: Olen ollut mukana monissa perinteisen muodon mukaan toteutetuissa taidekilpailuissa. Niissä on ollut monia ongelmia. Normaalisissa kaksiosaisissa kilpailuissa jatkoon päässeiden kanssa ei voi keskustella, se on jopa kiellettyä. Kommunikaation puute on aiheuttanut monia ikäviä tilanteita.

Aiemmin perinteisissä kilpailuissa annettiin teosluonnoksen kehittelyohjeet parilla tekstirivillä. Kokeneetkin taiteilijat saattoivat ymmärtää niistä asiat aivan toisin kuin oli tarkoitus. Surullinen olen vieläkin erästä Pekka Kauhasen suuresta teoksesta, jota ei koskaan toteutettu. Pekka oli ymmärtänyt ohjeet ihan väärin ja pilasi siksi hienon luonnoksensa muutoksilla. Keskustelu taiteilijan kanssa oli silloin kiellettyä.

KampusART-taideohjelman luonnoskilpailussa noudatettiin uutta kilpailumuotoa. Tätä kaksivaiheista luonnostilausmallia pilotoitiin meidän Porvoon hankkeessamme jo muutama vuosi sitten hyvällä menestyksellä. KampusART-taideohjelman mallissa taiteilijoilta ei pyydetty aluksi teosluonnoksia, vaan portfolioita. Niistä sitten valittiin kilpailuun mukaan kutsuttavat taiteilijat. He tekivät seuraavaksi perinteisesti anonyymit teosehdotuksensa, joista valittiin jatkoon menevät teokset. Jokainen kutsuttu sai myös ansaitun luonnospalkkion. Luonnoskilpailuun kutsuttiin sen verran iso tekijäjoukko, etten enää tunnistanut kenen luonnoksia ne olivat. Päätös voittajista tehtiin pelkästään teoksen perusteella, ei nimien.

Porvoon mallin mukaisessa kilpailussa on hienoa myös se, että kaikki kilpailuun valitut taiteilijat voivat tavata raadin ja keskustella heidän kanssaan teoksen sijoittumisesta ja muustakin. Koronapandemian takia Turussa ei tätä mahdollisuutta ollut: taiteilijat tapasivat vain taidekoordinaattoria ja arkkitehtiä, mutta jälkepäin taiteilijajäsentenkin neuvoja heille annettiin. Lopputulos oli näin aivan varmasti parempi.

MITÄ OLET OPPINUT KAMPUSART-TAIDEOHJELMAN AIKANA?

H: Olen oppinut tästä paljon. Hätkähdyttävimpiä olivat ulkoteokseen liittyvät monet tekniset ongelmat. Oli turvallisuus- ja lujuusasioita, jotka myös vaikuttivat paljon lopputulokseen. Pelättiin sitä, että ihmiset kiipeävät teoksen päälle ja putoavat sieltä. Ilmeisesti sellaista ei ole kuitenkaan tapahtunut. Joku on aina huolissaan mahdollisista vastuukysymyksistä. Iso ulkoteos ei voi siksi olla kovin villi tai kokeileva, rajat tulevat vastaan. Näissä tilanteissa pitää miettiä, alkaako teos kärsiä liikaa muutoksista ja miten paljon taiteellisia kompromisseja voidaan tehdä. Meanderi muuttui paljon, mutta kyllä se sama teos vielä on.

Taiteilijoiden teosehdotuksia voi arvioida osin aika kriittisestikin. Kaikki eivät olleet perehtyneet rakennukseen ja ripustusratkaisuihin kunnolla. Esimerkiksi painavia teoksia ei voi ripustaa akustiikkalevyihin. Taiteilija voi edetä helposti idea ja teos edellä, kun oikeasti pitäisi tutkia paikka ja sen vaatimukset ensin.

Olen hyötynyt KampusART-taideohjelman kokemuksista. Ymmärsin miten teoksen materiaalit vaikuttavat tulkintaan ja huomasin myös käytännön seikkojen, kuten teoksen ylläpidon ja huollon merkityksen, kun valintoja tehdään. Toteutin hankkeen aikana Turun Majakkasairaalan ja Helsingin Suomalais-venäläisen koulun julkiset teokset. KampusART-taideohjelman opeista on varmasti hyötyä myös omassa työssäni julkista taidetta tekevänä taiteilijana.

J: Mietin nykyään julkista taidetta hieman kriittisemmin. On hienoa, että taiteen merkitys paikan identiteetin luojana on huomattu, mutta taideinnostus ei ole kaikkialla tuottanut hyvää lopputulosta. Voisin mainita huonona trendinä valotaiteen ja muraalien toteuttamisen ilman

asiantuntevaa taiteellista työryhmää. Nyt tehdään paljon niin sanottua valotaidetta, jota ei parhaalla tahdollakaan voi nimittää taiteeksi. Huonot, liian voimakkaat ja vääriin paikkoihin totutetut muraalit taas pilaavat kaupunkimiljöötä ja ovat suorastaan vahingollisia julkisen taiteen maineelle.

KampusART-taideohjelma olisi hyvä malli kaikille. Pitkäkestoinen projekti, ammattitaitoiset tekijät, hallinnollisesti läpinäkyvää ja työtapana avoin keskustelu. Kiinnitin huomiota hankkeen hallintoon. Ohjausryhmä oli minulle uusi asia. Oli hyvä, että vastuu hankinnoista jakaantui leveämmille hartioille. Ohjausryhmällä oli suorat kontaktit talossa toimiviin yhteisöihin.

Julkinen taide vaatii toteutukseen hyvin organisoituja rakenteita, kuten ammattitaiteilijoita sisältäviä taiteellisia työryhmiä. Nythän julkista taidetta toteutetaan vaihtelevin tavoin, on syntynyt pieniä organisaatioita ja pikkufirmoja, jotka ovat valitettavan usein osoittautuneet melko ammattitaidottomiksi.

V: Oli hyvä, ettei tiettyjen asioiden haluaminen noussut tärkeäksi taideohjelmassa. Huomasin, että on tärkeämpää valita taiteilija kuin teos. Portfoliopohjainen haku toimikin paljon paremmin kuin teoshaku. Taiteilijat antavat parastaan, kun heillä on vapaus omaan ilmaisuunsa ilman tilaajan tiukkoja reunaehtoja ja toiveita.

Olen oppinut tässä monimuotoisessa rakennuksessa myös taiteen kokeellisesta sijoittamisesta tilaan, mutta erityisesti huomiotani kiinnitti se, miten hienosti hallinnoitu hanke tämä oli. Hyvä johtaminen loi luottamusta ja hyvän hengen meidän ryhmämme sisälle. Kokouksissa oli välillä todella hauskaa, kaikki ideat uskalsi tuoda esiin, hulluimmille naurettiin – ja osa niistäkin toteutettiin!

Taina Erävaara oli mainio puheenjohtaja. Pitkä kokemus taiteesta ja työskentely opiskelijoiden kanssa on tehnyt Tainasta joustavan ja asioita monista näkökulmista katsovan asiantuntijan. Tainan johdolla kokeelliset ajatukset kehittyivät toimiviksi projekteiksi.

Riina Kotilainen toimi hankekoordinaattorina ja käytännön järjestelijänä. Meidän sekavatkin suunnitelmat näyttivät hänen papereissaan täysin toteuttamiskelpoisilta. Hän vastasi myös kutsuttujen taiteilijoiden ohjaamisesta jo ideoinnin alussa ja ratkaisi heidän kanssaan välillä erittäin vaikeita teknisiä ripustusongelmia.

Tapasimme ohjausryhmän kerran, viestejä ja järkeviä huomioita sieltä saatiin useampiakin. He antoivat taiteelliselle työryhmälle sympaattisen tukensa.

KampusART-taideohjelman hallinnon kehuminen voi vaikuttaa imelältä, mutta tosiasiaa näin asiat eivät aina suju. Monen taidehankkeen alkunostus on hyytynyt hallinnon jarruteluun ja pahimmillaan päätösten jyräämiseen.

Turussa osattiin hallinnoida hanke oikein, kiitoksena siitä taloon on rakentunut ympäristönsä kanssa monilla eri tavoilla kommunikoiva, poikkeuksellisen hieno taidekokonaisuus.

RESEPTI ONNISTUNEeseen JULKISEEN TAIDEHANKKEeseen

RIINA KOTILAINEN, *taidekoordinaattori*

Julkisen taidehankkeen – on kyseessä sitten yksittäisen teoksen tilaaminen tai kokonaisen taideohjelman toteuttaminen – onnistuminen riippuu monesta asiasta. Julkiseen taiteeseen liittyy niin tilaajan kuin taiteilijankin puolelta monenlaisia toiveita ja intressejä. Tarvitaan yhteinen visio, jota kohti edetään askel askeleelta.

Nostan artikkelissani esiin tekijöitä, jotka vaikuttavat oman kokemukseni mukaan oleellisesti julkisen taidehankkeen sujuvuuteen. Samalla avaan taidekoordinaattorin näkökulmasta KampusART-taideohjelmassa toteutuneita konkreettisia toimenpiteitä ja niiden onnistumista.

LUOTTAMUKSEEN JA AVOIMUUTEEN PERUSTUVA YHTEISTYÖ

Pohtiessani KampusART-taideohjelmaa mieleeni tulee kolme keskeistä arvoa: luottamus, avoimuus ja yhteistyö. Nämä arvot ovat määritelleet taideohjelman toteuttamista koko hankkeen ajan ja samalla ne ovat muodostaneet pohjan omalle työlleni taidekoordinaattorina.

Luottamus taiteeseen ja taiteilijoihin pitäisi olla keskiössä minkä tahansa julkisen taidehankkeen toteuttamisessa. Eriytyinen piirre KampusART-taideohjelmassa oli kaikkien osapuolten perustavanlaatuisen taidemyönteisyys ja luottamus taiteeseen. Kaikki jakoivat saman päämäärän: taideohjelman haluttiin onnistuvan parhaalla mahdollisella tavalla. Kompromissit kuuluvat hankkeisiin, mutta tässä taideohjelmassa ratkaisut löytyivät keskustellen ja hyvässä hengessä. Huomionarvoista on, että rakennuttajan puolelta ei sanottu koskaan ”ei”, vaan haasteita lähdettiin selvittämään yhdessä. Kun tahtotilaa löytyy, asiat onnistuvat.

KUVA: RIINA KOTILAINEN

Kilpailukohteet määriteltiin keskustellen. Prosessissa tärkeää oli taiteellisen työryhmän vierailut työmaalla.

Julkinen taide on ennen kaikkea yhteistyötä, joka on itse asiassa koko KampusART-taideohjelman lähtökohta. Taideohjelman toteutuksesta tehtiin yhteistyösopimus Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiaakiinteistöjen välille kesäkuussa 2018. Työnjako ja vastuut määriteltiin yhteistyösopimuksessa, joka raamitti hankkeen toteuttamista alusta alkaen. Sopimuksessa hahmoteltiin myös taiteen hankintatavat, taidekoordinaattorin työnkuva sekä hankkeen hallinnollinen rakenne.

Taide – ja varsinkin julkinen taide – jakaa ja herättää usein mielipiteitä, mutta esimerkiksi taiteellinen laatu ja ajanmukaisuus ovat hyviä lähtökohtia yhteisiksi tavoitteiksi. KampusART-taideohjelman taiteellisesta kokonaisuudesta ja sen laadusta on vastannut alusta asti mukana ollut taiteellinen työryhmä, jossa on ollut Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiaakiinteistöjen edustajat sekä kolme kuvataiteilijaa. Taiteellisen työryhmän kokoonpano julkaistiin heti hankkeen alussa läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Opiskelijoiden teoksiin ja pedagogiseen ohjelmaan liittyvät kysymykset käsiteltiin pedagogisessa työryhmässä, jossa oli poikkitaiteellinen kokoonpano.

Taideohjelman ohjausryhmä on puolestaan päättänyt teosten tilaamisesta taiteellisen työryhmän tai pedagogisen työryhmän esityksestä. Ohjausryhmässä ovat olleet edustajat Turun ammattikorkeakoululta, Turun Teknologiaakiinteistöiltä ja Taiteen edistämiskeskuksesta. Ohjausryhmä on luottanut taiteellisen työryhmän asiantuntijuuteen läpi hankkeen. Teosvalinnoista ja taideohjelman eri osa-alueista käytiin keskustelua hyvässä hengessä, jonka jälkeen kaikki, niin taiteellinen työryhmä kuin ohjausryhmä, ovat seisseet päätösten takana.

Taideohjelmaa on tehty osallistaen ja eri työryhmissä. Päätöksentekoilmapiiri on mahdollistanut luottamukselliset keskustelut ja avoimet prosessit koko hankkeen ajan. Työryhmätyöskentely on kannustanut uudenlaisten ajatusmallien ja mahdollisuuksien ideoimiseen: julkisen taiteen rajoja ja toimintamalleja on haastettu yhdessä – tekemällä ja kokeilemalla jotain uutta. Toisaalta hallintomallia on hyvä pystyä tarkastelemaan myös kriittisesti: taidekoordinaattorin näkökulmasta monet eri työryhmät ja niiden työskentelyn aikatauluttaminen sekä monipolvinen päätösprosessi vaikuttivat ajoittain hankkeen sujuvuuteen.

(MONI)AMMATILLISUUS JA ASIANTUNTIJUUS KESKIÖSSÄ

Rakentaminen on monimutkainen ja monipolvinen kokonaisuus, jossa erilaiset työvaiheet limityvät toisiinsa. Taiteen ja rakentamisen prosessien yhdistäminen on haastavaa, mutta mahdollista. Se vaatii moniammatillista yhteistyötä ja prosessien tuntemusta. Taidekoordinaattorilla on tässä erityinen rooli, ja työssä painottuvat kokonaisuuksien hahmottaminen, viestintä ja projektinhallinta. Sanotaan, että taidekoordinaattorin roolina on toimia linkkinä tilaajan ja taiteilijan välissä, ja oman kokemukseni mukaan tämä pitää paikkaansa.

Julkisten taidehankkeiden ja yksittäisten teosten prosessit ovat aina ainutlaatuisia, vaikka niissä toistuvat tietyt lainalaisuudet. Teoksen luonne, materiaalit, elinkaari sekä luonnollisesti teoksen sijoituspaikka vaikuttavat oleellisesti taidekoordinaattorin työhön. Myös taiteilijat ovat yksilöitä ja työskentelevät eri tavoin: toisella on enemmän kokemusta julkisen taiteen tekemisestä kuin toisella. Kuvataiteen opiskelijat puolestaan ottavat puolestaan uransa ensimmäisiä askelia, jolloin

KUVA: KIMMO SCHRODERUS

Noora Schroderus viimeisteli vasta-asennettua teostaan *PIQUE-NIQUE* EduCityssä syksyllä 2020.

taidekoordinaattorin työssä painottuvat eri asiat. Opiskelijakohteita toteutettiin paitsi tiiviissä yhteistyössä opiskelijoiden, myös heitä ohjanneen taiteilijaopettajan kanssa.

KampusART-taideohjelman suhteellisen tiukka aikataulu oli omiaan luomaan painetta kaikille osapuolille. Syksyllä 2020 EduCityyn asennettiin huikeat yhdeksän teosta vain kuuden viikon aikana. Tämä vaati tarkkaa aikataulusta ja hyvää suunnittelua sekä aktiivista tiedonvälitystä eri osapuolten ja eri alojen asiantuntijoiden välillä. Moniammatillinen yhteistyö vaatii paljon, mutta se myös antaa paljon. Vain yhteistyöllä voidaan saavuttaa paras mahdollinen lopputulos.

RIITTÄVÄ BUDJETTI JA HYVIN LAADITUT SOPIMUKSET LAADUN TAKAAJINA

Julkinen taide on investointi. Onnistuakseen niin taideohjelma kuin yksittäinen taideteos vaativat riittävän budjetin. Julkisesta taidehankkeesta voi löytää yhtymäkohtia rakentamiseen: voidaan tarvita lupia, rakennesuunnittelua ja innovatiivisia teknisiä ratkaisuja. Kun taidehanke on mukana rakennusprojektissa alusta alkaen, teoksen toteutusta voidaan integroida osaksi urakkaa ja samalla myös kustannukset pysyvät aisoissa. Siltikin on tärkeää varautua mahdollisiin (ja todennäköisiin) yllätyksiin myös taloudellisesti. Riittävä budjetti mahdollistaa myös laadukkaiden materiaalien käytön ja kestävät rakenteet, jotka puolestaan vaikuttavat teoksen elinkaareen.

Taideteoksen tilaamisesta kannattaa tehdä aina kirjallinen sopimus. KampusART-taideohjelmassa sopimusvaiheeseen käytettiin aikaa, mikä takasi osaltaan sen onnistumisen. Sopimuksesta voi tarkistaa sovitun: eri osapuolten vastuut ja velvollisuudet, teoksen

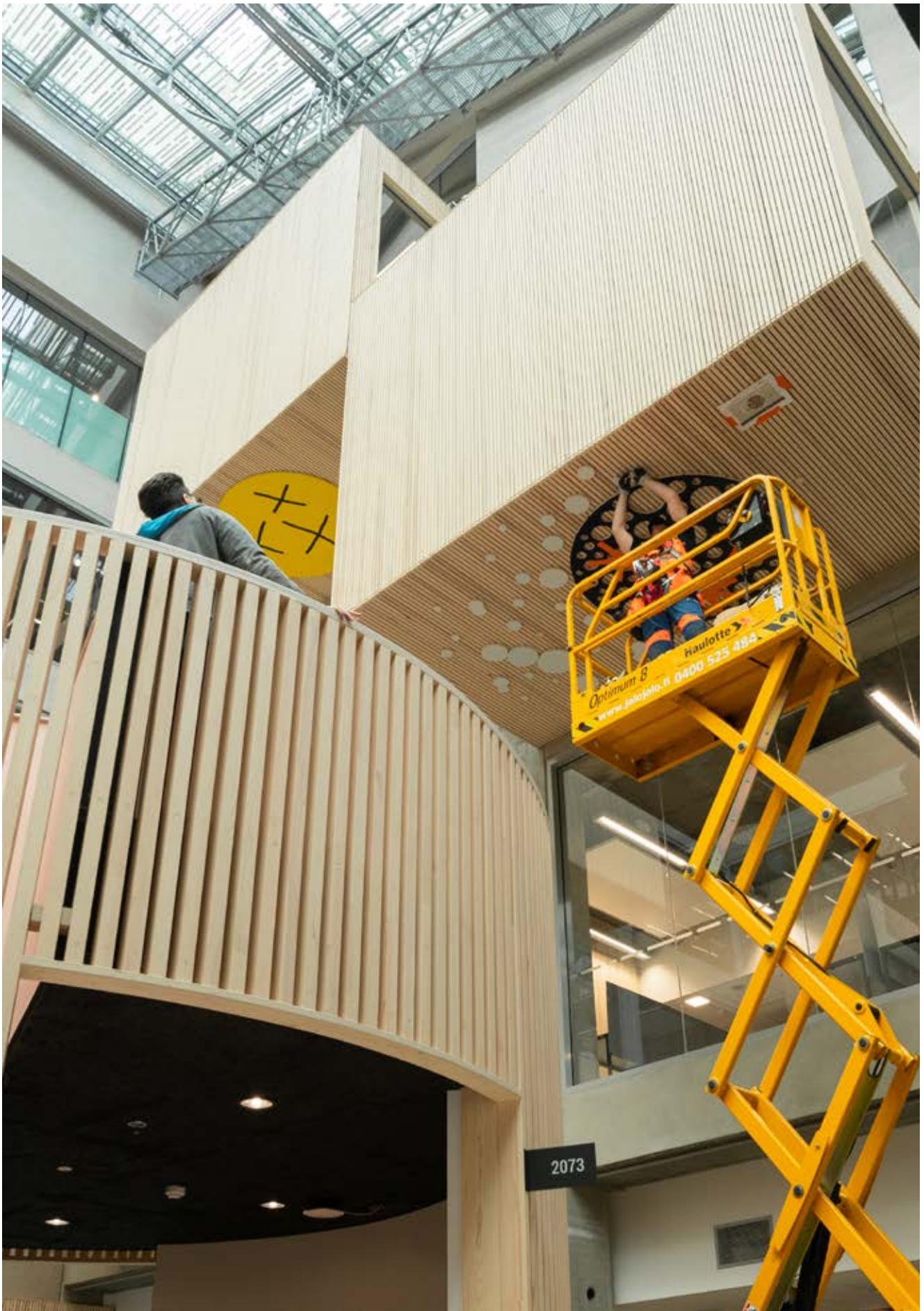
elinkaareen ja tekijänoikeuksiin liittyvät asiat. Sopimusneuvotteluissa ei kannata oikoa, sillä huolellisesti laadittu sopimus on ohjenuora ja työväline kaikille osapuolille. Vaikka KampusART-taideohjelman aikataulu oli suhteellisen tiukka, usein julkisen taiteen tilausprosessit voivat kestää vuosia. Erityisesti pidemmissä julkisen taiteen hankkeissa sopimuksella on erityinen merkitys, sillä siihen voidaan palata ja tarkistaa, mitä tulikaan sovittua.

ROHKEA LÄHESTYMISTAPA TAKAA MIELENKIINTOISEN MATKAN JA LOPPUTULOKSEN

KampusART-taideohjelma on tarjonnut ainutlaatuisen luovan laboratorion, jossa julkisen taiteen rajoja on voinut haastaa. Myös taidekoordinaattorin rooli on ollut moninainen ja muuntuva. Työtehtävieni kirjo on ollut laaja taidekilpailujen järjestämisestä sopimusten laatimiseen, viestintään ja tämän julkaisun toimittamiseen. Maailman alkuvuodesta 2020 yllättänyt pandemia toi koordinointiin oman mausteensa ja siirsi hankkeen päättymistä vuodelle 2022. Alkuperäisestä aikataulusta poiketen esimerkiksi vuorovaikutukseen perustuneet toiminnot, kuten työyhteisötaiteilijoiden rekrytointi, siirtyivät vuodella eteenpäin. On siis pitänyt sietää epävarmuutta ja hyväksyä, että vaikka prosessi olisi suunniteltu hyvin, yllätyksiä tulee yleensä silti aina. Haastetta ei ole puuttunut, mutta toisaalta onnistumiset ja EduCityn käyttäjiltä saatu positiivinen palaute ovat palkinnee.

Turun ammattikorkeakoululta ja Turun Teknologiateollisuudelta on vaadittu rohkeutta antaa taiteelliselle työryhmälle, taiteilijoille ja taidekoordinaattorille vapaat kädet toimia yhdessä määriteltyjen raamien puitteissa. Vastasin taideohjelmassa erilaisten taiteen hankintaprosessien koordinoinnista alusta loppuun. Taideohjelman aikana hankittiin kaiken kaikkiaan 21 pysyvää tai väliaikaista teosta tai teoskokonaisuutta, lanseerattiin 1,5-vuotinen mediataideohjelma ja palkattiin kaksi työyhteisötaiteilijaa määräaikaisiin työsuhteisiin. Kaikkien osapuolten joustava, kiinnostunut ja positiivinen asenne vaikutti oleellisesti taideohjelman toteutukseen: siihen, minkälainen siitä loppujen lopuksi tuli. Voinkin sanoa, että ennakkoluulottomuus ja kokeilevuus ovat olleet hankkeen ytimessä.

Uskallan väittää, että KampusART-taideohjelma on ollut oppimisprosessi kaikille – myös itselleni. Vaikka taidekoordinaattorin nimike on vielä suhteellisen uusi, julkisen taiteen asiantuntijoille on toden totta oma tärkeä paikkansa kentällä. Taideohjelman aikana varmasti kaikilla osapuolilla on vahvistunut käsitys siitä, että taidekoordinointia ei voi tehdä vasemmalla kädellä tai jonkin muun ohessa, vaan julkisten taidehankkeiden onnistumisen kannalta koordinaattorin työpanos on olennainen.

KUVA: KAISA VIITASALO

Stig Baumgartnerin teoskokonaisuus *Säähavainnot* asennettiin EduCityn keskusaulaan syksyllä 2020.

II JULKINEN TAIDE JA PEDAGOGIIKKA

JULKINEN TAIDE LUO OMAT VAATIMUKSENSA PEDAGOGIIKALLE

RIINA KOTILAINEN, *taidekoordinaattori*

KampusART-taideohjelman oleellinen osa on ollut pedagoginen ohjelma, jossa julkisen taiteen opintojaksoja on integroitu osaksi hanketta. Tämä on tarjonnut ainutlaatuisia mahdollisuuksia taideopiskelijoille työskennellä julkisen taiteen kontekstissa. Kun taide tulee valkoisen kuution ulkopuolelle, sillä on vaikutuksia myös taiteen pedagogiikkaan.

Haastattelin Susana Nevadoa helmikuussa 2022. Susana Nevado on taiteilija-opettaja, joka on tuottanut vapaana taiteilijana väliaikaisia teoksia ja taidetapahtumia julkiseen tilaan. Nevado on ollut toteuttamassa KampusART-taideohjelman pedagogisesta ohjelmaa koko hankkeen ajan muun muassa ohjaamalla opiskelijoiden taiteellisia prosesseja, osallistumalla Erasmus+ -rahoitteen kansainvälisen PARTGO-hankkeen toteutukseen ja opettamalla julkisen taiteen opintojaksoja sekä tutkinto-opiskelijoille että avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoille.

PEDAGOGISEN PROSESSIN MALLI KENTÄLTÄ

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia taideopiskelijat pääsivät ideoimaan julkisia taide-teoksia EduCityyn osallistuessaan julkisen taiteen opintojaksoille. Prosessissa noudatettiin ammattikentän toimintatapoja: opiskelijat pääsivät tutustumaan julkisen taidehankkeen karaan ja harjoittelemaan työskentelyä myös konkreettisesti, kun osa opintojaksoilla tehdyistä teosehdotuksista konkretisoitui valmiiksi teoksiksi. Kulloisellakin opintojaksolla määriteltiin paikka taiteelle ja tarjottiin opiskelijoille mahdollisimman laaja materiaali- ja infopaketti kohteesta. Kohteita olivat muun muassa ryhmätyötilat ja julkisivun ikkunat.

Kokemuksen perusteella voi sanoa, että kohteen mahdollisimman tarkka raja-alue on omiaan tuottamaan toteutuskelpoisia ja laadukkaita teosehdotuksia. Mikäli taiteen paikka on liian löyhästi määritelty, teosten ideointi on opiskelijoille vaikeampaa. Myös taidekoordinaattorilla on ollut oleellinen rooli pedagogisissa prosesseissa kohteen tuntijana ja projektinhallinnan näkökulmasta, kuvailee Susana Nevado.

Opintojakson aikana opiskelijat tuottivat alustavan teosehdotuksen tiettyyn kohteeseen. Teosehdotuksessa kuvailtiin teoksen idea, toteutustapa ja materiaalit, laadittiin alustava budjetti ja pohdittiin huoltotarvetta. Käytännössä opiskelijat siis harjoittelivat kilpailuehdotuksen laatimista ja saivat siihen tukea ohjaavalta opettajalta, taidekoordinaattorilta ja opiskelijakollegoiltaan koko opintojakson ajan.

Teosehdotuksen jätettyään opiskelijat saivat itse päättää, halusivatko he ehdottaa teosi-deaansa toteutettavaksi. Taideohjelman pedagoginen työryhmä valitsi osan teosehdotuksista jatkokehittelyvaiheeseen, josta tehtiin sopimus opiskelijan kanssa. Jatkokehittelyn aikana opiskelija tarkensi teosehdotuksensa projektisuunnitelmaksi, joka käsiteltiin taideohjelman

KUVA: ELINA LAHDENPERÄ

Julkinen taide on yleensä paikkasidonnaista. Elina Lahdenperä inspiroitui Kupittaa hippodromilla kilpailleen ravihevosen tarinasta ja toteutti kaksiosaisen Eino-Vakaa, kilpahevonen -teoksen EduCityn kahteen työskentelytilaan. Kuvassa toinen teoksen printeistä ennen asennusta.

ohjausryhmässä. Ohjausryhmä teki päätökset teosten tilaamisesta, jonka jälkeen opiskelijoiden kanssa tehtiin sopimus teoksen toteuttamisesta. Prosessi pedagogisten kohteiden osalta on noudattanut ammattilaiskohteiden käytäntöjä, ja jokaiselle teoksen toteuttaneelle opiskelijalle on maksettu taiteilijapalkkio.

JULKINEN TAIDE TUO UUSIA NÄKÖKULMIA PEDAGOGIIKKAAN

Julkinen taideteoksen prosessi on monimutkaisempi kuin esimerkiksi gallerianäyttely. Julkinen taide on yleensä paikkasidonnaista, jolla tarkoitetaan, että teos suunnitellaan ja toteutetaan tiettyyn paikkaan. Tämä vaatii erilaista tilan ja paikan hahmottamista myös taiteen tekijältä: oleellisessa roolissa on vierailut kohteeseen, kuvamateriaali ja arkkitehtuuripiirustukset sekä kyky tulkita niitä ja paikan luonnetta ja historiaa. Paikan lisäksi on myös huomioitava julkisen taiteen yleisö, joka on heterogeenisempi kuin esimerkiksi gallerianäyttelyissä.

Taiteilija-opettajalla on erityinen rooli taideopiskelijan ohjauksessa kohti valmista julkista taideteosta. Nevadolla itsellään on kokemusta julkisen taiteen projekteista taiteilijana, jolloin hän kokee pystyvänsä vastaamaan paremmin myös opiskelijoiden tarpeisiin ja kysymyksiin.

Taiteilijana pystyn asettumaan opiskelijoiden asemaan ja samaistumaan heidän tilanteeseensa. Ennakoin mahdollisia tulevia haasteita ja ajatuskulkuja, sillä minulla on pitkä kokemus vastaavanlaisista prosesseista. Koen hyödylliseksi, että pystyn jakamaan omia kokemuksiani opiskelijoille. Samalla olen myös itse oppinut opiskelijoilta, kuvailee Nevada.

Susana Nevadon pedagogiikka perustuu keskustelemaan lähestymistapaan. Hän ei tarjoile valmiita vastauksia, vaan antaa ennemminkin syötteitä, jotka ohjaavat ja haastavat opiskelijaa ajattelemaan ja etsimään ratkaisuja itse. Taiteelliseen työskentelyyn ja erityisesti julkisiin taidehankkeisiin liittyvät epävarmuus ja sen sietäminen. Ohjauksen keskiössä onkin opiskelijan kannustaminen ja rohkaiseminen. Toisaalta taiteilija-opettajan tehtävänä on myös kysyä kysymyksiä ja esitellä erilaisia vaihtoehtoja, joista opiskelija voi löytää parhaat mahdolliset oman teoksensa toteutumisen onnistumiseksi. Lisäksi ohjauksessa on tärkeää korostaa, että opiskelija voi ja kannattaa pyytää apua ja tukea haasteellisissa kohdissa.

Kysyn opiskelijoilta usein, että vastaako tämä tavoitteisiisi ja oletko itse tyytyväinen. Prosessille on ominaista, että teosidea elää ja kehittyy. Ensimmäinen idea ei välttämättä olekaan se paras. Tämä vaatii myös opiskelijalta kykyä luopua ensimmäisestä ideasta ja siirtyä eteenpäin, Nevado kertoo.

Julkisissa taidehankkeissa taiteellisen työskentelyn ohjaamisessa on keskiössä niin sisältö kuin tekninen toteutus. Jos sisältö on puutteellinen tai keskeneräinen, opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa sen kypsyttämisessä. Taiteellinen laatu ja sen arviointi ovat keskeinen osa pedagogista ohjausprosessia. Ratkaisut parhaaseen lopputulokseen löytyvät usein keskustelemalla. Joskus opiskelija itse on jo löytänyt vastaukset kysymyksiinsä, mutta itseluottamusta puuttuu. Tällöin ohjaajan tehtävänä on kannustaa ja saada opiskelija luottamaan itseensä.

Susana Nevado näkee taidekoordinaattorin roolin olennaisena myös pedagogisessa ohjelmassa. Opiskelijoille on ollut tärkeää oppia työskentelemään taidekoordinaattorin kanssa ja tätä on teroitettu myös ohjausprosessin aikana.

Ilman taidekoordinaattoria pedagogisen ohjelman toteuttaminen olisi ollut vaikeampaa. En olisi pystynyt keskittymään niin hyvin pedagogiikkaan, jos vastuullani olisi ollut myös koordinaattorille kuuluvia tehtäviä. Työparityöskentely taidekoordinaattorin kanssa toimi hyvin ja haasteet ratkaistiin yhdessä toisiamme kunnioittaen, Susana Nevado kertoo.

JULKINEN TAIDE VAATII ERITYISOSAAMISTA

Julkisen taiteen parissa työskentely vaatii kuvataiteilijalta erityisosaamista. Tämä asettaa vaatimuksia myös kuvataiteen koulutukselle, jonka on kyettävä vastaamaan tulevaisuuden tekijöiden osaamistarpeisiin.

Taideopiskelijoiden on ollut mahdollista harjoitella työelämässä tarvittavia taitoja ja kartuttaa osaamistaan osana KampusART-taideohjelmaa. Taiteilijalta edellytetään neuvottelutaitoja ja kykyä tehdä kompromisseja – ja joskus myös luopumaan ideoista. Myös omaa taiteellista työskentelyä ja ajattelua tulee kehittää jatkuvasti. Näiden lisäksi taiteilijalta vaaditaan myös tylsemmältä tuntuvaa osaamista, kuten kykyä laatia realistinen budjetti ja ymmärrystä sopimuskielestä. Oman osaamisen rajat tulee hahmottaa ja samalla ymmärtää, minkälaista ulkopuolista osaamista oman teosidean toteuttaminen vaatii. Myös digitaalisten taitojen merkitys on kasvanut, sillä esimerkiksi taidekilpailussa taiteilijan tulee pystyä esittämään oma teosideansa uskottavasti ja selkeästi. Tarvittavia työvälineitä ovat muun muassa 3D- ja kuvankäsittelyohjelmat, joita taiteilijan tulee osata käyttää ainakin tyydyttävästi.

Niin ikään ekologiset aspektit huomioitiin pedagogisessa ohjelmassa, ja huomiota kiinnitettiin muun muassa teosten materiaalivalintoihin. Kestävään kehitykseen liittyvää osaamista, kuten ekologista materiaalitietoutta, tarvitaan ammattikentällä jatkossa enenevissä määrin. Tulevaisuuden (julkisen) taiteen tekijöiden tulee pystyä refleктоimaan omaa työskentelyään suhteessa ilmastokriisiin.

KampusART-taideohjelman aikana toteutettiin julkisen taiteen koulutusta avoimen ammattikorkeakoulun tarjontaan. Opintojaksoille osallistuneiden palaute oli positiivista, ja julkisen taiteen täydennyskoulutukselle on selkeä tarve.

Moni kuvataiteilija on kiinnostunut työskentelemään julkisen taiteen parissa, mutta useimmiten oppi tulee valitettavasti kantapäähän kautta. Olenkin kuullut avoimen ammattikorkeakoulun opintojaksoille osallistuneiden sanovan ”olisi ollut ihanaa saada tämä tieto aiemmin”. Julkisen taiteen koulutukselle on selkeä tarve myös täydennyskoulutuksena, Susana Nevado kertoo.

YHDESSÄ OPPIMISTA

Julkinen taide ei ole jokaisen kuvataiteilijan kiinnostuksen kohde. Myös taideopiskelijoiden kiinnostus sitä kohtaan vaihtelee: jotkut eivät koe sitä ollenkaan kiinnostavana alueena, kun taas osa opiskelijoista on nähnyt KampusART-taideohjelmassa mahdollisuuden kokeilla työskentelyä julkisen taiteen parissa.

Yhtenä haasteena julkisen taiteen pedagogiikassa on ollut julkisen taiteen määritelmä, joka perinteisesti viittaa pysyviin ja usein monumentaalisiin taideteoksiin. Tämä ajatus on ollut osittain hallitseva myös taideopiskelijoilla, mikä on osaltaan rajoittanut taiteellista ajattelua.

Taideopiskelijat ovat tulevaisuuden tekijöitä ja heidän, jos joidenkin, tulee pystyä haastamaan julkisen taiteen perinnettä. Julkisen taiteen pedagogiikassa näiden eri julkisen taiteen muotojen, kuten väliaikainen/pysyvä, kuratoitu/aktivismi, esiintuominen on keskiössä. Tämä vaatii myös tilaajilta rohkeutta ja ymmärrystä julkisen taiteen laajasta luonteesta, Nevado sanoo.

KampusART-taideohjelman aikana taideopiskelijat toteuttivat yhdeksän taideteosta, joista osa oli väliaikaisia ja osa pysyviä. Jopa 1,5 vuotta kestäneille prosesseille ominaista oli haasteet ja välillä myös epäonnistumiset, joista opittiin yhdessä.

Olen iloinen, että olen saanut olla mukana ohjaavana opettajana. Olen ylpeä opiskelijoista ja heidän teoksistaan, jotka ovat ammattimaisesti toteutettuja ja toimivat hienosti muiden KampusART-teosten kanssa. Toisaalta olen myös ylpeä omasta panoksestani, sillä ilman sitä ja yhteistyötä taidekoordinaattorin kanssa teoksia ei olisi saatu onnistuneesti paikalleen, kiteyttää Susana Nevado.

KampusART-taideohjelman pedagoginen osuus on ollut oppimis- ja kehittämisprosessi paitsi taideopiskelijoille, myös kuvataiteen koulutukselle ja sen henkilöstölle. Kuvataiteen koulutusta on kehitetty taideohjelman aikana vastaamaan myös julkisesta taiteesta nouseviin tarpeisiin. Tätä työtä on tehty yhteistyössä ja yhdessä, aivan kuten julkisen taiteen hankkeita yleensäkin.

KUVAT: VESA AALTONEN

FANNY VARJO & NIINA VILLANUEVA: ANOMALIA

2020, kuvamanipulaatio ja kirjonta kierrätyskankaalle

anomalia: poikkeavuus, ilmiö, jota yleinen sääntö ei ennusta

Anomalia leikittelee idealla tulevaisuuden arkeologisista kaivauksista, kun kehittyvä teknologia mahdollistaa löydösten uudenlaisen tutkimisen.

Futuristinen kaivaus on rakennettu kuvatuista löydöksistä, jotka päätyvät uuteen luonnottomaan muotoon digitaalisen manipulaation myötä. Kierrätyspolyesterille painetussa kuvassa esineet ja kirjoitukset yksityiskohdat lomittuvat eri tasoille, kuten arkeologiset löydöt asettuvat maan eri kerroksiin.

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

KUVA: VESA AALTONEN

EMILIA USVALAAKSO: PINTA & NOUSU

2020, digitaalinen valokuva kierrätyskankaalle, teippi, ääni

Valtamerien pinta nousee ilmaston lämpenemisen seurauksena. Lämpenevä ilmasto sulattaa jäätiköitä ja nostaa merien lämpötilaa, jolloin meriveden kokonaistilavuus kasvaa ja merenpinta nousee. Muutos näkyy myös Itämerellä ja tulee vaikuttamaan Suomen rannikkoalueisiin. Isot alueet uhkaavat jäädä nousevan merenpinnan alle. (ilmasto-opas.fi.)

Teospari kuvaa Itämeren pinnannousun synkimpiä ennusteita seuraavan sadan vuoden aikana. Vierekkäisiin huoneisiin sijoitetut teoksen havainnollistavat merenpinnan korkeudessa tapahtuvaa muutosta: vedenkorkeuden muutos huoneiden välillä on sama kuin synkin ennuste Itämeren pinnannoususta vuosien 2000–2100 välillä.

Pysähdy hetkeksi Itämeren äärelle! 15 minuuttia kestävä ääniraita Itämeri 60°08'29.4"N 24°58'60.0"E vie kuulijan erälle Itämeren rantakalliolle. Voit kuunnella äänen omilla kuulokkeillasi Soundcloudissa.

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

Ääniteos: [https://soundcloud.com/.](https://soundcloud.com/)

KUVA: VESA AALTONEN

MILJA HAKKARAINEN: SUOJELEVAT

2022, laserleikattu koivuvaneri, LED-valonauha

EduCityn aulatilaaan toteutettu teos pohjautuu ikaikaiseen uskomukseen haltijäkäärmeestä. Käärme on suomalaisen kansanperinteen mukaan symboloinut hyvää onnea ja se on vartioinut rakennusta ja ihmisiä sen sisällä. Keskiajalta säilyneiden viitteiden mukaan käärmettä on pidetty rakennuksen haltijana.

Teoksessa yhdistyvät betonin kovuus ja puun pehmeys. Teos on valmistettu koivuvanerista ja sen muotokieli kuvaa käärmeen suomupintaa.

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

KUVAT: VESA AALTONEN

ELINA LAHDENPERÄ: EINO-VAKAA, KILPAHEVONEN

2020, digitaalinen piirustus kierrätyskankaalle

Eino-Vakaa oli 1900-luvun alkupuolen menestynein ja kuuluisin kilpahevonen Suomessa. Se niitti menestystä muun muassa vuosina 1884–1924 järjestetyissä Suurissa orikilpailuissa, joiden tarkoituksena oli kehittää maamme hevoscantaa. Eino-Vakaa voitti kilpailun kuudesti peräkkäin vuosina 1907–1912. Se juoksi menestyksekkäitä kisoja Ruotsissa asti ja Tukholman olympialaisten ravikilpailuissa se tuli kolmanneksi.

Vuonna 1913 Eino-Vakaa kuoli kesken ravikilpailun Turun Hippodromille (Kupittaaan ravirata) juostuaan vain 300 metriä. Kuolinsyyksi todettiin sydänkohtaus. Ravikuninkaan kunniaksi on pystytetty muistomerkki Kupittaaan raviradalle. Eero Eerola kirjoitti Eino-Vakaalle omat muistosaakeet Maatalouden hevoshoitolehteen (1913, nro 7, 16):

*Lippu alas, on kaatunut kuulu jo kisojen kuningas!
Ei nähdä nyt, Eino Vakaa, sun uljasta vauhtias.
Kisahetkien aikaan tok' aina, kun parhaita mainitaan,
sun nimes ja kunnias kuuluu, sun muistosi muistellaan.
Lakki päästä nyt hevostmiehet, ja kunnia vainaallen!
Hän kaatui kuningastiellään kera voittojen kauniiden.*

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

Lähteet: Sukuposti.net, Wikipedia

KUVA: VESA AALTONEN

KAISA NURMINEN: TUU ETTII!

2022, laserleikattu koivuvaneri, kuivapastelli, lyijykynä

Teos koostuu kymmenestä pienestä figurista, jotka kätkeytyvät EduCityn Taidon portaille ja toisen kerroksen tiloihin. Teos houkuttelee tutkimaan kampuksen tiloja ja arkkitehtuuria lähemmin.

Teoksen materiaalina käytetty koivuvaneri toistaa tilan arkkitehtuurissa käytettyä puupintaa ja väritys mukailee kampuksen sisustusarkkitehtuurin värimaailmaa.

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

KUVA: VESA-AALTONEN

IINA GRÖHN & SUSANNA SELIN: KATVE

2020, digitaalinen valokuva kierrätyskankaalle

KATVE-teoksessa yhdistyvät valokuvauksen historiallinen ilmiö camera obscura ja kaunis suomalainen luonto.

Teos muistuttaa luonnon pysyvyyden tärkeydestä ja sen merkityksestä arjen hyvinvointia lisäävänä elementtinä sekä ihmisen vieraantuneesta luontosuhteesta.

KATVE tuo suomalaista mökkimaisemaa ja metsäluontoa moderniin kaupunkiympäristöön luoden näin hiljaisen meditatiivisen tilan kiireiselle kampukselle.

Määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

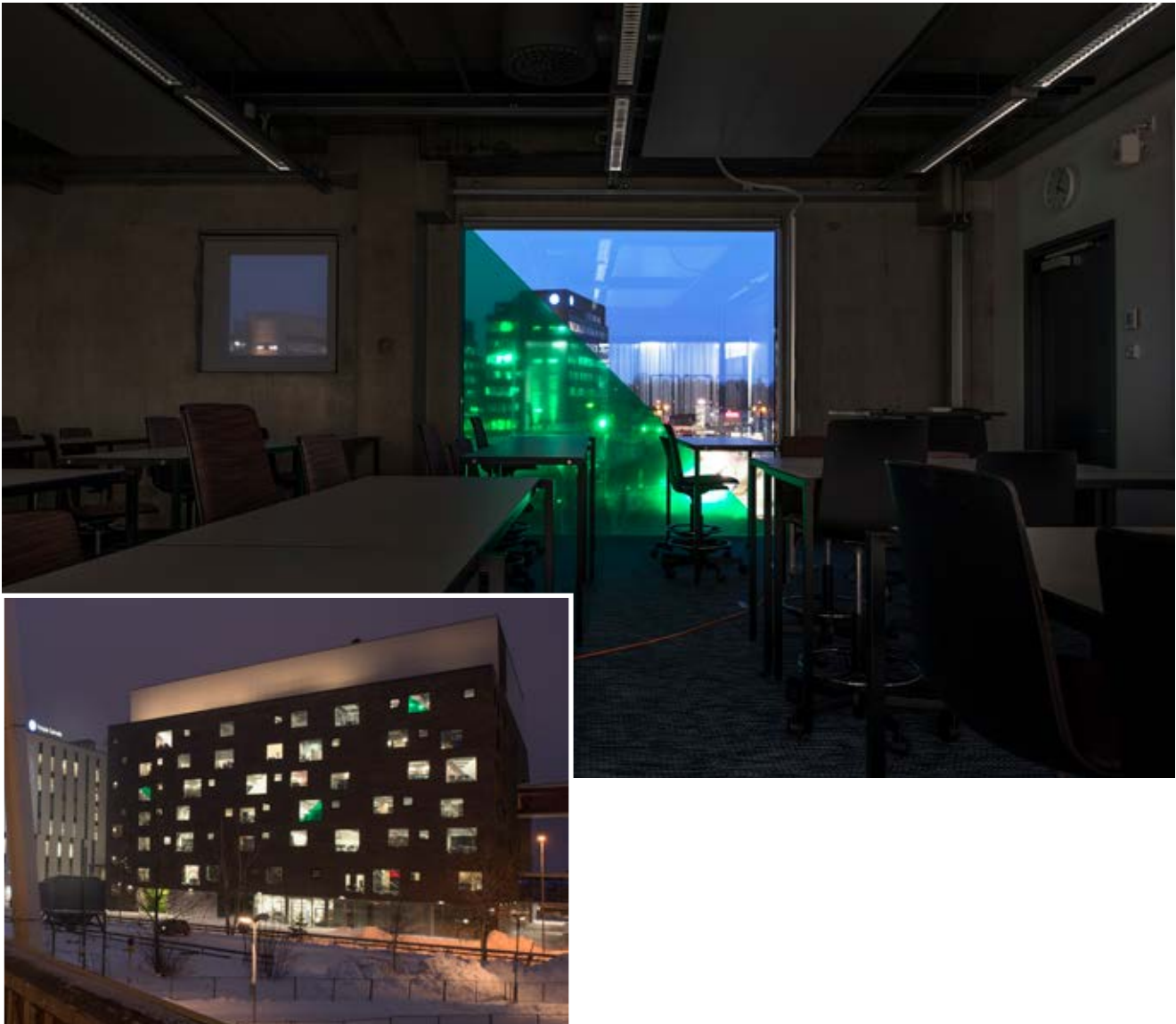
KUVA: RIINA KOTILAINEN

SAKARI KIILAVUORI: KAIKU

2022, ääniteos

Teos on saanut inspiraationsa luonnosta, jossa eri paikoille on ominaista siellä kuuluvat äänet. EduCityn tumma julkisivu, sisätilojen luonnonmateriaalit sekä sisään tulviva luonnonvalo johdattivat ajatukseni suomalaiseen luontoon. Kaiku on osallistava ääniteos, jossa EduCityssä päivittäin kuuluvat äänet alkavat kaikua rakennuksen sisällä. Teos koostuu kollaasinomaisesti yhdistetyistä rakennuksessa äänitetyistä ja efektein käsitellyistä äänistä sekä niiden pohjalta kehitellyistä musiikillisista teemoista. Yhdessä ne pohtivat laajempaa maisemaa.

EduCityn porraskäytävään toteutettava määräaikainen teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

KUVAT: VESAAALTONEN

JENNI LAAKSONEN & OTTILIA ORENIUS: NEXUS

2020, teippi-installaatio

EduCityn Joukahaisenkadun puoleisen julkisivun ikkunoihin levittäytyvä väliaikainen installaatio leikittelee väreillä ja rakennuksen arkkitehtuurista löytyvällä kolmiomuodolla. Läpikuultavat kalvot värjäävät ikkunasta näkyvää maisemaa ja sisään tulevaa valoa. Samalla se tuo sisätiloihin omanlaisen värimaailmansa.

Ohikulkevalle liikenteelle näkyvä teos elää rakennuksen luonnollisen rytmin ja valaistuksen mukaan. Teos kiinnittää ohikulkijoiden huomion ja tuo sävyjä vuoden harmaimpaan aikaan.

Teoksen värimaailma on saanut inspiraationsa rakennuksen sisustusarkkitehtuurissa käytetyistä sävyistä.

Väliaikainen teos oli paikallaan lokakuusta 2020 maaliskuun loppuun 2021.

Teos on osa KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

EMMI-VIENO LEMMENHELMI: LÄPIKUULTAVAT MAISEMAT

2022, teippi-installaatio, monivalotettu valokuva

Käytämme valokuvaa muistamisen välineenä. Taltioimme maiseman, valon, vanhan puun tai tyynen meren. Haluamme muistaa ohi kuljetun maiseman, viipyvän hetken ja sattumanvaraiset kohtaamiset.

Teoskokonaisuudessa pohditaan valokuvan, katsomisen ja muistamisen välistä suhdetta. Ulkomiljöötä kuvatessa löytämisen ja katsomisen taito ovat suuressa osassa. Kun katsomme ikkunasta ulos, havaitsemme maiseman, johon emme voi vaikuttaa. Ikkunasta ulos katsomiseen ja valokuvan rajallisuuteen liittyy yhtäläisyyksiä. Molemmissa katsotaan rajattua aluetta. Aluetta, jonka joku on jo ennalta määrännyt. Mitä näytetään ja mitä jätetään pois?

Taiteilija kulki kolme kuukautta Turussa ja kuvasi valoa. Tekniikkana hän on käyttänyt monivalotettua digivalokuvaa. Monivalotus antaa tilaa sattumanvaraisuudelle ja pohtii valokuvan hallitsemisen sekä hallitsemattomuuden suhdetta.

Rakennettu urbaani ympäristö sekoittuu valokuvan monivalotettuun maailmaan. Kuvissa valo vaihtuu aamun auringonnoususta illan viimeisiin pastellisävvyihin. Millainen maailma ikkunasta avautuu, kun urbaani kaupunkimaisema sekoittuu puiden lomassa viipyilevään aamuaurinkoon?

Määräaikainen teos on KampusART-taideohjelman pedagogista ohjelmaa.

Epävarmuuden sietämistä ja uuden oppimista

– Taideopiskelijan kokemuksia KampusART-taideohjelmasta

EMMI-VIENO LEMMENHELMİ, KUVATAITEEN OPISKELIJA

Kevättalvella 2021 kävelin päivittäin Turun ylioppilaskylästä Taideakatemialle. Kokeilin uudenlaista rutiinia ja aloin dokumentoimaan reittiäni kameran avulla. Reitti ei ollut entuudestaan minulle tuttu, vaan kadunkulmat ja auringon siivilöityminen metsikön läpi olivat erilaista uudessa paikassa. En ole kotoisin Turusta, joten uusi kulkureittini kiehtoi. Erityisesti se, miten matkaa hahmotin ja miten sen muistin. Selkeimmin mieleeni jäivät pakkasaamut, oranssina hehkuvat aamuauringon säteet ja lehdettömien puiden kaartuminen ylleni. Kävelin myös päivittäin Kupittaaan uuden kampusrakennuksen ohitse. En olisi silloin uskonut, että lähitöillä kuvaamani valokuvat löytäisivät paikkansa rakennuksesta.

EduCityssä ensimmäisenä huomioni kiinnitti sen valtavat ikkunat ja lasimateriaali. On mielenkiintoista, mitä ikkunoista avautuu ja miten maisema elää arjen mukana. Erityisesti ikkunoista näkyvä moottoritien loppu sekä Kupittaaan alueen dynaaminen rakentaminen jäivät mieleeni. Olin kamerani kanssa kiinnittänyt huomiota enemmän rakennuksia ympäröivään luontoon ja valoon. Tästä käynnistyneen ajatusprosessin myötä sain idean ikkunoihin toteutettavasta taideteoksesta, jossa valokuva sekoittuu ikkunasta näkyvään maisemaan. Kevään 2021 julkisen taiteen opintojaksolla ideani jalostui projektisuunnitelmaksi ja ilokseni sain jatkaa sen valmiiksi julkiseksi teokseksi asti.

TYÖELÄMÄPROJEKTIT VALMISTAVAT AMMATTILAISUUTEEN

Opiskelijana olen tietysti tottunut tekemään harjoitustöitä ja kurssitehtäviä. Ne ovat tärkeä osa taiteellisen ajattelun kehittämistä, mutta myös oman työskentelyn jalostamista johonkin konkreettiseen muotoon. Mahdollisuus päästä kehittämään teosideaa kohti julkista taideteosta on motivoivaa. Opiskelijan näkökulmasta koen tärkeäksi, että koulussa tehdyt harjoitustyöt konkretisoituvat ja pääsevät osaksi tilaa. Työskentely osana KampusART-taideohjelmaa on ollut antoisa oppimisprosessi ja tärkeä konkreettinen esimerkki kuvataiteilijan työmahdollisuuksista. Vastaavanlaisia mahdollisuuksia voisi olla enemmänkin taideopiskelijoille. Silloin opiskelijat pääsisivät jo opintojen aikana osaksi työelämää, sillä hyppäys taidekoulusta ammattitaiteilijuuteen voi olla iso ja lamauttavakin askel. Opiskeluaikana on turvallista kokeilla toimimista kentällä, kun takana on koulun tuki.

Taiteen tekemisessä tärkeää on riittävä aika. Liian tiukat aikataulut ja kiirehtiminen ovat harvoin hyväksi. Opin pysähtymään teoskehittelyn ja ideoinnin äärelle. Koen tärkeäksi, että ensimmäisen julkisen taideteoksen toteutuksessa ei tarvinnut kiirehtiä. Opiskelijana sitä herkästi toistaa koulussa opittuja malleja, niin hyviä kuin huonojakin, valmistumisen jälkeen. Koulusta saa mallia, miten toimia taiteilijana työelämässä ja sen takia on tärkeää, että jo opiskeluaikana toimitaan ammattimaisesti.

Julkisen taideteoksen toteuttamiseen vaadittava työmäärä yllätti. Eniten aikaa veivät tiedonhankinta, eri asiantuntijoiden kontaktointi, tarjouspyynnöt sekä palaverit. Olikin erityisen tärkeää pitää kirjaa työtunneista. Olisi ihan mahdotonta tulevaisuudessa arvioida suuren projektin työmäärää ilman tätä kokemusta. Jälkikäteen ajateltuna aliarvioin selvästi ajankäyttöni suhteessa projektiin.

Teoksen toteuttaminen täysin uudelle materiaalille edellyttää asioiden miettimistä moneen kertaan ja mieluiten useamman eri ihmisen kanssa. Lukuisten vaiheiden jälkeen päädyin tulostamaan valokuvat läpinäkyvälle teipille. Materiaali oli minulle ennestään tuntematon ja tuntui vaikealta arvioida, miltä kokonaisuus tulee näyttämään ikkunoissa. Tein paljon kokeiluja kuvankäsittelyohjelman avulla, mutta se ei tietenkään vastaa täysin todellisuutta. Lopputulos ei ole täysin minun kontrollissani. Epävarmuuden hyväksyminen ja sietäminen on tärkeää. Materiaalin lisäksi myös monet muut asiat, kuten auringonvalo ja vuodenaika, vaikuttavat teokseeni. Tilaa on siis jätettävä myös sattumalle ja hyväksyttävä se, etten taiteilijana ihan kaikkeen voi vaikuttaa. Olikin tärkeää ymmärtää, että suunnittelulla ja apua kysymällä voi päästä pitkälle. Koulun puolesta sain onneksi hyviä kontakteja sekä ohjausta opettajilta.

AJATUSLEIKISTÄ JULKISEKSI TAIDETEOKSEKSI

Mahdollisuus toteuttaa julkinen taideteos taideopiskelijana on merkittävä. Opin paljon itse projektinhallinnasta ja tiedonhankinnasta. Ihan erityisesti projekti myös auttoi hahmottamaan ja löytämään uusia tapoja tehdä taidetta. Projekti avasi uusia ajatuksia taiteeni esittämisen suhteen. Tämä oli myös tärkeä muistutus siitä, miten tärkeää on pitää yllä ja kehittää taiteellista työskentelyä. Pienestä ajatusleikistä koulumatkalla avautuikin mahdollisuus tehdä suuri julkinen taideteos.

Tuntui hyvältä, kun teos saatiin viimein paikalleen lähes vuoden kestäneen prosessin jälkeen. Oli hienoa nähdä teos tilassa ja seurata sen muuttumista ikkunoissa. Tuntuu tärkeältä, että teos on tilassa, jossa sen kohtaa myös taiteen kentän ulkopuolella olevat ihmiset. Nyt teos on hetken aikaa osa monen ihmisen arkea kampuksella. Se avaa ikkunasta vaihtoehdoisen näkymän ohikulkevalle. Sellaiselle, joka on saattanut nähdä ikkunasta avautuvan maiseman miltein päivittäin. Kuvat ovat hetken aikaa osana ohikulkevaa elämää ja julkista tilaa.

KUVAT: EMMI-VIENO LEMMENHELMI

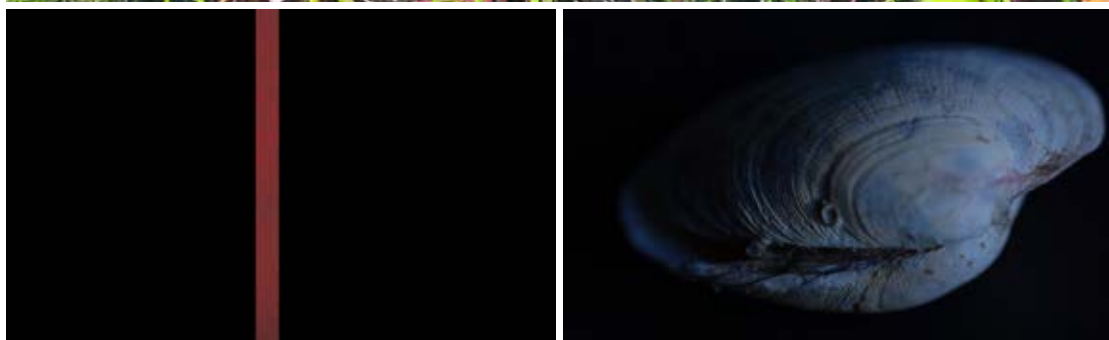
Keskustelunavauksia mediaseinällä – Taideopiskelijoille suunnattu kilpailu toi kansainvälistä mediataidetta EduCityyn

Conversations of Our Time -taidekilpailu oli avoin taideopiskelijoille ympäri maailman. Kilpailussa etsittiin mediataideteoksia, jotka käsittelevät omalla tavallaan yhtä tai useampaa seuraavista avainsanoista: ”access, entanglements, glitch, material sensations”.

Keväällä 2021 järjestettyyn kilpailuun saapui 41 kilpailuehdotusta 17 eri taidekoulusta Euroopasta ja Yhdysvalloista.

MONINAISIA POHDINTOJA MATERIAALISUUDESTA JA KOLLEKTIIVISIA TYÖSKENTELYTAPOJA

Conversations of Our Time - mediataidekilpailun juryyn kuuluivat KampusART-taideohjelman taiteellisen työryhmän puheenjohtaja ja kuvataiteen koulutus- ja tutkimuspäällikkö Taina Erävaara, kuvataiteilija ja nykytaiteen lehtori Henna-Riikka Halonen ja kuvataiteilija Hertta Kiiski.

Still-kuvat kansainvälisen opiskelijakilpailun voittaneista teoksista. Ylimpänä Johanna Lahtisen, Aro Mielosen ja Julia Strandmanin teos *Draw a circle to keep the witch in* (2021), alhaalla oikealla Ali Ardanin *This is not a line* (2021) ja vasemmalla Joel Danielssonin & Louise Öhmanin *Stone is the Bone of my Mother* (2018).

Mediataiteen kokonaisuuteen valittiin 14 teosta, jotka nähtiin EduCityn mediaseinällä loka-marraskuussa 2021. Teokset toivat erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja mediataiteeseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen. Teoksissa oli myös kiinnostavia ja ilahduttavia pohdintoja materiaalisuudesta ja sen eri tasoista.

Kilpailun jury valitsi kokonaisuudesta kolme voittajateosta, jotka käsittelevät kiinnostavasti maailmanlaajuisesti ajankohtaisia teemoja ja ilmiöitä. Voittajat olivat Johanna Lahtisen, Aro Mielosen ja Julia Strandmanin *Draw a circle to keep the witch in*, Joel Danielssonin & Louise Öhmanin *Stone is the Bone of my Mother* sekä Ali Ardanin *This is not a line*.

Conversations of Our Time -kokonaisuuden taiteilijat olivat:

- Ali Ardan (HDK-Valand Academy, Gothenburg university, Ruotsi)
- Joel Danielsson & Louise Öhman (Umeå Academy of Fine Arts, Ruotsi)
- Fiona Gordon (Limerick School of Art & Design, Irlanti)
- Matti Harju (Taideyliopiston Kuvataideakatemia, Suomi)
- Bragi Hilmarsson (Listaháskóli Íslands / Iceland University of the Arts, Islanti)
- Johanna Juupaluoma (Turun AMK:n Taideakatemia, Suomi)
- Johanna Lahtinen, Aro Mielonen & Julia Strandman (LAB, Turun AMK:n Taideakatemia, Aalto-yliopisto, Suomi)
- Ivy Lockhart (School of the Museum of Fine Arts, USA)
- Sami Pikkarainen (Turun AMK:n Taideakatemia, Suomi)
- Verner Salonen (Taideyliopiston Kuvataideakatemia, Suomi)
- Emelié Sterner & Sebastian Rudolph Jensen (HDK-Valand Academy, Gothenburg university, Ruotsi)
- Aap Kaur Suv (Estonian Academy of Arts, Viro)
- Patsy Tyrrell (National College of Art and Design, Irlanti)
- Daniel Villodas Palpa (Taideyliopiston Kuvataideakatemia, Suomi)

KUVA: VESA AALTONEN

Elise Lehiköisen näyttely *Muistojen serviisi* nähtiin Rotaatio-galleriassa keväällä 2022.

Rotaatio-galleria tarjoaa vaihtuvia nykytaiteen näyttelyitä

Rotaatio-galleria tuo vaihtuvia nykytaiteen näyttelyitä EduCityn neljännen kerroksen henkilöstötiloihin. Galleria esittelee kuvataiteen opiskelijoiden teoksia ja osaamista. Teoskokonaisuus vaihtuu kahden kuukauden välein, ja kaikki Rotaatio-galleriassa esillä olevat teokset ovat myynnissä.

Näyttelyohjelma kuratoidaan lukuvuodeksi kerrallaan. Rotaatio-gallerian ensimmäisessä näyttelyohjelmassa nähtiin niin maalausta, grafiikkaa kuin valokuvaa. Kuratoinnista vastasivat Erika Adamsson, Riina Kotilainen ja Otto-Ville Väätäinen.

III JULKISEN TAITEEN UUDET AVAUKSET

MITEN PALKATA TAITEILIJA?

Työyhteisötaiteilijan tehtävän perustaminen KampusART-taideohjelmassa

1

TYÖYHTEISÖTAITEILIJA-KONSEPTIN SUUNNITTELU

- Työyhteisötaiteilijan roolia ja toimenkuvaa pohdittiin yhteistyössä taiteellisen työryhmän ja ohjausryhmän kanssa.
- Ratkaistavaksi tuli myös rekrytointiin liittyviä kysymyksiä, kuten työnimike, palkkaus, rekrytointitapa (avoin rekrytointi), työn kesto ja työaikaprosentti.

2

TYÖYHTEISÖTAITEILIJA-KONSEPTIN ESITTELY LAAJEMMIN ORGANISAATIOSSA

- Työyhteisötaiteilija-konsepti esiteltiin ensimmäiseksi Turun AMK:n johtoryhmässä. Tavoitteena oli herättää innostusta ja kartoittaa kiinnostuneet koulutusalat Turun AMK:n sisällä.
- Esittelykierron jälkeen päätettiin, että työyhteisötaiteilijat sijoittuisivat työskentelemään Terveyden ja hyvinvoinnin (Terhy) sekä Tekniikan ja liiketoiminnan (Teli) työyhteisöissä. Työyhteisötaiteilijoiden lähiesihenkilö oli Turun AMK:n Taideakatemiaan kuvataiteen koulutus- ja tutkimuspäällikkö.

3

REKRYTOINTIPROSESSI

- Terhy ja Teli sitoutettiin työyhteisötaiteilija-konseptiin heti rekrytoinnin alusta alkaen muun muassa osallistamalla koulutusjohtajia hakutekstin kirjoittamiseen.
- Työyhteisötaiteilijoita haettiin avoimella haulilla. Hakuaikana työpaikkoja markkinoitiin muun muassa taideohjelman sosiaalisen median kanavissa.
- Hakuajan päätyttyä hakemukset käytiin läpi ja 12 eri alojen taiteilijaa kutsuttiin haastatteluun.
- Haastatteluun kutsutuille hakijoille järjestettiin yhteinen infotilaisuus etänä ja anonyyminä. Tilaisuudessa esiteltiin KampusART-taideohjelma ja työyhteisötaiteilija-konsepti, kuultiin Terhyn ja Telin koulutusjohtajien esittelyt omasta koulutusalaastaan sekä ohjeistettiin hakijat haastattelun ennakkotehtävän tekemiseen.
- Työyhteisötaiteilijat valittiin haastatteluiden ja ennakkotehtävien perusteella, jonka jälkeen valinnoista tiedotettiin Terhyn ja Telin koulutusjohtajia.

4

TYÖSUHDE

- Työyhteisötaiteilijoiden työsuhdetta kuvaavat arvot olivat taiteellinen vapaus, läsnä oleminen, oma-aloitteisuus, sitoutuneisuus, luottamus taiteilijaan ja taiteeseen.
- Työyhteisötaiteilijoiden perehdytyksessä oli oleellista ymmärtää, mitkä asiat ovat puolen vuoden työsuhteessa ja heidän työnkuvansa kannalta merkityksellisiä.
- Taiteellista työskentelyä tuettiin koko työsuhteen ajan. Taiteilijat tapasivat taiteellisen työryhmän jäseniä ja ulkopuolista taiteen asiantuntijaa ja keskustelivat omasta taiteellisesta työskentelystään osana työyhteisöä.
- Käytännön asioihin ja työsuhteeseen liittyvät kysymykseen vastasivat taidekoordinaattori ja lähiesihenkilö.
- Työsuhteiden alussa ja aikana työyhteisötaiteilijoiden työstä viestittiin sisäisesti ja ulkoisesti.
- Työyhteisötaiteilijoiden taiteellisen työskentelyn tuloksena syntyneet taideteokset esitettiin Kupittaaan kampuksella ja Turun kaupunginteatterin taideseinällä.
- Loppukeskustelu käytiin työyhteisötaiteilijoiden, lähiesihenkilön ja taidekoordinaattorin välillä työsuhteen lopussa.

KUTSU HILJAISUUTEEN

RIIKKA GRÖNDAHL, *työyhteisötaiteilija*

Olen työskennellyt työyhteisötaiteilijana KampusART-taideohjelmassa kevään 2022 ajan. Työssäni olen kuvannut hiljaisia videomuotokuvia Turun ammattikorkeakoulun Tekniikka ja liiketoiminta -sektorin henkilökunnasta. Tekniikan ja liiketoiminnan sektori on yli 300 henkilön työpaikka ja alalla opiskelee yli 1000 opiskelijaa. Sektorilta valmistuu insinöörejä ja tradenomeja muun muassa kemian- ja rakennustekniikan sekä finanssipalveluiden aloille.

Käsittelen artikkelissani työyhteisötaiteilijuuden myötä heränneitä mietteitä. Olen kamppailut yksinäisyyden ja yhteisön tavoittamisen kanssa. Tekstissä kuvaan työskentelyni muotoa ja haastumista kuvauspaikan ja läheisyyden tärkeyteen. Pohdin lisäksi samanaikaista ja osittain ristiriitaista tarvetta kuulua yhteisöön ja olla ulkopuolinen tarkkailija. Olen halunnut tuottaa yhteisölle merkitystä ja samalla "vain" tallentaa sen jäseniä.

MISSÄ SE YHTEISÖ ON?

Työyhteisöni koostuu tekniikan ja liiketoiminnan osaamisalueiden opettajista, hankesuunnittelijoista, tutkimuspäälliköistä ja assistenteista. Olen kutsunut heitä istumaan hetken videokameran edessä, yksin ja hiljaa. Osallistujalle on annettu pohdittavaksi kysymys: *mitä sinä olet oppinut?* Kameran edessä on saanut viettää itse valitsemansa ajan, ja kuvauksen jälkeen olen pyytänyt kirjoittamaan vastauksen tai ajatuksen kysymykseen. Videomuotokuvat on koostettu videoteokseksi ja kirjalliset vastaukset pieneksi julkaisuksi.

Kuvasin hiljaisia muotokuvia ensin kampuksen studiossa, joka sijaitsi kaukana henkilökunnan rutiininomaisten reittien varrelta, ja kuvattavia kävi vain kourallinen. Kuvattavia odottaessani päällimmäisenä mielessä pyöri kohtalokas parahdus ”mitä minä täällä oikein teen?”. Muistelin lukemaani hyvää elämää¹ käsittelevää julkaisua, jossa ihmistä kuvattiin lähtökohtaisesti muiden tunnustusta tavoittelevana olentona (Himanka 2016, 25). Taiteilijalle, jonka teokset syntyvät ihmisten osallisuudesta, tämä ajatus kolahti. Mitä taiteellinen työni on, jos ketään ei kiinnosta? Pohdin paikkaani ja osaamistani taiteilijana tekniikan ja liiketoiminnan asiantuntijuuden keskellä. Miten tavoittaa kiireisiä ihmisiä heidän oman työpäivänsä keskellä? Hieman myöhemmin osallistujien vihjeistä siirsin kuvausstudioni kahvihuoneen viereen ja samoihin aikoihin myös muutin itse Turkuun. Mielessä pyörinyt kysymykseni oli relevantti, olinkin vain ollut väärässä paikassa. Olen kirjoittanut muistikirjaani: fyysinen läheisyys muuttaa kaiken.

MITÄ SINÄ OLET OPPINUT?

Teosprosessi kutsuu istumaan hiljaisuuteen, joka on auki tulkinnalle. Pyyntö pysähtyä ja olla hiljaa itsensä kanssa ei ole vain lempeä teko. Se saa turhauttaa, ahdistaa ja tylsistyttää. Koen,

¹ Turun ammattikorkeakoulun strategiassa korkeakoulun yhtenä tehtävänä nähdään synnyttää ”hyvää elämää älykkäässä yhteiskunnassa”. <https://www.turkuamk.fi/fi/turun-amk/tutu/arvot-ja-strategia/>

että hiljaisuus liikkuvan kuvan teoksessa korostaa kehollisuutta, eleitä, ilmeitä ja olemista. Hiljaisuus täyttyy siitä, mitä meissä on. Hiljaisissa muotokuvissa olen erottanut kameran edessä tapahtuvan pohdinnan hetken ja ajatuksen kirjallisen jäsentämisen, joka tapahtuu kuvaamisen jälkeen. Lähtökohtaisesti minua kiinnosti kysyä opettamisen ammattilaisilta, mitä he voivat sanoa itse oppineensa. Milloin tietää oppineensa jotain? Monissa vastauksissa esiintyy oman itsensä reflektointia ja elämän vääjäämättömyyttä. Oppimista tapahtuu tietoisesti ja myös, vaikka ei haluaisi.

Kysymys “mitä sinä olet oppinut” on laaja, ja annoin osallistujille täyden vapauden sen tulkintaan. Paperille kirjoitettu ajatus luonnollisesti vain heijastelee kuvaushetken mietteitä ja varovasti raottaa ihmisten elämien todellisia oppimisen kokemuksia. Huomaan palaavani ajatukseen tiedon ja mielen kehollisuudesta ja paikantuvuudesta. Juuri näissä kuvaamissani ja näkemissäni kehoissa on tapahtunut tämä tietty oppiminen ja se on heidän mukanaan koko ajan. Kenties tärkeämpää kuin oppimisen sanallistaminen muutamalla virkkeellä, on itse pohdinnan akti. Voisiko hiljainen muotokuva hetkeksi riisua sanallisen asiantuntijuuden ja antaa tilaa keskittyä olevaan ihmiseen? Yhtenä päivänä kierrämme tekniikan ja kemian laboratorioita, katson sähköbussin latauspisteen mallia ja ymmärrän, että he katsovat näitä risteileviä joutoja ja ovat oppineet mikä niiden suhde toisiinsa on. Ymmärrän, etten ole oppinut paljoakaan.

IF YOU ARE LOOKING FOR HELL

Vuonna 2018 vierailin Sarajevossa Ars Aevin nykytaiteen museossa, joka on perustettu Bosnian sodan aikaan Sarajevon piirityksen keskellä. Museokävijä kohtaa lauseen “If you are looking for hell, ask the artist where it is. If you can't find the artist, you are already in hell”. Nyt keväällä 2022 palaan tähän ajatukseen ja yritän ymmärtää mitä se voisi tarkoittaa. Minulle, taiteilijalle, nyky-Suomessa. Ei minulla taiteilijana ole suoraa linjaa helvettiin, mutta pohdin missä minun helvettini tämän työn suhteen sitten voisi olla. Siellä, missä ei voi istua hiljaa mietteissään. Siellä, missä taide liittyy vain työhyvinvointiin. Siellä, missä ei voi keskustella fyysikon kanssa kummituksista. Siellä, missä joutuu olemaan tahtomattaan yksin.

Palaan elokuvantekijä Harun Farockin ajatuksiin liittyen dokumentaariseen kuvaamiseen yrityksissä tai instituutioissa. Farocki on sanonut yrityksen johdon haluavan, että teet heistä mainoksen, ja rahoittajan haluavan kriittisen näkökulman. Taiteilija ei kuitenkaan tee kumpaakaan, eikä mitään niiden välistä, vaan jotain näiden ylittävää tai ohittavaa – beyond. (Pantenburg 2016, 150.) Voisin esittää ja kuvata kampuksen hienoja laboratorioita ja sanoa, että täällä haaveesi toteutuvat, sinä tulevaisuuden huipputekijä! Voisin kysyä, miksi opettajuus korvataan valmentajuudella, miksi opiskelijat sekä opettajat ovat uupuneita tai miksi minulle sanotaan, että täällä ei kukaan sitten tee mitään, mikä ei kuulu omaan työnkuvaan, voimia sinulle. Kuitenkin – taiteilijana palaan tallentamisen äärelle. Palaan ajatukseen, että taiteilijana olen kiinnostunut ihmisistä, kontekstin hetkellisestä riisumisesta, rajaamisesta, tallentamisesta ja kohtaamisesta.

MINÄ NÄEN TEIDÄT

Taiteilijana minä näen kuvattavat. Muistan teidät kaikki. Ensin tapaan teidät, sitten kuvaan ja vaihdamme mietteitä. Juomme kahvia ja rupattelemme. Sen jälkeen vietän kanssanne monta

KUVA: RIIKKA GRÖNDAHL

Mitä sinä olet oppinut?

Työyhteisötaiteilija Riikka Gröndahl kysyi videoteoksensa kuvattavilta ”mitä sinä olet oppinut?”. Kysymykseen saatiin muun muassa seuraavia vastauksia:

”Ole armollinen, kannusta ja motivoi muita, keskustele muiden kanssa, ole kiinnostunut.”

”Opin, että kahvi maistuu paremmalta, kun sitä juo hiljaa ja keskittyneesti.”

”Ihmisten mieli on häilyvä kuin aamuinen usva pellolla.”

intiimiä hetkeä editointipöydällä. Ohjaaja Pirjo Honkasalo sanoo dokumentaristin työtä pohtiessaan: “Toisaalta ihmisillä on myös halu tulla nähdyksi, varsinkin nykyisin, kun uskonnottomuus on normaali tila. Ennen ihmiset olivat jumaliensa näkemiä, nyt heitä ei tavallaan näe kukaan.” (Sinisalo 2022.) Eikä kyse ole tietenkään vain nähdyksi tulemisesta, vaan myös katsomisesta. Hiljainen muotokuva sallii toisen ihmisen kiireettömän katsomisen. Harvoin näemme kollegoitamme tai esihenkilöitämme vain istumassa hiljaa omissa ajatuksissaan, ja vielä harvemmin saamme estotta katsoa ja tarkkailla heitä.

Kirjassaan *Together* Vivek H. Murthy (2020, 150) kirjoittaa, että kokemus itsestämme on yhteisöllinen rakennelma. Katsoimmepa sitä teoreettisesti tai biologisesti, meidät on luotu yhteisöihin. Työyhteisötaiteilijana olen kokenut tarvetta olla merkityksellinen ja tehdä yhteisölle jotain merkityksellistä. Hyvä elämä ei varmasti olekaan sitä helvetin poissaoloa, vaan johonkin yhteyteen kuulumista.

IHMISET TEKEVÄT TÄMÄN TEOKSEN

Työyhteisötaiteilijuuden kautta olen vakuuttuneempi siitä, että yksilöt syntyvät yhteisöistä. Minä en voi tehdä taidetta yksinäisyydessä, päinvastoin – taide syntyy suhteissa. Mielen päällä on luontokuvaaja Hannu Hautalan lausahdus: “Syvin epätoivo ja suurin onni, ne ovat aina vierekkäin” (Nykänen, 2020). Teokseni syntyvät osallistuvien ihmisten panoksesta ja tämä suhde on jatkuva epätoivon lähde sekä suurin onni.

Uskon, että jokaisen taiteilijan elämässä tulee hetki, jolloin ymmärtää, että jos ei itse tee taidettaan, ei sitä kukaan muukaan tee. Perjantai-iltana seison odotellen Turun satamassa ja tarkkailen äänestä matkaansa tekevää joukkoa ja ajattelen, ettei heistä kukaan varmaankaan kuvaa työkseen hiljaa istuvia ihmisiä. Itsehän se on tehtävä. Yksi teokseen osallistunut sanoi, että “sähän et oikeastaan tee mitään, vaan ihmiset tekevät tämän teoksen”. Niinpä! Mikä onni.

LÄHTEET

Himanka, J. 2016. Hyvä elämä on todellista. Teoksessa M. Kantola, H. Kotila, A. Mutanen & L. Vanhanen-Nuutinen (toim.) *Hyvä elämä - Käytäntö, tutkimus ja ammattipedagogiikka*. Turun Ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.04.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166081.pdf>.

Murthy, V. 2020. *Together: Loneliness, Health & What Happens When We Find Connection*. London: Profile Books Ltd.

Nykänen, A-S. 2020. Vielä yksi kuva. Viitattu 25.04.2022. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006697387.html>.

Pantenburg, V. 2016. ‘Now that’s Brecht at last!’: Harun Farocki’s Observational Films. Teoksessa E. Balsom & H. Peleg (toim.) *Documentary Across Disciplines*. Cambridge: The MIT Press.

Sinisalo, K. 2022. Pirjo Honkasalo, Ihmisen hiljaisuus ja moraaliton missio: “Dokumentti on eettinen extreme-laji”. Viitattu 25.04.2022. <https://docpointfestival.fi/pirjo-honkasalo-ihmisen-salaisuus-ja-moraaliton-missio/>.

SÄTEILEVÄ KAMPUS

RIINA KOTILAINEN, *taidekoordinaattori*

NINA RANTALA, *työyhteisötaiteilija*

Ihminen ajattelee paljon runollisemmin kuin ymmärtää.

- Hannu-Pekka Björkman

Nina Rantala työskenteli työyhteisötaiteilijana Turun ammattikorkeakoulun Terveys ja hyvinvointi -sektorilla kevään 2022 ajan. Taiteellisen työskentelynsä aikana Rantala keskittyi luovuuden ja intuition tunnistamiseen ja tunnustamiseen työyhteisössä. Sisennetyt sitaatit ovat Nina Rantalan pohdintaa työyhteisötaiteilijuudesta, luovuudesta ja tekijyydestä.

VUOROVAIKUTUS ON KAIKEN PERUSTA

Nina Rantalan teoksille on tyypillistä yhtäaikainen kehollisuus ja käsitteellisyys. Parinkymmenen vuoden ajan hän on tehnyt teoksia, joissa vuorovaikutus on keskeinen määrittävä tekijä suhteessa teoksen sisältöön: se, miten dialogi ihmisten välillä tulee osaksi teoksen sisältöä.

Tekijänä tarkennan katseeni vuorovaikutukseen ja läsnäoloon. Se avaa horisontin yhdessä tekemiseen, ennustamattomuuteen ja näköalojen avautumiseen. Luotan prosessiin, jossa päämäärä tai lopputulema on avoin, ja pidän ei-tietämisen tilaa hedelmällisenä. Rohkeutta on mennä kohti uutta ja tuntematonta yhdessä. Usein kyse on tutusta asiasta uudessa kontekstissa tai uudesta tavasta saada tietoa tai olla. Kokemus on kaiken keskiössä. Koen usein olevani kokemusmuotoilija pohtiessani kohtaamisia, joissa taide tapahtuu.

Taiteentekijänä Rantala on kiinnostunut jaetun tekijyyden kysymyksistä ja yhteisestä tekijyydestä. Ne ovat toteutuneet taiteilijan teoksissa monella eri tavalla. Joskus sisältö on pohjannut keskusteluun, joskus kohtaamiseen tai yksityisarkiston käyttöön teoksen materiaalina. Vuorovaikutus on ollut monitasoista, mutta keskeistä sisällölle.

Teoksieni aiheet liittyvät läheisesti omaan kokemuspohjaani, ja ikään kuin pyydän ihmisiä yhteiselle matkalle kanssani. Vuorovaikutukseen sisältyy olennaisesti se, että siinä annetaan ja vastaanotetaan molemminpuolisesti. Olen miettinyt työskentelyäni suhteessa kuvataiteen kentän käytäntöihin, kuten tekijyyden nimeämiseen, teos- ja objektikeskisuuteen. Omassa praktiikassani korostuu prosessi ja näkyvä on vain liukenemaa tai tihkumista jostain olennaisesta, joka elää osallistujissa, minut mukaan lukien.

Kuvanveistäjänä Rantala on usein ajatellut, miksi hänellä ei ole vetoa tai halua tehdä julkisia teoksia. Mukanaolo KampusART-taideohjelmassa sai hänet pohtimaan kysymystä uudelleen.

En ole saanut ideoita taipumaan julkisiksi teoksiksi, joille ominaista on muuttumattomuus ja pysyvyys. Sen sijaan minua kiinnostaa julkisen taiteen laajentuminen kohti yhteisöllisiä

taiteenmuotoja ja prosessinomaisuutta. Näin työyhteisötaiteilijan työn mahdollisuudeksi tutkia sitä.

LUOVUUSLABORATORIOITA JA INTUITION VIRITTÄMISTÄ

Nina Rantala antoi työskentelylleen nimen SÄTEILEVÄKampus: se kattaa kaikki terveyden ja hyvinvoinnin sektorin henkilöstön luovat ja säteilevät ihmiset. Konseptin idea syntyi rekrytointiprosessin aikana, kun haastatteluun kutsutuille työyhteisötaiteilijaehdokkaille pidettiin infotilaisuus. Tilaisuuden aikana Terveys ja hyvinvointi - ja Tekniikka ja liiketoiminta -sektorien koulutusjohtajat esittelivät lyhyesti sektoriensa toimintaa ja aiheita, joiden parissa taiteilija voisi työskennellä.

Koulutusjohtajat mainitsivat, että he eivät ole luovia. Ajattelin, että se ei voi pitää paikkaansa. He ajattelivat siinä kohtaa luovuutta kapea-alaisesti. Ymmärsin, että heillä on omaan asiantuntijuuteensa liittyviä kysymyksiä, joihin he toivoivat vastauksia. Halusin konseptillani auttaa työyhteisöä löytämään näiden ja muidenkin vastausten äärelle. Näin keskiöön nousivat luovan potentiaalin käyttöönotto työyhteisössä ja intuition tunnistaminen ja käyttö.

SÄTEILEVÄKampus-konseptin konkreettisiksi työkaluiksi muovautuivat luovuuslaboratoriot ja intuitiiviotyöskentely tiimeissä. Luovuuslaboratoriossa työntekijä ja Rantala kohtasivat kahden ja pohtivat luovuutta yksilön työssä ja muovailivat muovailuvahasta metaforan tai turvasataman kunkin luovuudelle. 1–2 tunnin sessio ei vaatinut etukäteisvalmisteluja työntekijältä.

Tekijyys oli dialogista ja yhteistä. Aloitimme hengitysharjoituksella ja muovailimme kumpikin ”sisäisen säteen”, jonka koimme. Etsimme sekoittamalla vahoista säteen väriä. Sen jälkeen aloimme pohtia luovuutta. Missä kohtaa sitä ilmenee, millaisia attribuutteja se saa eri tehtävissä rinnalleen ja miltä se tuntuu. Miltä tuntuu, kun hahmottaa ongelman olemassaolon. Tartuin johonkin, kuten ajatukseen luomislukosta ja tarkensimme siihen. Alkoi hahmottua, että lukon sijaan avaimella on merkitystä. Muovailimme samalla. Tein

KUVAT: VESA AALTONEN, NINA RANTALA

jatkokysymyksiä, veivasin muovailuvahaa mukana ja kuuntelin. Annoin työntekijän edetä ja olin muovailemisessa taustalla. Laitoin muovailut metaforat esille vitriiniin, jotta dialogi luovuudesta saa jatkoa.

Muovailuvahalla oli keskeinen merkitys luovuuslaboratoriotyöskentelyssä eikä laboratorioon saapuva tarkoitukselta ennalta tiennyt, että sitä käytetään. Rantala kertoo seuranneensa intuitiotaan ja haluaan muovailuun ja tutkia yhdessä tekemistä tässä muodossa.

Valitsin muovailuvahan lopulta kolmesta syystä. Ensinnäkään se ei ole kenenkään asiantuntijuutta. Ei ole mahdollista piiloutua asiantuntijan roolin taakse, vaan se kutsuu olemaan avoin. Toiseksi useat terveys- ja hyvinvointialan ihmiset ovat käsillä ajatteliijoita – aivan, kuten minä kuvanveistäjänä. Käden ja aivojen välinen yhteistyö on ainutlaatuista ajattelua ja tuottaa erilaista tietoa. Kolmanneksi muovautuva, värikäs materiaali avaa tietä intuitiolle. Alku on tyhjää ja ei-tietämisen tilan sietämistä. Kehollinen käsillä tekeminen johdattaa kohti sanatonta ja prosessi muuttuu vuoropuheluksi intuition kanssa. Aitaava ajattelu murtuu ja muovailu avaa uuteen, jota ei ennen tiennyt olevan olemassa.

Intuitiotyöskentely tapahtui puolestaan työtiimeissä. Siinä tutustuttiin eri intuitioihin ja niiden merkitykseen yksilön oivalluksissa ja tiimityöskentelyssä, ratkaisujen löytämisessä ja uuden keksimisessä. Suuri osa ajattelustamme on intuitiivista ja se on samalla niin aivojemme ominaisuus kuin kyky, jota voi harjoittaa. Myös tässä kehollisuus oli tärkeää ja ajattelun vapauttajana käytettiin kineettistä hiekkaa.

Käänsimme katseen ajattelun sisällöistä kysymään, miten ajattelemme ja tunnistammeko luovuutta kognitiivisissa prosesseissamme. Mitä esteitä ratkaisujen tai uusien näkökulmien löytämiselle on omassa ajattelussamme ja kuulemmeko intuition hiljaisia signaaleja. Niin mieluusti haluamme antaa itsestämme kuvan tiukkoina, rationaalisina asiantuntijoina, vaikka huipputietämisen ytimessä on avoimena oleminen, uteliaisuus ja luovuus. Tunnistetaanko tätä organisaatiossa ja mitä luovan potentiaalın käyttöönotto työyhteisöltä vaatii.

LUOVUUDEN MAHDOLLISUUS TYÖYHTEISÖSSÄ

Nina Rantala näkee luovuuden laajana. Se on näkökulmien ja asioiden yhdistämistä ja sitä kautta ajattelua uudella tavalla yhtä hyvin kuin uuden keksimistä.

Luovuutta ajatellaan usein jonain vaikeana ja meistä erillisenä, vaikka sen pitäisi olla arkista ja itsessä hyväksyttyä. Kuten näyttelijä Hannu-Pekka Björkman eräessä haastattelussa totesi, ihminen ajattelee paljon runollisemmin kuin ymmärtää. Tämän runollisuuden ja kokonaisvaltaisen olemisen äärelle halusin ihmisiä saattaa. Luovuus nähdään usein myös tehokkuuden vastakohtana. Tällaiset mielikuvat ovat haitallisia: ihmiset kaventavat itseään ja olemistaan turhaan.

Luovuuslaboratoriot ja intuitiotyöskentely ovat osoittaneet Rantalalle, että Turun ammattikorkeakoulussa on paljon luovia yksilöitä ja luovuutta käytetään työssä monipuolisesti niin opiskelijoiden kohtaamisissa kuin hanketyön eri vaiheissa.

KUVA: VESA AALTONEN

On tärkeää tunnistaa, ettei luovuus ole itsessään positiivista tai yhteisöllistä. Luovuutta tunnistetaan myös tehtävissä, jotka ovat haastavia ja epämieluisia, kuten esimerkiksi henkilöstöön liittyvät ratkaisut. Tai työntekijä voi käyttää luovuuttaan keksimällä esimerkiksi, miten voisi jatkaa työskentelyä omasta kotoa käsin ja välttää kohtaamista.

Työntekijät nimesivät luovuutensa attribuuteiksi usein liikkeen ja vapauden, veden ja luonnon. Merkityksellisiksi luovuuden kannalta koettiin esihenkilön tuki, aika kuunnella itseä ja ympäröivät tilat.

Luovuuden tunnistaminen on edellytys luovan potentiaalin laajalle käytölle. Tällä hetkellä luovuus nähdään yksilöissä. Luovuus voisi parhaimmillaan olla työyhteisössä eräänlaista jaettava tekijyyttä, yhteistä aluetta – luovaa yhteisenergiaa.

PYSTYMEKÖ HIDASTAMAAN?

Työelämä on vaativaa ja murroksessa. Elämme aikaa, jossa etsitään ratkaisuja suuriin globaaleihin haasteisiin ja toisaalta ollaan tehokkuuden paineessa. KampusART-taideohjelman työyhteisötaiteilija-konsepti suuntasi katsetta kohti työyhteisöä, jonka hyvinvointi ja kehittäminen on entistä tärkeämpää.

Työyhteisössä esiin nousivat niin luovuuden käytön yhteys työn merkityksellisyyteen kuin myös kiire, kehollisuus ja tilojen merkitys. Kiire ja työtehtävien pirstaleisuuden aiheuttama paine saa meidät toistamaan totuttuja kaavoja ja pitäytymään tiedossa, joka meillä jo on. Koetaan, ettei ole mahdollisuutta pysähtyä ja löytää aikaa, jossa itseä voisi kuunnella ja luovuus tapahtua. Tässä haastaisin yhteiseen pohdintaan tehokkuudesta. Jos tehokkuus syrjäyttää luovuuden, niin onko se tehokkuutta enää? Onko menty jo jähmeyden ja kuormittumisen tilaan pois vapauden ja liikkeen voimasta? Olisi tärkeää vapauttaa omaa ajattelua eikä ainakaan lisätä sillä kiireen tuntua. Työyhteisöissä on paljon paineelle alistumista ja uupumusta, joka on vakava asia tämän päivän työelämässä. Työssäni olen ollut tarkka siitä, että en anna neuvoja tai vähättele työelämän kiireitä tai paineita.

Tärkeitä teemoja olivat myös kehollisuuden kaipuu ja tilojen merkitys yhteisyydelle. Koronapandemia vei työyhteisöt zoomeihin, digitaalisen ja kehottoman kommunikaation maailmaan.

Ihmiset toivat esiin luovuuslaboratorioissa, miten yllästä on jakaa kiireetöntä aikaa toisen kanssa ja tehdä jotain konkreettista yhdessä. Intuiotyoiskentelyssä monet työtoverit näkivät toisiaan ensimmäisen kerran yli vuoteen. Työskentelin kuitenkin myös zoomin välityksellä ja sain kuulla, että osa työyhteisöstä on edelleen vetäytynyt työskentelemään etänä. Organisaatiossa on tehty isoja uudistuksia, ja esimerkiksi omia työpisteitä ei enää ole. Tämä on aiheuttanut tyytymättömyyttä ja kodittomuuden tunnetta. Voisi ajatella, että oman tilan puuttuminen lisää yhteisöllisyyttä, mutta voikin käydä päinvastoin. Kommunikaatio muuttuu digitaaliseksi, kun pienikin asia täytyy kommunikoida sähköpostin tai palaverin. Ovelta huikkaaminen ei onnistu, kun et tiedä mihin huhuilla.

TAITEILIJAJA TYÖYHTEISÖN JÄSEN

Valitsin olemisen tavaksi lempeän, läsnä olevan olemisen työyhteisössä. Halusin olla ihminen, joka on saavutettavissa, läsnä ja kuuntelee.

Lähestymistapa on mahdollistanut Rantalan oman taiteellisen työskentelyn rinnalla muunkinlaista kanssakäymistä. Työyhteisötaiteilijana hänet on kutsuttu mukaan muun muassa työhyvinvoinnin työryhmään suunnittelemaan ja toteuttamaan työhyvinvointipäivää sekä tarkastelemaan tilojen käyttöä tilapalveluvastaavan kanssa. Rantala luennoi myös muun muassa johtamis- ja kulttuurialojen opiskelijoille. Työyhteisötaiteilijan läsnäolo ja luovuuslaboratorio on lisännyt työyhteisön omaa aktiivista toimijuutta: työyhteisöstä nousi esimerkiksi halu järjestää origamityöpaja, jossa tehtiin origamikurkia rauhan ja Ukrainan sodan uhrien puolesta.

Olen nähnyt työssäni mahdollisuuden kehittää ja tunnistaa omaa tekijyyttäni ja toimia erilaisessa ympäristössä kuin aiemmin, osana työyhteisöä. Olen tarkastellut omaa taiteilijuuttani taiteilija-asiantuntijuuden ja taiteilija-kehittäjäyyden kautta ja pohtinut, mitä annettavaa minulla on työyhteisölleni ja sen tehtäville. Tämä on minulle uusi polku. Keskeisimmin olen käyttänyt tutkimuksellista otettani ja pitkää työskentelyäni intuition parissa taiteilijana. Myös tilallinen herkkyyks ja vuorovaikutustaidot ovat seuranneet mukana.

Työyhteisötaiteilijana Nina Rantala löysi oman paikkansa ja tapansa toimia osana työyhteisöä. Konkreettiset asiat, kuten työskentelyvälineet ja -tilat, olivat merkityksellisiä: esimerkiksi oma lokero ja kuvallinen henkilökortti olivat ulkoisia merkkejä kuulumisesta työyhteisöön.

Minulle oli tärkeää, että tein tinkimättömästi taiteellista työtäni osana työyhteisöä ja että työskentely oli hedelmällistä, uusia oivalluksia herättävää myös itselleni. Tämä on ollut kuin puolen vuoden inspiroiva residenssi: olen saanut ideoita ja käynyt mielenkiintoisia keskusteluja eri alan asiantuntijoiden kanssa muun muassa säteilystä. Tärkeitä ovat olleet myös keskustelut toisen työyhteisötaiteilijan, Riikka Gröndahlin ja KampusART-hankkeen taidekoordinaattori Riina Kotilaisen kanssa.

Vaikka taiteilija työskentelee osana työyhteisöä, hän on väistämättä jossain määrin ulkopuolinen – kuin kuka tahansa uusi työntekijä, jolla on kyky nähdä ja havainnoida ulkopuolelta.

Olen miettinyt, onko taiteilijapositio tuottanut vapautta ja mikä on sen suhde toisin näkemiseen ja ulko-/sisäpuolisuuteen. Minulla on ollut halu solahtaa osaksi yhteisöä ja luoda siihen luottamuksellinen suhde. Samaan aikaan olen halunnut säilyttää kyvyn nähdä toisin ja tuoda havaintojani esille kanssakäymisessä. Olen halunnut välttää toistamasta sellaisia käytäntöjä, joita en allekirjoita.

Työyhteisötaiteilijuuden aikana Rantalalle muodostui siteitä useisiin ihmisiin, jotka olivat hänen työkavereitaan. Tässä kollegiaalisessa vuorovaikutuksessa keskeistä olivat huomioiden jakaminen tämän päivän työelämästä ja keskustelu työnsisällöistä. Rantala koki tärkeäksi myös sen, että samaan aikaan hänen kanssaan organisaatiossa työskenteli toinenkin työyhteisötaiteilija. Työyhteisötaiteilijoiden työsuhteiden kesto oli puoli vuotta. Rantala kokee, että hänellä olisi ollut annettavaa työyhteisölle vielä pidemmäksi aikaa. Samalla työyhteisö olisi oppinut sen, missä kaikessa työyhteisötaiteilija voi olla mukana. Puolipäiväinen työaika oli työyhteisötaiteilijalle sopiva: tarvitaan tyhjäkäyntiä, joka on tärkeää produktiivista aikaa. Taiteilija ei myöskään elä tyhjiössä, vaan hänen taiteellinen työskentelynsä on jatkumoa. Näin ollen on tärkeää jäädä aikaa työskennellä vielä käynnissä olleiden ja tulevien hankkeiden parissa.

Hankkeen keskeinen lähtökohta oli antaa ihmisille lupa olla ja miettiä. Kohdata oma säteilynsä työssään. Joseph Beuysin ajatusten mukaan luovuuden tulee ulottua kaikille elämän aloille ja jokainen on taiteilija.

Mikä ihme on luovuuslaboratorio?

MINNA SALAKARI, *lehtori*

Osallistuin huhtikuussa työyhteisötaiteilija Nina Rantalan luovuuslaboratorioon ja lumouduin: työstimme luovuuslukkoa ja varsin hienon ratkaisun sille. Ennen muovailuhetkeä teimme yhdessä muutaman minuutin ajan hengitysharjoituksia, joiden tarkoituksena oli juurruttaa minut juuri tähän aikaan ja paikkaan, vapauttaa kiireestä ja arjesta.

Luovuuslaboratoriossa työyhteisötaiteilija kehotti minut työntekijänä pohtimaan omaa intuitiotani ja luovuuttani. Lisäksi työstimme yhdessä ihan oikean taideteoksen ja paransimme siinä sivussa maailmaa.

Nykytyön vaatimusviidakossa en aina tule ajatelleeksi, että hetkeksi ja hetkeen pysähtyminen voi olla ratkaiseva tekijä uusien innovaatioiden syntymisessä tai esimerkiksi tiimihengen kohottamisessa. Varsin usein saatan ajatella, että työntekemisen pitää olla konkreettista ja ahkeraa touhua, nollasiirtymän luokkatilasta toiseen kulkemista. Opettamista, opetuksen suunnittelua ja toinen toisensa perään vaihtuvia hankekouksia. Väärin. Näin sammutetaan luovuus.

Työskentelen Turun ammattikorkeakoulun Master Schoolin lehtorina ja projektipäällikkönä. Tiedän, että olen luova ja tunnistan itsessäni innovatiivisuuden. Tykkään tehdä työtä, jossa saan kehittää ja keksiä, pohtia ja toteuttaa. Keskustelimme työyhteisötaiteilijan kanssa luovuudesta ja siitä, miten kuvailisin luovuuttani. Luovuuteni puhkeaa kukkaan tavallisesti luonnossa, metsässä ja suihkussa. Oikeastaan kaikissa sellaisissa tilanteissa, joissa sitä ei pakoteta esiin.

Toin luovuuslaboratoriossa esiin myös luovuuslukon. Omalla kohdallani se tarkoittaa sitä, että ei vain synny yhtään mitään. Tämä koskee niin kirjoittamista, piirtämistä kuin mitä tahansa ideoita vaativia toimintoja. Ja tätä luovuuslukkoa me lähdimme työstämään Ninan kanssa. Päädyimme nopeasti siihen, että lukko on lukko vain, jos sille on olemassa avain. Niinpä työstimme upean muovailuvaha-avaimen, jota koristavat suomalaiset siivet – luovuus on taas valloillaan!

KUVA: VESA-AALTONEN

MEDIATAIDE JULKISENA TAITEENA

ROSE PIETOLA, *festivaalijohtaja*

JENNA SUOMALAINEN, *Video Art Festival Turku -tapahtuman tuottaja*

Ilahduimme suuresti työtarjouksesta kuratoida sisältöä KampusART-mediataideohjelmaan Turun ammattikorkeakoulun EduCity-kampusrakennukseen vuosille 2022–2023. Ohjelmisto on koostettu Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian alumnien mediataideteoksista. Video Art Festival Turku -tapahtuman (VAFT) tuottajina olemme olleet tiiviisti tekemisissä media- ja erityisesti videotaideteoksen kanssa. Festivaalin myötä olemme päässeet esittämään erilaisia videoteoksia mitä erikoisempiin lokaatioihin ja tilanteisiin, myös julkiseen tilaan.

Tässä artikkelissa pohdimme, mikä rooli mediataiteella on ja voi tulevaisuudessa olla julkisen taiteen kontekstissa. Runsaiden mahdollisuuksien lisäksi mediataiteen tuominen julkiseen tilaan sisältää myös haasteita ja kysymyksiä. Sivuumme myös vapaan kentän² roolia julkiseen tilaan sijoittuvan taiteen esittämisessä.

MITÄ ON MEDIATAIDE?

Mediataiteen olemusta on pohdittu muun muassa Framen muutaman vuoden takaisessa tilannekatsauksessa *Uuden etsijä, rajojen rikkoja – Selvitys suomalaisen mediataiteen menestyksen edellytyksistä* (toim. Muikku 2018). Selvityksen esipuheessa Raija Koli (2018, 10) kirjoittaa mediataiteena tehtävän hyvin monenlaisia teoksia, jotka lainaavat piirteitä toisistaan. Hänen mukaansa sellaisia ovat esimerkiksi vuorovaikutteiset teokset, ohjelmistotaide, demot, pelimuotoiset teokset, videotaideteokset, videoinstallaatiot, verkkoteokset, virtuaalidellisuusteokset, ääni-installaatiot, elokuvalliset teokset tai mobiilielokuvat. (ibid) Turun ammattikorkeakoulun EduCityn mediaseinällä vuosina 2022–2023 nähtävä ohjelmisto koostuu enimmäkseen videotaideteeksi luokiteltavista teoksista.

VAFTin myötä olemme olleet laajalti tekemisissä mediataiteeksi miellettyjen ja rinnastettavien teosten kanssa, mutta emme koskaan olleet varsinaisesti pohtineet mediataidetta julkisen taiteen näkökulmasta. Kun saimme kutsun kirjoittaa mediataiteesta julkisena taiteena, aloitimme taustoituksen samalla tavalla kuin valtaosa nykyaikaisista tiedonetsijöistä: tekemällä internethaun avainsanoilla. Wikipedia-artikkelin mukaan julkisella taiteella tarkoitetaan julkisessa tilassa olevia taideteoksia, jotka voivat perinteisten veistosten ja muistomerkkien lisäksi olla performanssia, tanssia, teatteria, runoutta, graffiteja, julisteita, katutaidetta ja installaatioita. Julkinen taide ei siis tarkoita vain paikalleen pystytettyä fyysistä objektia, vaan se voi olla myös liikkeessä ja hetkellistä. Mediataidetta ei listasta kuitenkaan löydy. Mediataide julkisena taiteena onkin vielä paljolti harvinaisuus, mutta sen mahdollisuudet ovat kuitenkin kiehtovan moninaiset.

² Taiteen vapaaksi kentäksi määritellään yleensä toimijat, jotka tuottavat taidetta valtionosuuslaitosten ulkopuolella. Tällaisia ovat esimerkiksi Taiteen edistämiskeskus toiminta-avustusta saavat yhteisöt ja yhdistykset, toiminta-avustusten ulkopuoliset vakiintuneet ryhmät, projektiokohtaiset ryhmät ja yksittäiset taitelijat. Ks. esim. Anu Oinaala ja Vilja Ruokolainen (2013): Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä (Cuporen verkkojulkaisuja 20).

MONIEN MAHDOLLISUUKSIEN MEDIATAIDE

Julkisena taiteena mediataiteella on monia vahvuuksia. Seinälle projisointi ei vahingoita rakennusta eikä yhteen teokseen tarvitse sitoutua pysyvästi, toisin kuin esimerkiksi veistoksiin, muistomerkkeihin ja monumentteihin. Esimerkiksi videotaiteen esittäminen julkisessa tilassa luo mainiot mahdollisuudet vaihtelevuudelle ja yllättävyydelle. KampusART-mediataideohjelmassa esitettävät videoteokset vaihtuvat EduCityn mediaseinällä 1–2 kuukauden välein. Väliaikainen taide haastaa sovinnaisia, perinteisiä tapoja esittää julkista taidetta. Hetkellisyys tuo mukanaan paljon sellaisia puolia, joihin pysyvä, materiaalisuuteen nojaava julkinen teos ei yllä.

Julkisen tilan tulisi olla yhtä saavutettava, avoin ja turvallinen kaikille käyttäjilleen, joten myös sinne sijoitettujen teosten tulee lähtökohtaisesti soveltua kaikille. Sen sijaan, että teoksen tulisi olla arvoltaan vain esteettinen, se voi kuitenkin myös kommentoida, ottaa kantaa ja kritisoida. Mediataiteen yksi vahvuus julkisena taiteena on se, että teoksen näytteille asettamisen ei lähtökohtaisesti tarvitse olla pysyvyyteen tähtäävää. Näin ollen mediataiteella saattaa olla suurempi liikkumavara sisällöltään ja kantaaottavuudeltaan kuin pysyvillä fyysisillä teoksilla. Hankkimalla tai esittämällä mediataidetta julkisen taiteen tilaajilla on mahdollisuus erottaa ja moninaistaa julkisen taiteen sisältöjä.

Julkisen taiteen hankinnoista päättävillä on mahdollisuus vaikuttaa mediataiteen arvostuksen nostamiseen, sen tutuksi tekemiseen ja taiteilijoiden ansaintamalleihin. Kuvataiteilijoille julkiset teokset ovat yksi merkittävimmistä tulonlähteistä. Mediataideteos julkisena taidehankintana on suora signaali taiteilijoille siitä, että myös mediataiteelle on tilausta ja että siitä maksetaan asiaankuuluvat palkkiot. Tällaista rohkaisua tarvitaan, sillä Framen toteuttaman mediataideselvityksen (Muikku 2018) mukaan mediataide on taiteenlajina vielä aliresursoitu ja hankkeiden rahoituksessa on haasteita. Framen selvityksestä käy suorasanaisesti ilmi, että valtion taidepolitiikka on mediataidetta syrjivää, sillä se suosii perinteisiä taiteen osa-alueita uudempien kustannuksella (Koli 2018, 5).

Ajassamme olennaiset kysymykset ekologisuudesta ja planeettamme kantokyvystä kytkeytyvät myös kuvataiteeseen. Digitaalisesti esitettävän media- ja videotaiteen ekologisuus ei ole suoraviivainen kysymys, mutta mediataidetta voidaan silti pitää suhteellisen ekologisenä taidemuotona. Videoteosta ei tarvitse kuljettaa maapallon toiselta puolelta fyysisesti fossiilista polttoainetta kuluttavilla liikennevälineillä, mikä helpottaa kansainvälistä taiteen esittämistä merkittävästi. Mediataideteosten esittämiseen eri alustoilla, kuten näytöillä, projekteilla tai kaiuttimilla kuluu kuitenkin kiistatta aina sähköä. Mediataiteilijat voivat uusien teosten valmistamisen rinnalla ansaita myös jo olemassa olevilla teoksillaan, mikä on samalla merkittävä vahvuus ekologisuuden ja kestävän kehityksen kannalta. Kaikki KampusART-mediataideohjelmassa vuosien 2022–2023 aikana esitettävät teokset toimivat tästä oivana esimerkkinä, sillä ne ovat osa taiteilijan jo olemassa olevaa tuotantoa.

EduCity-rakennuksessa sijaitseva suuri ja laadukas mediaseinä teki mahdolliseksi KampusART-mediataideohjelman. Vastaavia näyttöjä ei useinkaan hankita taiteen esittämistä varten, vaan tiedotus- ja markkinointitarkoituksiin. Mediataiteen rinnakkaiselo arjen ympäristöissä olisi

KUVAT: VESA AALTONEN, SALLA MARRAS

Mediataideohjelma tuo kampukselle vaihtuvia mediataideteoksia. Kuvissa Hertta Kiiskin teos *WE VIII* (2020) ja Saara Ekströmin teos *Shadow Codex* (2021).

laajemminkin mahdollista, sillä erilaisia näyttöjä on lähes kaikkialla julkisessa kaupunkitilassa.

Mediataide hyödyntää populaarin kulttuurin välineitä ja muotoja, minkä vuoksi sen on mahdollista tavoittaa uudenlaisia yleisöjä. Nykytaiteen kohtaamat ennakkoluulot vaikeasti lähestyttävänä ja ymmärrettävänä taidelajina voivat tulla murretuiksi mediataiteen hyödyntämien arkipäiväisten välineiden ja sovellusten myötä.

Sini Mononen (2020, 10) kirjoittaa Taiteen edistämiskeskuksen *Julkinen taide 2020* -julkaisussa mediataiteen sulautuvan luontevasti nykyihmisen arkeen ja mainitsee julkisessa tilassa sijaitsevien näyttöjen lisäksi myös jokaisen taskussaan kuljettamat älypuhelimet. Mediataiteen esityskalusto voi olla kaikkea tableteista valtaviin, tilaustyönä toteutettuihin valkokankaisiin. Mediataidetta voi heijastaa vaikkapa rakennuksen julkisivuun, silkkikankaalle tai joen pintaan – vain mielikuvitus on rajana.

Teokset voivat olla myös vuorovaikutteisia, kuten AR- ja VR-teokset, joissa katsoja pääsee osallistumaan teoksen kulkuun vaikkapa kosketusnäyttöjen tai älysovellusten kautta. Digitalisaation synnyttämässä murroksessa voi löytyä täysin uudenlaisia tapoja toteuttaa ja esittää taidetta. Voisiko virtuaaliympäristöön sijoittuva teos löytää paikkansa osana julkista taidehanketta siten, että julkinen tila onkin laajentunut koskemaan verkkoympäristöä ja teos sitä kautta missä vain koettavaksi? Tämänkaltaiset kysymykset ovat olennaisia julkisen taiteen tulevaisuuden visioissa.

JULKISEN TILAN HAASTEET MEDIATAITEELLE

Edellä mainittujen lukuisten mahdollisuuksien lisäksi mediataiteeseen julkisena taiteena liittyy myös haasteita. Äännet ovat mediataideteoksissa ja erityisesti videoteoksissa usein keskeisessä osassa lisäten teokseen uppoutumista. VAFT on olemassaolonsa aikana vastaanottanut teoshaussa tuhansia video- ja mediataideteoksia, joista vain murto-osa on ollut lähtökohtaisesti äännettömiä. Sama havainto pätee syksyllä 2021 pidettyyn KampusART-taideohjelman mediataidehakuun. Kuitenkin useimmiten julkiset tilat, kuten EduCityn mediaseinä, edellyttävät teoksilta äännettömyyttä, jolloin taideteokset ja niiden kokemistapa muuttuvat olennaisella tavalla. Koska julkisen tilan mediataideteokset sijaitsevat usein alun perin kuvan ehdoilla suunniteltuihin, markkinointiin ja tiedotukseen tarkoitetuilla alustoilla, voi erilaisia ääniratkaisuja olla haastavaa toteuttaa jälkeenpäin.

Mediataiteen valtavirtaistuessa yleistyvät toivottavasti myös taidetta varten erityisesti suunnitellut esitysalustat. Äänien vaihentamisen sijaan on mahdollista pohtia vaihtoehtoisia tapoja mahdollistaa niiden tasaveroisen olemisen osana teosta esimerkiksi sijoittelun, kuulokkeiden tai vaikkapa teoksen äänimaailman kuuntelu omalta puhelimelta QR-koodin avulla.

VAPAAN KENTÄN TOIMIJA JULKISEN TAITEEN HANKKEESSA

Kulttuurialaa tarkastellaan usein kolmen eri sektorin näkökulmista. Näitä ovat julkinen sektori, yksityinen eli markkinavetoinen sektori sekä ”kolmas” sektori, joka pohjaa usein vapaaehtoisuuteen. Kulttuurialan kolmas sektori sisältää suuren joukon erilaisia yhdistys- tai

säätiöpohjaisia toimijoita harrastusyhteisöistä ammattimaisesti toimiviin suuriin organisaatioihin. (Kosonen & Pekkarinen 2010, 6–8) Kolmatta sektoria kutsutaan myös vapaaksi kentäksi.

Yhdistysvetoinen VAFT toimii kulttuurialan vapaalla kentällä, mutta kuratoi ja esittää mediataidetta myös julkisessa tilassa. KampusART-taideohjelman ja VAFTin yhteistyö on tästä hyvä esimerkki. Eri sektorien välisen yhteistyön voi nähdä tervetulleena, kaikkia osapuolia hyödyttävänä toimintana, jonka tuloksena taiteen monimuotoisuus lisääntyy niin tekijöiden, teosten, esityspaikkojen kuin yleisöjen osalta.

KampusART-mediataideohjelma lisää mediataiteen mahdollisuuksia tulla huomioiduksi varteenotettavana taidemuotona julkisen taiteen hankkeisiin. VAFTin kutsuminen kuraattoriksi ja yhteistyökumppaniksi kantaa viestiä siitä, että myös taiteen ja kulttuurin vapaalla kentällä toimivat voidaan nähdä vakavasti otettavina tekijöinä osana taiteen esittämisen prosesseja.

LÄHTEET

Koli, Raija 2018. Esipuhe. Teoksessa Muikku, Jari (toim.) Uuden etsijä, rajojen rikkoja – Selvitys suomalaisen mediataiteen menestyksen edellytyksistä. Frame Contemporary Art Finland 2018, 5–10.

Kosonen, Hanna ja Pekkarinen, Helena 2010. Johdanto. Teoksessa Diges ry (toim.) Kulttuurialan kolmas sektori. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24, 6–7.

Kosonen, Hanna ja Pekkarinen, Helena 2010. Tilasto- ja tutkimustietoa. Teoksessa Diges ry (toim.) Kulttuurialan kolmas sektori. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24, 8–13.

Mononen, Sini 2020. Poikkeusajan arjen taide – Julkisen taiteen vuosikritiikki 2020. Teoksessa Terho, Kasvinen, Kemppinen, Savela, Lehtinen (toim.) Julkinen taide 2020. Taiteen edistämiskeskus 2020, 7–14.

VAFT

Video Art Festival Turku eli VAFT on liikkuvan kuvan festivaali, jota järjestää turkulainen kulttuuriyhdistys Ääriö ry.

Pääsy- ja jurytysmaksuton festivaali on järjestetty kuusi kertaa vuodesta 2016 alkaen, viimeksi toukokuussa 2022. Tapahtuman ohjelmisto koostuu avoimen haun kautta valikoituneista teoskokonaisuuksista, muiden kansainvälisten festivaalien kanssa tehdyistä yhteistyönäytöksistä ja monialaisesta audiovisuaalisesta ohjelmasta.

VAFTia ovat juryttäneet eturivin kotimaiset kuvataiteilijat Heidi Tikka, Salla Tykkä, Mika Taanila, Herta Kiiski, Reija Meriläinen ja Artor Jesus Inkerö sekä Sasha Huber.

KUVA: VESA AALTONEN

Mediataideohjelman aloitti tammikuussa 2022 Leena Kelan teos *There Is No Planet B* (2020).

Mediataideohjelma tuo vaihtuvat mediataideteokset osaksi kampusen arkea

Osana KampusART-taideohjelmaa lanseerattu 1,5-vuotinen mediataideohjelma haastaa julkisen taiteen käsitettä. Mediataidetta – ja varsinkin vaihtuvia mediataideteoksia – on nähty julkisena taiteena vielä suhteellisen vähän. Mediataideohjelman kuratoivat Video Art Festival Turku -tapahtuman tuottajat Rose Pietola ja Jenna Suomalainen. Kuraattorit valitsivat kokonaisuuden teokset alumneille avoimen haun kautta sekä kutsumalla mukaan alumnitaiteilijoita.

Kesäkuuhun 2023 jatkuvan mediataideohjelman aikana nähdään teoksia 17 uran eri vaiheissa olevalta taiteilijalta tai työparilta. Ohjelma koostuu kiinnostavista ja keskenään paikoin hyvin erilaisista teoksista. Muun muassa performanssvideo, animaatiot tai kännykkäkameralla taltioidut satunnaiset hetket esitetään mediaseinällä keskenään tasaveroisina liikkuvan kuvan taideteoksina, genrolokerot unohtaen. Toukokuussa 2022 järjestettiin Video Art Festival Turku -tapahtuman kanssa MO(VE)MENTS-screening, jossa liikkuva kuva sai kumppanikseen rikkaita äänimaailmoja.

Mediataideohjelman taiteilijat ovat Saara Ekström, Annika Dahlsten & Markku Laakso, Lilli Haapala, Kati Immonen, Heta Jääliinoja, Jade Kallio, Satu Karhumaa, Leena Kela, Hertta Kiiski, Jessica Koivistoinen, Benjamin Orlow, Anni Porrasmäki, Niina Suominen, suominen/toivanen, Iiu Susiraja, Tapani Tolonen ja Remi Vesala.

Mediataideohjelman teoksia esitetään kesäkuuhun 2023 asti Turun AMK:n EduCityn (Joukahaisenkatu 7, Turku) mediaseinällä tiistaisin ja torstaisin noin klo 11–12. Teoksia voi katsoa Taidon portailta, jolle pääsee EduCityn ravintolasta sekä toisen kerroksen työkahvilasta. Katso taiteilijat ja ohjelma osoitteesta kampusart.turkuamk.fi.

JULKISEN TAITEEN HIILIJALANJÄLKEÄ SELVITTÄMÄSSÄ

RIINA KOTILAINEN, *taidekoordinaattori*

EMMI NOKKALA, *energia- ja ympäristötekniikan opiskelija*

Ilmastokriisi on yksi ihmiskunnan suurimmista uhista. Ääriolosuhteet, merenpinnan nousu ja ruoka- ja vesipula ovat vain joitakin ilmastonmuutoksen seurauksia. Ilmastokriisi vaikuttaa elämän jokaisella osa-alueella, myös taiteeseen ja kulttuuriin. (McKeever, 2021.)

Taiteella on ympäristövaikutuksia siinä missä muullakin toiminnalla – silloinkin, kun lopputulos on aineeton. Ympäristötietoisuus ja pyrkimys ekologisesti kestävämpään toimintaan ovat yhä keskeisemmässä roolissa taiteen tekemisessä ja tuottamisessa. Taiteilijat ja muut alan toimijat haluavat tarkastella omaa toimintaansa “ekosilmälasiin” läpi. Ympäristönäkökohtien tiedostaminen on kuitenkin synnyttänyt vielä suhteellisen hitaasti konkreettisia toimia taiteen kentällä, mutta positiivista kehitystä on nähtävissä.

Pohdimme artikkelissamme ekologista kestävyttä julkisen taiteen kontekstissa. Esittelemme KampusART-taideohjelmassa kehitetyn hiilipäiväkirjan ja kokemuksia sen käytöstä. Tarkastelemme myös taidekentän roolia siirtymässä kohti ekologisesti kestävämpää tulevaisuutta.

VIHREÄ SIIRTYMÄ ULOTTUU MYÖS TAITEESEEN

Euroopan komission vihreän kehityksen ohjelman tavoitteena on tehdä Euroopasta ensimmäinen hiilineutraali³ maanosana vuoteen 2050 mennessä (Euroopan parlamentti 2021). Komission New European Bauhaus -aloite tuo puolestaan vihreän kehityksen ohjelmaan kulttuurisen ja luovan ulottuvuuden. Aloite yhdistää tieteen ja teknologian taiteeseen ja kulttuuriin. Tavoitteena on löytää esteettisiä, kestäviä ja osallistavia ratkaisuja asuin ympäristöjen kehittämiseksi sekä tukea vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden saavuttamista. (Euroopan komissio 2021.) New European Bauhaus -aloite on kiinnostava avaus myös julkisen taiteen näkökulmasta, sillä julkinen taide vaikuttaa konkreettisesti rakennettuun ympäristöön ja sen laatuun.

Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta jo vuoteen 2035 mennessä (Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019). Vihreän siirtymän tavoitteet heijastuvat kaikkialle suomalaisen yhteiskuntaan ja toteutukseen ne vaativat toimia kaikilta toimialoilta kaikilla eri tasoilla. Myös kaupungit ovat alkaneet vaatia ympäristönäkökohtien huomioimista rakentamisessa. Vuonna 2020 ympäristöministeriö, Senaattikiisteistöt ja neljä kuntaa, mukaan lukien Turun kaupunki, allekirjoittivat vapaaehtoisen green deal -sopimuksen työmailla syntyvien päästöjen vähentämiseksi. Kyseessä on ensimmäinen julkisen sektorin solmima green deal -sopimus kestävien hankintojen edistämiseksi. Sopimus on voimassa vuoden 2030 loppuun asti. (Sitoumus2050.) Ympäristöministeriössä on puolestaan valmisteltu säädös ohjausta, jonka tarkoituksena on ohjata rakennuksen elinkaarren aikaista hiilijalanjälkeä lainsäädännöllä vuoteen 2025 mennessä (Ympäristöministeriö 2017).

³ Hiilineutraaliudella tarkoitetaan hiilidioksidipäästöjen tuottamista korkeintaan sen verran kuin niitä voidaan ilmasta sitoa hiilinieluihin. Hiilinielut ovat muun muassa maaperä, metsät ja valtameret. (Euroopan parlamentti 2021.)

PIIRROS: EMMA OITTINEN

Rakennetulla ympäristöllä on merkittävä rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä, ja negatiivisten ympäristövaikutusten vähentäminen on yksi vahvimpia rakennusalan trendejä. Alalla on jo nyt käytössä erilaisia vapaaehtoisia ympäristösertifikaatteja, kuten kansainväliset BREEAM- ja LEED-luokitukset. Niiden avulla voidaan osoittaa, että ympäristötekijät on otettu huomioon jo rakennusvaiheessa. (Green Building Council Finland 2019.) Turun Teknologia-instituutin Turun ammattikorkeakoululle rakennuttamalle EduCitylle myönnettiin LEED Platinum -tason ympäristösertifikaatti, joka kertoo erinomaisesta ympäristöasioiden huomioimisesta rakennuksessa (Turun Teknologia-instituutti 2021). Rakentamisen kehittyessä yhä resurssitehokkaammaksi ja ympäristöystävällisemmäksi on odotettavissa, että ekologiset aspektit otetaan vahvemmin huomioon myös julkisessa taiteessa sen integroitua rakentamiseen. Tätä silmällä pitäen KampusART-taideohjelmassa kehitettiin taiteen hiilipäiväkirja.

HIILIPÄIVÄKIRJA MAHDOLLISTAA TEOKSEN ILMASTOVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN

Taiteen tekemisellä on pääosin epäsuoria ilmastovaikutuksia, jotka syntyvät esimerkiksi materiaalien, kuten maalien, tuotannosta ja kuljetuksista. Kupittaa kampuksen taideohjelman aikana haluttiin kiinnittää huomiota julkisen taiteen ekologiseen kestävyys. Viidelle ammattitaiteilijalle tarjottiin mahdollisuus olla mukana selvittämässä taideteoksensa toteutusprosessin hiilijalanjälkeä. Kyseessä on tiettävästi ensimmäinen kerta, kun julkisen taiteen hiilijalanjälkeä selvitetään.

Hiilipäiväkirja kehitettiin Turun ammattikorkeakoulun nykytaiteen ja kiertotalouden liiketoimintamallit -tutkimusryhmien yhteistyönä. Käytännössä hiilipäiväkirja on sähköinen taulukko, jonne taiteilija kirjaa tietoja muun muassa teoksen käytetyistä materiaaleista ja tarvikkeista, tehdyistä matkoista sekä kiinteästä varustelusta, kuten työhuoneen ja laitteiston käytöstä. LCA-laskennan

(life cycle assessment, suom. elinkaariarviointi) avulla hiilipäiväkirjaan kerätystä datasta on mahdollista selvittää yksittäisen taideteoksen kasvihuonekaasupäästöt sen elinkaaren aikana. Tulosten avulla taiteilijan on mahdollista tarkastella teoksen toteutusprosessin eri vaiheiden ilmastovaikutuksia.

Taideohjelman taiteilijoille lähetettiin kutsu käyttämään hiilipäiväkirjaa sekä kirjalliset ohjeet päiväkirjan täyttämiseen. Taideohjelman viidestä taiteilijasta lopulta vain yksi täytti hiilipäiväkirjan ja hänkin osittain. Kokemuksen perusteella voidaan todeta, että hiilipäiväkirjan kaltaisen uuden työkalun käyttöönotto vaatii henkilökohtaisempaa ohjausta.

OSAAMISTA JA KONKREETTISIA TYÖKALUJA TARVITAAN

Kiertotalouden liiketoimintamallit -tutkimusryhmän harjoittelijat jatkoivat työskentelyä taiteen hiilijalanjälki -tematiikan parissa kesän 2021 aikana. Tarkoituksena oli analysoida hiilipäiväkirjan käytettävyyttä ja kehittää sitä käyttäjälähtöisesti. Lisäksi tarkasteltiin päiväkirjan toimivuutta hiilijalanjäljen laskemisessa.

Hiilipäiväkirjaan ja sen käyttöön liittyen haastateltiin kuutta taiteilijaa, joista osa oli KampusART-taideohjelman taiteilijoita. Kaikki taiteilijat olivat kiinnostuneita päiväkirjasta ja pitivät ilmastovaikutusten arvioimista tärkeänä. Jokainen haastateltu tiedosti oman tekemisensä synnyttävän ympäristövaikutuksia ja huoli ympäristöstä on suuri. Lähes jokaisen haastatellun ensireaktio hiilipäiväkirjan täyttämiseen taulukkolaskelmaohjelmassa oli kielteinen. Kun hiilipäiväkirja-tiedoston käyttöä esiteltiin yksityiskohtaisemmin haastatelluille, lähes jokainen taiteilija kuitenkin puolsi sähköistä päiväkirjaa.

Päiväkirjan täyttämisen pitäisi olla arkipäivää. --- Sen käytön pitäisi vakiintua. --- Pitäisi olla semmoinen, mitä täyttää samalla kun tekee työtä.

- haastateltu taiteilija

Kaikki haastellut taiteilijat olivat yhtä mieltä siitä, että ilmastokriisi vaatii tekoja ja niitä ollaan myös valmiita tekemään. Haastattelujen perusteella yksittäisillä taiteilijoilla on tarve konkreettisille hiilipäiväkirjan kaltaisille työkaluille, joilla omaa toimintaa ja sen ympäristövaikutuksia voi arvioida. On kuitenkin todettava, että taiteellisen työskentelyn ja toiminnan ympäristövaikutusten arviointi vaatii uudenlaista osaamista ja monialaista kehitystyötä. Tämä tulee huomioida myös taidekoulutuksen kehittämisessä, jotta tulevaisuuden taiteilijoilla on osaamista ja kykyä toimia ekologisesti kestävämmällä tavalla.

TAITEEN KENTTÄ YHDESSÄ KOHTI EKOLOGISTA SIIRTYMÄÄ

Taiteen kenttä on hyvin tietoinen ilmastokriisistä ja sen vakavuudesta, ja huoli maapallon tilasta on näkynyt taiteen sisällöissä jo pitkään. Joillekin taiteilijoille ilmastohätätila on syy tehdä taidetta – joko lievittääkseen ympäristöahdistusta tai saadaakseen äänensä kuulumaan globaalin uhan edessä. Jotkut taiteilijat ovat puolestaan lamaantuneet ilmastokriisin edessä.

Negatiivisiin ilmastovaikutuksiin keskittyvä hiilijalanjälki ja sen mittaaminen ovat yksi näkökulma taiteen ilmastovaikutusten tarkasteluun. Taidetta ei ole kuitenkaan hedelmällistä tarkastella ainoastaan resurssien käyttäjänä, sillä alan tuottamat negatiiviset ilmastovaikutukset ovat vähäisiä suhteessa muihin aloihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö taiteen

toimintatapoja voisi ja tulisi kehittää kestävämmäksi.

Taiteella on erityinen potentiaali ilmastoon ja eettisiin teemoihin liittyvän keskustelun herättäjänä: se voi tehdä tiedosta ja tieteestä helpommin ymmärrettävää ja omaksuttavaa. Parhaimmassa tapauksessa taide ja luova ajattelu voivat synnyttää tekoja ja ratkaisuja, joilla on positiivisia vaikutuksia ilmastoon. Voidaankin puhua taiteen hiilikädenjäljestä eli siitä, miten taide voi vaikuttaa sen kokijaan niin, että hän vähentää omia hiilipäästöjään. Hiilikädenjäljen mittaaminen on kuitenkin liki mahdotonta, sillä muutokset käyttäytymisessä ja asenteissa tapahtuvat taiteen kokijassa: vaikutukset näkyvät kokijan toimintaympäristössään eikä suoraan taideteoksen yhteydessä.

Ilmastokriisi vaatii taiteen kentältä yhteistä rintamaa ja tietoa ja osaamista tarvitaan lisää. Erityisesti korkeakouluilla, taideinstituutioilla ja rahoittajilla on tärkeä rooli tulevaisuuden kuvataidekentän ekologisesti kestävien käytäntöjen luomisessa. Yhteistyö, yhdessä oppiminen ja hyvien käytäntöjen jakaminen ovat tärkeässä roolissa. Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia kuvataiteen koulutus on koonnut valtakunnallisen yhteistyöverkoston kehittämään kestävämpää kuvataiteen kenttää ja korkeakoulutusta. Verkoston tarkoituksena on selvittää, mitä kestävät valinnat ja toimintatavat tarkoittavat kuvataiteen kontekstissa ja minkälaisia kestävää kehitystä edistäviä työkaluja voidaan kehittää yhdessä. KampusART-taideohjelmassa kehitetty hiilipäiväkirja on yksi askel ja konkreettinen väline taiteen ilmasto-vaikutusten arviointiin. Tavoitteena on jatkaa hiilipäiväkirjaa kehittämistä Turun ammattikorkeakoulussa ja olla näin tukemassa taiteilijoita ja kuvataiteen kenttää kohti vihreää siirtymää.

LÄHTEET

Euroopan komissio 2021. Uusi eurooppalainen Bauhaus: uudet toimet ja rahoitus kestävyuden, tyylin ja osallisuuden yhdistämiseksi. Viitattu 12.5.2022. https://ec.europa.eu/regional_policy/fi/newsroom/news/2021/09/15-09-2021-new-european-bauhaus-new-actions-and-funding-to-link-sustainability-to-style-and-inclusion

Euroopan Parlamentti 2019. Mitä hiilineutraalius tarkoittaa ja miten se saavutetaan 2050 mennessä? Viitattu 9.3.2022.

<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20190926STO62270/mita-hiilineutraalius-tarkoittaa-ja-miten-se-saavutetaan-2050-menessa>

Green Building Council Finland. Ympäristöluokitukset. Viitattu 9.3.2022.

<https://figbc.fi/ymparistoluokitukset/>

McKeever, A. 2021. Why climate change is the greatest threat to human health. National Geographic. Viitattu 21.2.2022.

<https://www.nationalgeographic.com/science/article/why-climate-change-is-still-the-greatest-threat-to-human-health>

Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi. Viitattu 12.5.2022. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi> Sitoumus2050. Päästöttömät työmaat – kestävien hankintojen green deal -sopimus. Viitattu 28.4.2022. <https://sitoumus2050.fi/paastotontyomaa#/>

Turun TeknologiaKiinteistöt 2021. EduCitylle LEED Platinum -ympäristösertifikaatti. Viitattu 28.4.2022. <https://www.teknologiaKiinteistot.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/educitylle-leed-platina-ymparistosertifikaatti>

Ympäristöministeriö 2017. Vähähiilisen rakentamisen tiekartta. Viitattu 10.5.2022. <https://ym.fi/vahahiilisen-rakentamisen-tiekartta>

Kohtaamisia portaikossa

Taidetta on sijoitettu yllättäviin paikkoihin EduCityssä. Yksi näistä kohteista on rakennuksen porraskäytävät, joihin hankittiin teoksia Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian alumneilta avoimen portfoliohaun kautta. Betoninen ja yleisolemukseltaan usein hämäräkin porashuone tarjoaa kiinnostavan paikan taiteen esittämiseksi.

Julkisen taiteen hankkeet keskittyvät yleensä uusien teoksien tilaamiseen ja toteuttamiseen. Taidekilpailujen säännöissä on yleensä aina ehto, jonka mukaan kilpailuehdotus ei saa olla aikaisemmin julkistettu, vaan sen tulee olla uusi, nimenomaan kyseiseen kohteeseen suunniteltu teos. Taideakatemian alumneille suunnattu portfoliohaku rajattiin koskemaan pelkästään olemassa olevia teoksia, jotka voidaan ripustaa tai installoida portaikkoihin. Yhtenä syynä linjauksen taustalla oli ekologiset syyt: taide on luonteeltaan kumuloituvaa ja lähes kaikilla taiteilijoilla on työhuoneillaan ja varastoissaan on paljon teoksia. Rajaus piti sisällään myös avoimuuden arvon: kuka tahansa Taideakatemian alumni voi ehdottaa teoksiaan liitettäväksi Turun ammattikorkeakoulun taidekokoelmaan eikä julkisen taiteen erityiskompetensseja vaadittu.

Kahteen portaikkoon hankittiin teoksia kahdeksalta alumnilta: Henna Aholta, Mirja Hanikalta, Veera Järveläiseltä, Ville Kumpulaiselta, Benjamin Orlowlta, Salla Sillgreniltä, Jari Silomäeltä ja Ville Vuorenmaalta. Kokonaisuus antaa yhden katsauksen nykytaiteeseen: mukana on niin maalausta, valokuvaa kuin keramiikkaakin. Teosten toivottiin tuovan porraskäytävään mielenkiintoisia ja yllättäviä yksityiskohtia. Tämä tavoite saavutettiin, sillä rakennuksen käyttäjät ovat olleet aidon ilahtuneita taiteesta epätavallisessa paikassa.

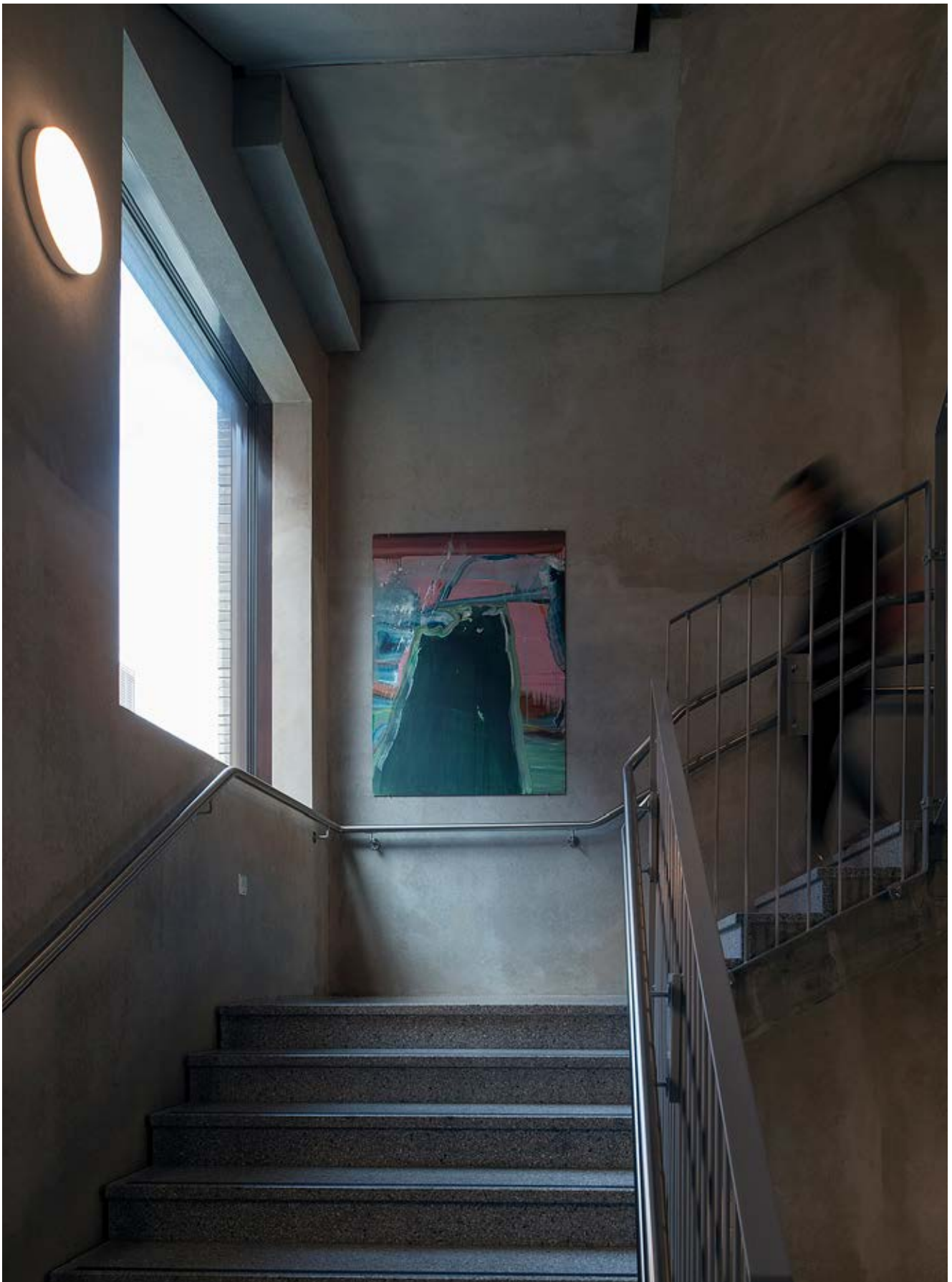
Rappukäytävään sijoitetut teokset muodostavat intiimin kokonaisuuden. Niissä toistuu kohtaamisen teema.

Teoksissa on tarinallisuutta ja niiden materiaalisuus vaihtelee. Osa, kuten valokuvat pakenevat aineellisuutta, ne vievät katsojaa toisaalle. Osa teoksista taas on hyvin orgaanisia, materiaalisia ja läsnä olevia. Kaikkien teosten yksityiskohdat puhuttelevat katsojaa.

Portaikkojen pelkistetty ja yksinkertainen arkkitehtuuri muodostaa yhdessä taide-teosten kanssa dynaamisen ja kiinnostavan kokonaisuuden. Portaita kulkiessaan ihmisen fyysisyyden kokemus korostuu, ja portaikon hiljaisuus antaa myös omille ajatuksille tilaa.

Teoskokonaisuudessa on pyritty toteuttamaan eräänlaista arvojen tutkimusta. Paikkana porraskäytävä on eräänlainen epätila, kuin joutomaa tai varatie – luovat prosessit syntyvät usein hälinältä ja huomiolta sivussa.

- KampusART-taideohjelman taiteellinen työryhmä

KUVA: VESA-AALTONEN

EduCityn kahteen porraskäytävään on sijoitettu teoksia kahdeksalta Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia-alumnilta. Kuvassa Mirja Hanikan maalaus *Omakuva paasikivenä* (2015).

SELKEÄT PELISÄÄNNÖT TUOTTAVAT TASOKASTA JULKISTA TAIDETTA

ANNUKKA VÄHÄSÖYRINKI, *toiminnanjohtaja*

Julkisesta taiteesta ja sen moninaisista muodoista pääsee nauttimaan yhä useampi eri puolilla maata. Kiinnostavan, kontekstiinsa sopivan lopputuloksen takaa ammattimaisesti toteutettu taiteen tilaamisen prosessi, jossa taiteilijan ja tilaajan edut ja oikeudet ovat tasapainossa.

Avaan artikkelissani Suomen Taiteilijaseuran pitkäaikaista työtä julkisen taiteen valtakunnallisenä edistäjänä. Kuvailen julkisten tilojen taiteen, erityisesti prosenttiperiaatteen, historiaa ja asemaa yhteiskunnassamme tänä päivänä.

Kerron erilaisista julkisen taiteen tilaamisen tavoista ja niitä koskevasta strategisesta kehittämistyöstä. Tarkastelen aihetta käyttämällä esimerkkinä Suomen Taiteilijaseuran ja Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian välistä kehittämiskokeilua, joka tehtiin osana KampusART-taideohjelmaa. Lopuksi pohdin, mikä tekee tilausprosessista onnistuneen.

JULKISTEN TILOJEN TAITEELLA ON VAHVAT JUURET SUOMALAISSA YHTEISKUNNASSA

Taide rakentamisessa ja julkisissa tiloissa on ollut yksi Suomen Taiteilijaseuran toiminnan osa-alueista ja mielenkiinnonkohteista varhaisista vaiheista lähtien. Jo vuonna 1869 seura laati virallisen esityksen rakennushallitukselle pohjoismaisen rakennustyylin ja koristeiden säilyttämiseksi (Suomen Taiteilijaseura 2016, 8). Julkisten tilojen taide oli 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ennen kaikkea veistotaidetta, kuten muistomerkki- ja sankaripatsashankkeita, ja Suomen Kuvanveistäjäliitto onkin ollut Suomen Taiteilijaseuran ohella keskeinen julkisen taiteen edistäjä Suomessa (Mamia-Walther 2010, 13).

Vuonna 1939 eduskunnassa hyväksyttiin Taiteilijaseuran aloitteesta toivomusponsi, jonka mukaan rakennussuunnitelmissa olisi varattava 1 % kustannuksista ”rakennuksen taiteelliseen koristamiseen”. Taiteen prosenttiperiaatteen juuret ovat siis pitkät, ja vaikka aloitetta ei tuolloin vielä toimeenpantu, poliittinen keskustelu aiheesta johti Valtion taideteostoimikunnan perustamiseen vuonna 1956. Taideteostoimikunta sai tehtäväkseen kaunistaa julkisia rakennuksia taideteoksilla. Suomalainen kehitys seurasi laajempia pohjoismaisia virtauksia. (Suomen Taiteilijaseura 2016, 155.)

Seuraavina vuosikymmeninä Taiteilijaseuran työ prosenttiperiaatteen edistämiseksi suuntautui vahvasti kuntiin, ja ensimmäiset kunnat ottivat prosenttiperiaatteen käyttöön 1960-luvulla. 1990-luvun laman jälkeen prosenttiperiaatteen suosiossa on nähty tasaista uutta nousua, ja 2010-luvulle tultaessa asialle on löytynyt vakaata poliittista tukea. Prosenttiperiaatteen edistäminen on kirjattu kaikkiin vuosikymmenen hallitusohjelmiin (2011, 2015, 2019). (Suomen Taiteilijaseura 2016, 155–158.)

KUVA: VESA AALTONEN

Yksityiskohta Noora Schroderuksen teoksesta *PIQUE-NIQUE* (2020).

Myös kansalaiset ovat ottaneet julkisen taiteen omakseen. Taiteen edistämiskeskus on teettänyt jo useana vuonna seurantatutkimusta kansalaisten suhtautumisesta julkiseen taiteeseen. Tuoreimmassa, vuonna 2020 ilmestyneessä tutkimuksessa kohteena ovat Suomen kymmenen suurinta kaupunkia. Tulosten mukaan 72 prosenttia kansalaisista haluaa taidetta arkiympäristöönsä ja jopa 47 prosenttia vastaajista on valmis ohjaamaan nykyistä enemmän verovarvoja julkisen taiteen hankintaan. (Taiteen edistämiskeskus 2020.)

SATA VUOTTA LAADUKKAITA TAIDEKILPAILUJA SUOMEN TAITEILIJASEURAN KILPAILUSÄÄNNÖILLÄ

Suomen Taiteilijaseuralle konkreettisin tapa vaikuttaa taiteen läsnäoloon ja laatuun rakennetuissa ympäristöissä ovat seuran laatimat ja ylläpitämät julkisen taiteen kilpailusäännöt. Kilpailusäännöt ovat hioutuneet satavuotisen olemassaolonsa aikana palvelemaan erilaisia ja eri kokoisia kilpailuja, ja ne ovat laajalti taiteilijayhteisön hyväksymät. Yksi sääntöjen keskeisistä elementeistä on vertaisarvioinnin ajatus, eli taiteilijaedustus valintalautakunnissa. Kilpailusääntöjen tavoitteena on turvata sujuvat ja oikeudenmukaiset tilausprosessit sekä järjestäjän että osallistuvien taiteilijoiden näkökulmasta. Vertaisarviointi toimii taiteellisen laadun varmistajana.

Taidekilpailut ovat perinteisin ja vakiintunein julkisen taiteen hankintamenetelmä. Ne jakautuvat avoimiin kilpailuihin sekä kutsukilpailuihin. Avointa kilpailua on mielekästä hyödyntää suurissa hankkeissa, joissa tavoitellaan runsasta määrää erilaisia teosehdotuksia ja laajaa näkyvyyttä rakennushankkeelle. Nimensä mukaisesti avoimessa kilpailussa hakijajoukon määrää ei ole rajattu. Avoimeen kilpailuun osallistutaan anonymisti, joten taideteoksen toteuttajaksi voidaan löytää uusi ja yllättäväkin tekijä. Vertaisarvioinnin periaatteen mukaisesti teosvalinnasta

vastaavassa valintalautakunnassa on aina mukana kaksi Suomen Taiteilijaseuran nimittämää kuvataiteilijajäsentä.

Kutsukilpailu poikkeaa avoimesta kilpailusta siten, että kilpailuun osallistuvat vain tietyt, tilaajan kutsumat kuvataiteilijat. Kutsukilpailu soveltuu budjetiltaan ja aikataulultaan suppeampaan rakennushankkeeseen. Poikkeuksena edelliseen, kutsutut taiteilijat itse nimittävät kaksi taiteilijajäsentä valintalautakuntaan.

JULKISEN TAITEEN TILAAMISEN TAVAT ELÄVÄT AJASSA

Erityisesti kuluneen vuosikymmenen aikana julkinen taide on laajentunut koskemaan veistotaiteen lisäksi myös muita kuvataiteen muotoja ja niiden yhdistelmiä aina äänitaiteesta valotaiteeseen ja väliaikaiseen taiteeseen. Julkinen taide voi olla käsitteellistä, aineetonta ja katoavaa. Julkinen teos voi olla myös integroitu rakennuksiin ja rakenteisiin esimerkiksi seinäpintamateriaalien muodossa. (Cupore 2020, 19.)

Samalla, kun julkisen taiteen muodot ja menetelmät ovat moninaistuneet, myös taidehankintojen määrä on kasvanut valtakunnallisesti. Julkisen taiteen tilaajia voivat olla valtion ja kuntien lisäksi esimerkiksi sairaanhoitoyhtymät, seurakuntayhtymät tai vaikkapa harrastusseurat. Julkisten toimijoiden rinnalla taidetta hankkivat yhä enenevässä määrin myös yksityiset rakennuttajat.

Julkisen taiteen tilausprosessit voivat kuitenkin välillä olla varsin kirjavia eivätkä aina palvele tilaajaa tai taiteilijaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tasokkaan taidekilpailun reunaehdot, kuten asianmukaiset palkkio- ja palkintosummat tai kilpailusalaisuuden säilyminen, saattavat jäädä toteutumatta. Taidekilpailujen järjestäjille on kuitenkin tarjolla neuvontaa ja tukea Suomen Taiteilijaseuran kilpailuasiamieheltä. Kilpailuasiamies varmistaa tilaushankkeen sujuvuuden ja voi avustaa esimerkiksi sopivan hankintamallin valinnassa, budjetin ja sopimusten laatimisessa sekä toimia kilpailun ulkopuolisen yhteyshenkilönä tai sihteerinä.

Julkisen taiteen toimintakentän muovautuessa ja kehittyessä tarve myös muille kuin kilpailumuotoisille tilaamisen tavoille on kasvanut. Taiteilijaseura vastasi tähän tarpeeseen toteuttamalla vuosina 2019–2020 mittavan julkisen taiteen strategiatyön, jonka pyrkimyksenä oli uudistaa ja yhtenäistää julkisen taiteen tilauskäytäntöjä Suomessa. Strategiatyö toteutettiin prosessinomaisesti tiiviissä yhteistyössä ja vuoropuhelussa julkisen taiteen eri sidosryhmien, kuten taiteilijoiden, tilaajien sekä heidän välissään toimivien taideasiantuntijoiden kanssa. Taideasiantuntijoiden ammattiryhmä Suomessa on uusi mutta kooltaan ja merkitykseltään kasvava. Taideasiantuntijoiden rooli ammattimaisten tilausprosessien koordinoijina on tärkeä, ja osaamisessa painottuu enenevässä määrin sekä taide- että rakennusalan käytäntöjen ja tarpeiden tuntemus (Nummikoski 2021, 191).

Strategiatyön tuloksena Suomen Taiteilijaseuran kilpailusäännöt päivitettiin. Samalla laadittiin ohjeistukset uusille julkisen taiteen tilaamisen tavoille; rinnakkaiselle luonnostilaukselle ja portfoliohauille. Nykyään Taiteilijaseura tarjoaa viisi erilaisiin kohteisiin ja tarpeisiin räätälöityä tilaustapaa. Nämä ovat avoin kilpailu, kutsukilpailu, rinnakkainen luonnostilaus, portfoliohaku sekä suora tilaus.

RINNAKKAINEN LUONNOSTILAUS JA PORTFOLIOHAKU TÄYDENTÄVÄT TAIDEKILPAILUJA

Rinnakkaisessa luonnostilauksessa muutamalta ammattikuvataiteilijalta tilataan samanaikaisesti teosluonnos kohteeseen. Rinnakkainen luonnostilaus taiteen hankinnan tapana pohjaa vuoropuheluun tilaajan ja taiteilijan välillä. Luonnosprosessin aikana taiteilija voi halutessaan keskustella luonnosideastaan tilaajan edustajan kanssa tavoitteena tuottaa kohteeseen mahdollisimman hyvin soveltuva teosehdotus. Taiteilijavalinnoista vastaa taidetyöryhmä, johon tilaaja ja Suomen Taiteilijaseura nimittävät molemmat yhden taiteilijajäsenen.

Rinnakkaisen luonnostilauksen tavoin portfoliohaku on tilaamisen tapa, jossa ei hyödynnetä perinteistä kilpailumenettelyä. Portfoliohaussa taiteilijat lähettävät tilaajalle portfolion olemassa olevista työnäytteistään, joiden perusteella tilaaja valitsee tekijät seuraavaan vaiheeseen. Portfoliovaihetta voi seurata joko suora teostilaus portfolion perusteella valitulta taiteilijalta, kutsukilpailu tai rinnakkainen luonnostilaus. Portfoliovaiheeseen ei nimetä Suomen Taiteilijaseuran osoittamia vertaisarvioitsijoita, mutta hakuilmoituksen tarkastaa Taiteilijaseuran kilpailuasiamies, ja portfoliot käsittelevällä taholla tulee olla sekä kuvataiteen sekä julkisen taiteen asiantuntemusta.

Kilpailumenettelyn ja uusien tilaamisen tapojen rinnalla suora tilaus on yksinkertaisin taiteen hankintakeino, ja sitä on mielekästä käyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa tilaajalla on tekijästä tai taideteoksen luonteesta selvä ennakkokäsitys. Suorahankinta on prosessina edullinen ja nopea.

KAMPUSART PONNAHDUSLAUTANA UUTEEN

Uusia tilaamisen tapoja, portfoliohakua ja rinnakkaista luonnostilausta, pilotoitiin Suomen Taiteilijaseuran strategiatyön aikana Kupittaa kampuksen taideohjelman puitteissa. Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiaakiinteistöjen yhteistyönä haettiin teoksia Kupittaa kampukselle rakentuvan Turun ammattikorkeakoulun uudisrakennuksen sisätiloihin.

Ensimmäisessä vaiheessa avattiin portfoliohaku Suomessa työskenteleville taiteilijoille ja työryhmille, minkä jälkeen KampusART-taideohjelman taiteellinen jury valitsi yli sadan hakijan joukosta kahdeksan taiteilijaa luonnoshakuvaiheeseen. Jatkoon valitut tekijät laativat varsinaiset luonnosehdotukset kohteeseen luonnospalkkiota vastaan.

Pilotin arvokkain anti oli testata uudenlaista taiteilijan ja tilaajan välistä vuoropuhelua. KampusART-taideohjelmassa vuoropuhelu toteutettiin niin, että luonnosten valmisteluvaiheessa taiteilijat saivat mahdollisuuden tutustua kohteeseen sekä keskustella teosehdotuksistaan Turun Teknologiaakiinteistöjen arkkitehdin kanssa. Arkkitehdin rooli hankkeessa oli auttaa taiteilijaa hiomaan teosehdotustaan suhteessa tilan teknisiin ja rakenteellisiin ominaisuuksiin. Hänen tehtävänsä ei ollut arvottaa kilpailuehdotuksen taiteellista laatua tai osallistua toteutettavien teosten valintaan.

Portfoliovaiheessa taiteilijavalinnoista vastasi viisihenkinen taiteellinen jury. Lopullisen päätöksen toteutettavista teoksista teki KampusART-taideohjelman ohjausryhmä, joka koostui Turun ammattikorkeakoulun, Turun Teknologiaakiinteistöjen ja Taiteen edistämiskeskuksen edustajista. Kilpailuehdotusten perusteella jaetulle ensimmäiselle sijalle ja toteutettaviksi

teoksiksi valittiin Noora Schroderuksen *PIQUE-NIQUE*, Stig Baumgartnerin *Säähavainoja* ja Shoji Katon *Kalpa | Kallioperä | Fibroin*.

Pilottia koskevassa palautekyselyssä taiteilijat kommentoivat muun muassa seuraavasti:

Kilpailuaineiston perusteella keskeneräisen tilan hahmottaminen on hankalaa, esim. mitataava. Siksi työmaakäynti oli erityisen olennaista. Myös keskustelu arkkitehdin kanssa tilan käytöstä, kalustamisesta sekä tilan pinnoista ja väreistä oli mahdollista ottaa huomioon teoksessa.

Pilotin pohjalta rinnakkaisen luonnostilauksen yksityiskohdat hiottiin lopulliseen, nykyiseen muotoonsa.

ONNISTUNEEN TAIDEHANKINTAPROSESSIN AINEKSET

Käytettiin julkisen taiteen hankinnassa mitä menettelyä hyvänsä, keskeistä onnistuneen tilausprosessin kannalta on monialainen asiantuntijuus sekä oikea-aikaisuus. Taiteen roolia rakennus- tai korjaushankkeessa on hyvä pohtia jo suunnitteluvaiheessa ja luottaa taiteelliseen asiantuntijuuteen hankkeen toteutuksessa sekä hyödyntää taiteellista vertaisarviointia teos- ja taiteilijavalinnoissa.

Suomen Taiteilijaseuran kilpailusääntöjen ja ohjeistusten käyttäminen on osoitus taidehankkeen ammattimaisuudesta, korkeasta taiteellisesta laadusta sekä taiteilijoiden tasapuolisesta kohtelusta tilausprosesseissa. Taiteilijan arvostus näkyy esimerkiksi reiluissa sopimus- ja korvauskäytännöissä, jotka koskevat paitsi julkisen taiteen hankkeisiin osallistuvia taiteilijoita, myös vertaisarvioitsijoita.

Suomen Taiteilijaseura on vuonna 1864 perustettu vaikuttaja- ja asiantuntijajärjestö, joka edustaa yli 3 000 Suomessa toimivaa ammattikuvataiteilijaa.

Selkeät pelisäännöt palvelevat taidehankkeiden kaikkia osapuolia ja viime kädessä tuottavat tasokkaita taide-elämyksiä tilojen käyttäjille. Julkinen taide on saavutettavaa ja lähellä ihmistä, se rikastuttaa arkisia elinympäristöjä ja vahvistaa tilojen käyttäjien kuvataidesuhdetta.

LÄHTEET

Hyry, J. 2020. Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja. Taiteen edistämiskeskus. Kantar. Viitattu 10.11.2021. https://www.taike.fi/documents/10162/1342256/Gallup_2020_Kansalaisten_kasityksia_taideesta_arkiymparistossa_Taike_kooste.pdf/8fdfe216-8057-e5c0-5071-ca1001615ede

Mamia-Walther, H. 2010. Kuvanveisto ajassa ja tilassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Myllyntaus, O. ja Karttunen, S. 2020. Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät. Cuporen verkkojulkaisu 65. Viitattu 10.11.2021. https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2021-03/Cupore_julkaisu_julkinen_taide.pdf

Nummikoski, M. 2021. ”Kaupunkitaide osana kaupunkirakentamisen taidetta: Taide kaupunkikehittämiseen ja -rakentamiseen kytkettyinä elementtinä”. Julkisen tilan taiteen tilasta: Puheenvuoroja julkisen taiteen konteksteista. Taideyliopisto, 179–191. Viitattu 10.11.2021. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7199/Julkinen_taideen_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Selkokari, H. (toim.) 2016. 150 vuotta kuvataiteilijoiden puolesta: Suomen Taiteilijaseura – Konstnärsgillet i Finland 1864–2014. Suomen Taiteilijaseura.

JULKISEN TAITEEN TULEVAISUUS

HENRI TERHO, *taiteen tukemisen päällikkö*

Pohdin tässä artikkelissa joitain havaintoja siitä, miten julkinen taide ja sen edellytykset näyttävät muuttuvan ja mitkä voisivat olla alan seuraavia painopisteitä. Olen käsitellyt julkisen taiteen trendejä useissa julkisen taiteen seminaareissa ja tilaisuuksissa, ja havainnot perustuvat osin myös näiden herättämiin keskusteluihin ja saamaani palautteeseen.

Käsittelen tässä kirjoituksessa etenkin neljää näkökulmaa julkisen taiteen tulevaisuuteen. Rajaukset perustuvat osin asioiden painoarvoon, mutta myös eräisiin ajankohtaisiin prosesseihin, jotka vaativat pohdintaa. Nämä teemat ovat 1) julkisen taiteen poliittinen merkitys, 2) julkinen taide ja käsitykset erilaisista ammattilaisuuksista, 3) julkinen taide ja kestävä kehitys sekä 4) *julkinen taide* ja julkinen *taide*.

JULKISEN TAITEEN POLIITTINEN MERKITYS

Julkinen taide herättää yhä enemmän yleistä yhteiskunnallista kiinnostusta, ja sitä tilataan ja tehdään runsaasti. Suomessa ei ole järjestelmällistä tilastointia julkisen taiteen hankkeiden määrästä, sillä sen taustalla olevat tuotantotavat ja tilaavat organisaatiot ovat niin moninaisia, ettei automaattisia tarkastelupisteitä ole helppo löytää. Uusimman museotilaston mukaan vuonna 2020 julkisten taidemuseoiden kokoelmiin liitettiin 205 uutta julkista taideteosta. Tämän lisäksi asuinalueiden osaksi tulee vuosittain lähes sama määrä osin yksityisesti rahoitettuja taideteoksia.

Julkinen taide on myös kansalaisten suosiossa. Taiteen edistämiskeskus on laatinut vuosina 2014, 2016 ja 2020 galluputkimukset kansalaisten suhtautumisesta julkiseen taiteeseen⁴. Aineiston perusteella selvästi yli 70 % vastaajista haluaa julkista taidetta asuinympäristöönsä ja joissain kaupungeissa suosio ylittää 80 % (Taiteen edistämiskeskus 2020). Julkisesta taiteesta on tullut taiteen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta entistä oleellisempää ja luvut suosioista ovat Gallupmetodeissa jopa poikkeuksellisen suuria.

Julkisen taiteen asemaan taidepolitiikassa on eittämättä vaikuttanut se, että vuodesta 2011 lähtien jo kolmessa peräkkäisessä hallitusohjelmassa on erikseen ollut painopisteenä niin sanotun prosenttiperiaatteen edistäminen. Vuosina 2015–2019 puhuttiin prosenttiperiaatteen laajentamisesta, muuten hallitusohjelmien kirjaukset ovat olleet sanan tutummassa merkityksessä taiteesta ”prosentin osuutena rakentamiskustannuksia”. Prosenttiperiaatehan on Suomessa jo 1920-luvulla esitelty malli, jossa tavoitellaan mekanismia, jolla taidetta rahoitetaan osana rakennushankkeita. Koskaan siitä ei ole tullut velvoittavaa, mutta poliittinen kiinnostus sitä kohtaan on ollut vahvaa.

⁴ Vuosien 2014 ja 2016 kyselyt tehtiin yhdessä Suomen Taiteilijaseuran kanssa.

Rakentamiseen ja sen suunnitteluun kytketty julkinen taide on 2010-luvun panostuksilla palannut taas siihen asemaan, jota prosenttiperiaatteen varhaisvuosina 1960-luvulla tavoiteltiin. Luotettavin tieto siitä, minkälainen on kuntien sitoutuminen prosenttiperiaatteen toimintamalleihin, on saatavilla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämästä kuntien päätösprosesseja mittaavasta TEA-viisarista.⁵ Syksyllä 2021 julkaistun uusimman aineiston mukaan Suomessa on 72 kuntaa, jotka ovat tehneet poliittisen päätöksen prosenttiperiaatteen noudattamisesta. Määrä on lisääntynyt kahdeksalla sitten vuoden 2019 TEA-viisarin (ks. teaviisari.fi).

Mutta pysykö julkinen taide poliittisen diskurssin keskiössä ja mikä sen tulevaisuus on yhteisesti sovittuna tavoitteena? Prosenttiperiaatteen osalta pitäisi miettiä, mikä on osin nimellisestä sitoutumisesta seuraava uusi askel. Lähes kaikki yli 20 000 asukkaan kunnat ovat jo sitoutuneet periaatteen noudattamiseen, mutta sitoutumisen luonne vaihtelee. Huomio pitäisikin kiinnittää siihen, minkälaisia ovat kuntien prosenttiperiaatetta ohjaavat prosessit – miten kohteet valitaan, kuka päättää taiteilijavalinnoista, mitä tavoitteita niille asetetaan. Määrän sijasta pitäisi keskittyä pohtimaan sitoutumisen laatua ja luonnetta. Entistä suurempi rooli tässä tehtävässä on aluevastuumuseoilla, joiden lakisääteiseen tehtävään tuli vuoden 2020 lakiuudistuksessa prosenttiperiaatteen ja julkisen taiteen edistäminen (Museolaki 314/2019). Myös Taiteen edistämiskeskus jatkaa prosenttiperiaatteiden rakenteiden valtakunnallista vahvistamista osana julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen työtään.

Julkinen taide nauttii edelleen hyvää poliittista luottamusta. Edelleen etenkin prosenttiperiaatteen konsepti kiinnostaa ja se halutaan ottaa osaksi poliittisia ohjelmia. Tuoreeltaan on muutamia hienoja uusia kuntapolitiikan sitoutumisen merkkejä, joissa nimenomaan paneudutaan siihen, millä tavoilla julkisen taiteen prosesseja pitää hoitaa. Helsingin kaupunki teki lokakuussa 2021 uuden prosenttiperiaatteen periaatepäätöksensä, jossa vahvistetaan ja laajennetaan prosenttiperiaatteen mallia. Helsinki on perinteisesti ollut asiassa edelläkävijä, ja prosenttiperiaatetta on ohjailtu myös aluerakentamisen hankkeisiin sekä tapahtumallisiin taideteoksiin. Uuden prosenttiperiaatepäätöksen nojalla käytäntöä laajennetaan myös täydennysrakentamiseen ja kaupunkiudistusalueille. Prosenttiperiaatetta suositellaan myös Helsingin kaupungin tytäryhteisöille. Periaatepäätösten kannalta kaupunkikonserneihin kuuluvien yhtiöiden asema on ollut aiemmin monissa kaupungeissa epäselvä, ja Helsingin esimerkki on tässä tärkeä – mukaan päätyvät parhaimmillaan myös energiayhtiöt, kaupungin ylläpitämät ammattikorkeakoulut ja kiinteistöyhtiöt. (Helsinki 2021.)

Toinen tärkeä uusi esimerkki on Varsinais-Suomen julkisen taiteen ohjelma, joka valmistui vuoden 2021 lopulla. Tämä on konkreettinen esimerkki uuden museolain vaikutuksista. (Turku 2021.) Alueellinen julkisen taiteen ohjelma tukee erityisesti sellaisia kuntia, joilla julkisen taiteen hankkeita tulee harvaksen ja joilla ei ole kunnassa omaa taidehankintoihin erikoistuneita henkilöitä. Ohjelmakonsepti kehitettiin yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen sekä kahden pilottialueen, Varsinais-Suomen ja Päijät-Hämeen, kanssa.

Uudenlaisia poliittisen vaikuttamisen kanavia aukeaa myös vuonna 2022 valmistuneen

5 TEA-viisarissa on kysymys: "Onko kunnassa tehty päätös rakentamiseen liittyvän taiteen prosenttiperiaatteen noudattamisesta ja/tai sovellettu sitä rakentamiseen liittyvissä investointihankkeissa tai asuinalueiden kaavoituksessa (esim. uudisrakennus-, peruskorjaus- ja väylähankkeet)?" Kysely tavoittaa kaikki Suomen kunnat ja sen vastausprosentti lähenee sataa.

arkkitehtuuripoliittisen ohjelman myötä (APOLI 2022, ks. tavoite IV B). Ohjelman keskiössä on kestävä kehityksen mukaiset tarpeet ja arkkitehtuurin merkitys hyvinvoinnin vahvistajana. Ohjelma jakautuu noin 50 eri tavoitteeseen, joiden joukossa on myös julkiseen taiteeseen liittyvä tavoite: ”Paikkojen identiteettiä vahvistetaan... syventämällä rakennus- ja taidealojen välistä yhteistyötä, tukemalla entistä laajemmin taiteen käyttöä hyvän ympäristön rakentamisessa prosenttiperaatteen malleilla sekä kehittämällä julkisen taiteen prosesseja ja hankintojen hyvää laatua.” Muotoilu itsessään jättää kysymyksiä toimenpiteiden konkretiasta, mutta se tarjoaa kuitenkin hyvän selkänöjan seuraavien poliittisten ratkaisujen tueksi.

Oleellista on edelleen ottaa taide huomioon silloin kun tehdään päätöksiä maankäytön suunnittelusta, kaavoituksesta ja rakennustapaohjauksesta.

Poliittisessa päätöksenteossa taide on opittu ajattelemaan osana hyvinvoinnin vahvistamista. Kohta käsillä on kiireellinen uusi tehtävä, kun uudet hyvinvointialueet aloittavat toimintaansa ja ratkaistaan seuraavia sairaanhoitopiirien rakennushankkeiden taideohjelmia. Käynnissä on valtakunnallisesti hyvin näkyviä sairaalahankkeita, joissa taiteella on tunnustettu keskeinen merkitys – esimerkiksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Siltasairaala ja Oulun yliopistollisen sairaalan uudisrakennushanke. Taiteen, sairaalarakentamisen ja terveyttä edistävän ympäristön linkitys edellyttää näiden hyvien esimerkkien käyttämistä ja vertaisoppimista.

JULKINEN TAIDE JA AMMATILLISUUDET

Julkiseen taiteeseen liittyy uudenlainen asiantuntijatyön tarve ja mahdollisuus. Tästä esimerkkejä ovat olleet Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiateollisuuden KampusART-taideohjelma sekä Taideyliopiston, Aalto-yliopiston ja Lapin yliopiston yhteisesti järjestämä kaksivuotinen Julkisen taiteen asiantuntija -erikoistumiskoulutus. Tuon koulutuksen toinen kausi alkoi vuoden 2022 alusta, ja mukana on 25 opiskelijaa. Taideasiantuntijan / taidekoordinaattorin / taidekonsultin ammatti-identiteettiä on rakenneltu hiljalleen parinkymmenen vuoden ajan, ja se on vähitellen löytämässä myös koulutuspolkujaan. Tehtävä houkuttelee sekä taiteilijoita, muotoilijoita, arkkitehteja että museoammattilaisia. Edelleen pitäisi kuitenkin terävöittää sitä, minkälaisia alalla toimivat asiantuntijayritykset voisivat olla ja mikä niiden elinmahdollisuus on.

Julkisen taiteen hankintakäytännöt ovat olleet kipuilon kohteena, ja edelleen alalla esiintyy liian paljon rakenteita, joissa ammattilaisten tekemää työtä ei osata budjetoida, hinnoitella ja hankkia. Ornamo ry:n johtamassa vuonna 2021 päättyneessä ESR-hankkeessa Taide käyttöön valmisteltiin julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen kilpailutusohjeistus, jonka soisi yleistyvän alan käytännöksi. On muistettava, että hankintalain näkökulmasta julkisen taiteen hankinnassa voidaan soveltaa poikkeuskäytäntöä, joka mahdollistaa suoraankinnat ja alan omien käytäntöjen mukaiset taidekilpailut. Asiantuntijatyö kuitenkin pitää kilpailuttaa lain peruskirjaimen mukaan ilman poikkeuspykälää.

Julkisen taiteen muutos tarkoittaa myös taiteen työtapojen ja sisältöjen muutosta. Pitkään on puhuttu interaktiivisuuden, mediapintoihin kytkettävien ja erilaisten pelillisten taideteosten läpimurrosta. Vähitellen etenkin erilaisista valotaiteen kattokäsitteen alle sopivista

KUVA: VESA AALTONEN

KampusART-taideohjelmassa tehtiin taideteosten suorahankintoja Turun AMK:n Taideakatemia-alumneilta. Kuvassa Ville Kumpulaisen valokuvateoksia sarjasta *From series Eye and Idea, The Voice of Objects*.

teoskonsepteista on tulossa lähes valtavirtaa. Valotaiteesta on tullut myös julkisen taiteen tapahtumien prototyyppi, kun Jyväskylän Valon kaupungin ja Lux Helsingin vanavedessä erilaisia pimeään vuodenaajan valotapahtumia leviää Suomessa. Teokset ja taiteilijat ovat alkaneet myös kiertää niissä, jolloin tietyistä teoskonsepteista on tullut uuden valotaiteen avainteksiä.

Julkisen taiteen tarkoittaa ammattitaiteilijoiden toimeentulon kannalta yhä keskeisempää työtä. Myös taiteilijan työssä julkisen taiteen hankkeet vaativat erityistä osaamista. Elinkaareen ja materiaaleihin liittyvät asiat ovat oleellisia julkisissa taideteoksissa. Lisäksi taiteilijan pitää hallita tai osata tilata esimerkiksi rakennesuunnitteluun liittyviä palveluja ja ymmärtää rakennushankkeen muiden suunnittelutehtävien yhtymäkohdat taideteokseen. Monet taiteilijat opettelevat edelleen julkisen taiteen erityisiä käytäntöjä hankkeissa kantapään kautta. Tarve pysyväälle, pitkäjänteiselle koulutukselle lisääntyy koko ajan.

JULKINEN TAIDE JA KESTÄVÄ KEHITYS

On väistämätöntä, että taiteessa yleisesti ja julkisessa taiteessa osana sitä – pitää etsiä nopeasti ratkaisuja kestävä kehityksen tavoitteiden hallintaan. Oleellista on hahmottaa kestävä kehitys YK:n Agenda 2030 -ohjelman mukaisesti yhtä aikaa sekä ekologisena, taloudellisenä että sosiaalisena ja kulttuurisena kestävyysnä. Yksi esimerkki kestävä kehityksen

mukaisesta muutoksesta on Turun ammattikorkeakoulun ja Turun Teknologiakiinteistöjen yhteisen KampusART-ohjelman yhteydessä kehitetty taiteen hiilipäiväkirja. Toinen tuore esimerkki on IHME Helsingin ja sen kumppaneiden laatima ekologisen toiminnan ohjelma, jossa on kehitetty ekologisesti kestävä toiminnan mukaisia ratkaisuja. IHME Helsingin kokemukset ovat selvästi alkaneet kiinnostaa myös yhteiskunnassa laajemmin ja taiteesta näyttäisi tulevan voimakkaan ekologisen tietoisuuden veturi. Vuoden 2021 Helsinki Biennaalin (HAM) ratkaisut ekologisesti hauraassa Vallisaassa toimivat hyvinä verrokkeina ja esimerkkeinä siitä, miten kestävä kehityksen tavoitteet viedään käytäntöön.

Edelleen tuntuu välttämättömältä rakentaa laajemmin juuri julkiseen taiteeseen liittyvien kestävä kehityksen tavoitteiden kehikkoa. Osaltaan se johtuu siitä, että osana rakentamisen suunnittelua, elinkaaren, kiertotalouteen ja kestävään kehitykseen liittyvät ennakoinnit ovat joka tapauksessa hankkeiden keskiössä. Oleellista on myös se, että julkinen taide on aina elinkaaren kysymys, jossa kestävyden, ylläpidon, pysyvyyden asiat pitää hallita ja teoksia tulee suunnitella tulevaisuus edellä. Julkisella taiteella voi olla myös jopa kansalaisten käyttäytymiseen, kaupunkirakenteeseen ja liikkumiseen liittyviä merkityksiä.

Samalla pitäisi myös ajatella uudestaan julkisen taiteen mahdollisuus ja vastuu sosiaalisesti kestävä kehityksen kannalta. Edelleen on ällistyttävää, miten yhtenäiskulttuurinen ja kapea julkisen taiteen maailma on. Suomen monikielistyminen ja monikulttuuristuminen ei näy juuri mitenkään julkisen taiteen ratkaisuissa. Yksi ohjenuora voi löytyä vuonna 2021 julkistetusta *Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi* -raportista: keskeinen työryhmän suositus lähtee liikkeelle siitä, että ”kulttuuripolitiikassa sekä taide- ja kulttuurielämässä täytyy varmistaa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen niin periaatteiden kuin käytännön tasolla” (OKM 2021). Tämä on muun muassa kielikysymys, muttei pelkästään. On vaarallista, jos julkinen taide ei enää tulevaisuudessa vastaa julkisen tilan käyttöön liittyviä laajempia kulttuurisia merkityksenantoja ja käyttäjiä.

JULKINEN TAIDE JA JULKINEN TAIDE

Julkisen taiteen rakenteet ja sen suunnitelmallisuus liittyvät pääasiassa julkisiin toimijoihin, kuten niiden investointipäätöksiä tehtyihin ratkaisuihin, talonrakentamiseen ja viherrakentamiseen.

Yhä suurempi merkitys julkisessa taiteessa on tulevaisuudessa myös siinä, miten kansalaisryhmät ja samalla taiteilijat ottavat itse julkista tilaa käyttöönsä. Julkinen taide on samalla sekä hierarkisoitu taiteen tuottamisen tapa että nykytaiteen esittämisympäristö, jossa yhteisesti jaettuun tilaan on käyttöoikeus kaikilla kansalaisilla.

Näiden kahden julkisen taiteen muodonvälinen dialogi kaipaa teemojen parempaa tunnistamista. Yksi kiinnostavimmista tuoreista esimerkeistä on kuvataiteilija-kuraattori Miina Pohjolaisten pro gradu -tutkielma Helsingin Kalasataman taidesuunnittelun vaiheista. Kalasatamassa yhdistyvät sekä kansalaisaktiivisuuden ympärille rakentuva osallistavan taiteen vaihe että Helsingin taidemuseo HAM:n jatkama institutionaalisesti kuratoitu kokonaisuus. Pohjolaisten arvioi tutkielmassaan sitä, miten vapaiden taideseinien ja Kalasatama Contemporaryn prosessi ja museon kuratointimalli suhtautuvat julkisessa tilassa toisiinsa. Pohjolaisten arviot eroista ovat

tarpeettomankin jyrkkiä, mutta oleellista on hahmottaa samassa ympäristössä tapahtuneet erilaiset, osin samanaikaiset taiteen tuotantoprosessit. (Pohjolainen 2020.)

Suomessa on edelleen liian vähän esimerkkejä siitä, miten julkinen tila on vapaan taiteen alueena ja mitä tapahtuu, kun ratkaisuja tehdään ”puhtaan” taiteilijavetoisesti. Voisi myös väittää, että valtaosa ”paikkasidonnaisesta” julkisesta taiteesta Suomessa onkin ”paikkageneeristä”, jossa teos olisi lopulta voinut olla lähes missä tahansa ympäristössä. Pitäisi varoa sitä, että julkisesta taiteesta ei tule taiteen genre, joka toistaa samankaltaista kuvastoa riippumatta siitä, missä teokset sijaitsevat.

Myös julkisen tilan taiteen tulisi säilyttää taiteen omalakinen tapa rakentaa merkityksiä. Lapin yliopiston kuvataiteen lehtorin Tom Engblomin mukaan valintoja ohjaa liikaa ”yksioikaisuus ja yleisön reaktioiden pelko”, kauneuden tavoittelu ja yhteisen tilan viihtyisyyden rakentaminen. Engblomin analyysin mukaan julkiseen taiteeseen vaikuttaa (valtion) strateginen ohjaus, johon eivät kuulu kiistanalaiset tai kulttuurisesti kriittisesti rakentavat sisällöt. Kuitenkin iso osa taiteilijoista pitävät näitä nimenomaan omassa tekemisessään tärkeinä. (Engblom 2021.) Tämä ristiriita pitäisi ottaa vakavasti ja varoa, että julkinen taide ei ole tulevaisuudessa konsensushakuista estetisointia vaan tuottaa myös oikeita kulttuurisia särähdyksiä.

LÄHTEET

APOLI 2022. Kohti kestäväää arkkitehtuuria: Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022–2035. Valtioneuvoston julkaisu 2022:1. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163757>.

Engblom, T. 2021. Julkisen taiteen sisällöistä. Julkisen tilan taiteen tilasta. Taideyliopisto, Avoin kampus.

Helsinki 2021. Taiteen prosenttiperiaatteen jatkaminen ja prosenttirahakäytäntöjen ajantasaistaminen 14.10.2021. <http://dev.hel.fi/paatokset/media/att/a0/a01d425d1a12671df7ffc07eb42892ac0c8685e2.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi. Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-872-4>

Pohjolainen, M. 2020. Disappearing islands – Cognitive capital, urban renewal and public art in Kalasatama and beyond. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/43411>

Taiteen edistämiskeskus 2020. Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöjä ja julkisia tiloja. https://www.taike.fi/documents/10162/1342256/Gallup_2020_Kansalaisten_kasityksia_taikeesta_arkiymparistossa_Taike_kooste.pdf/8fdfe216-8057-e5c0-5071-ca1001615ede

Turku 2021. Varsinais-Suomen julkisen taiteen ohjelma. <https://www.turku.fi/varsinais-suomen-alueellinen-vastuumuseo/julkisen-taiteen-ohjelma>